

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА НАУКА И ТЕХНОЛОГИИ
НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА НАУКА И ТЕХНОЛОГИИ

ЛЮБОМИР НИКОЛОВ
ЧЕРВЕЙ ПОД ЕСЕНЕН ВЯТЪР

chitanka.info

На Евгения — за всичко

*Пеперуда той вече
никога няма да стане. Напразно трепери
червей под есенен вятър.*

(старо японско
тристишие)

ОТ АВТОРА

Отначало беше чудесното японско тристишие. После от него се роди заглавие — без тема, без съдържание зад него, просто заглавие, което носех със себе си и търсех към какво да го прикрепя. И накрая дойде идеята, дотолкова пълно слята със заглавието и тристишието, сякаш се бе появила не последна, а първа.

Но преди да напиша първия ред на тази книга, трябваше да реша една стара и сложна задача: как да съчетая две различни действия? Да ги редувам в последователни глави? Това изглеждаше логично, но в такъв случай второто действие бързо щеше да изтрие цялата загадъчност на първото. Да ги отделя в две различни части? Тогава втората част би станала по-суха и скучни, малцина биха я прочели с интерес.

След дълги колебания и преработки реших все пак да разделя двете действия в отделни части, като събера финала им в една последна, кратка трета част. Не бих се сърдил на любителите на приключенско четиво, ако прескочат втората част — напрегнатият сюжет не губи от това. Но втората част е нужна, за да бъде тази книга истинска научна фантастика — както е писал някога Жюл Верн и както пишат днес авторите от школата на братя Стругацки и Артър Кларк.

Знам, че решението няма да задоволи всички — както всяко решение. Но мисля, че то е най-доброто. И се надявам, че въпреки всичко книгата ще ви хареса.

I. ХОДЪТ НА ПЕШКАТА

1

... и самотен. В старата къща беше топло, с онази особена уютна топлота, която придобиват дървените сгради в лошо време. Из въздуха плуваше мирис на прах — не задушаващ, а едва доловим, носещ със себе си спомена за отдавна отминали мигове на също такава спокойствие. Дъждът се стичаше по стъклата, сребърно проблясваше на фона на нощния мрак и барабанеше горе, по покрива, сякаш акомпанираше на воя на вятъра сред редките дървета навън. От време на време единични светкавици озаряваха хоризонта, но това беше толкова далече, че грохотът на гръмотевиците напълно се изгубваше по пътя дотук.

Мекото, монотонно трополене на дъждовните капки се сливаше с тихия пукот на отслабващия огън в камината. Отделни синкавочервени пламъчета подскачаха нагоре и хвърляха отблясъци по дървените стени на стаята, сетне сенките отново се връщаха по местата си.

В такива вечери усамотението се усещаше особено отчетливо. То беше тук, в полумрака, поклащаше се лениво като старо вино в потъмняла чаша и сякаш беше достатъчно да разтвориш устни, за да отпиеш от него. Никой нямаше да почука на вратата, никой нямаше да притисне лице към прозореца, за да наруши спокойствието. Единственият човек на този свят беше тук, в стаята и се наслаждаваше на разтегнатия, безвременен миг.

От кухнята долиташе острият, горчиво-сладък мирис на треви и това беше ново удоволствие — да седи, отпуснат в креслото, и да предвкусва първата чаша чай за тази вечер, да усеща предварително върху устните си нацърбения край на порцелана, опарването на горещата течност, дълбоката, изгаряща глътка... Вратата се отвори и веднага ароматът на чай се втурна в стаята, изпълни всички ъгълчета, обви креслото и седящия в него огромен мъж.

— Дебора... — ласкаво промърмори мъжът.

Беше притворил очи и чувствуваше само аромата на чая, който ставаше все по-силен, горещ и влажен. Дъските на пода скърцаха. Това не беше Дебора. Нейните стъпки не се чуваха никога.

Някой се отпусна върху коленете му с жилаво, гъвкаво тяло. Меки лапи притиснаха ръката му, отпуснаха за миг остри нокти и отново ги прибраха в кадифените възглавнички.

Грем Троол отвори очи и погледна надолу. В полумрака тялото на пантерата върху коленете му изглеждаше неясна черна сянка и само зелените ѝ очи фосфоресциращо святкаха като търкалящи се изумруди. Дъските на пода продължаваха да скърцат под колелата на дребния кухненски робот, който се приближаваше с поднос в металическите си ръце.

Като се освободи малко от тежестта на Дебора, Грем пое чашата. За миг я задържа пред лицето си, вдъхна с наслаждение, после шумно отпи първата глътка — беше сам и нямаше от кого да се смущава. Блестящите очи на пантерата проследиха жеста му и гърлено мъркаме възвести, че Дебора е напълно щастлива, след като с помощта на робота бе доставила на приятеля си едно малко удоволствие. Здравите нокти се свиваха и разпущаха върху бедрото на Грем внимателно, със съдържана сила.

Ако наистина има щастливи мигове, то тази вечер ги имаше. Без сам да знае защо, Грем чувствуваше, че покоят е твърде ценен за него. Твърде ценен... и твърде рядък. Не трябваше да изпуска нито една от тези тихи секунди, тук, далече от хората и от напрежението на мисиите...

Да, мисиите... Тази дума беше като спусък, като сигнал, като ключ към неговото минало. Грем Троол, ръководител и единствен член (ако не се брой Дебора, а тя заслужаваше да се брой) на Изследователски екип номер 7. Спомените му лениво се изясняваха... Единадесет трудни мисии по далечни планети... Непознати цивилизации... срещи с хуманоиди и нехуманоиди... смъртни опасности... напрежение...

Дебора се отблъсна от коленете му и меко скочи пред камината. Отпусна се, облегна глава на предните си лапи и замря, втренчила загадъчен поглед в пепелта, под която просветваше червеникава жарава. Грем машинално отпи, но удоволствието вече беше изчезнало. Остави чашата върху подноса. Роботът бавно се затъркаля към вратата. Дъските отново скърцаха под колелата му.

Опашката на Дебора ритмично се надигаше и меко тупаше по пода. Загледан в сиянието, пробягващо по гладката козина, Грем се

мъчеше да върне спокойствието на вечерта, но нещо бе прекъснало това спокойствие и без още да знае защо, той вече се чувствуваше напрегнат. Какво му пречеше да се отпусне? Опитва се да потърси източника на тревожното чувство, възникнало преди минута. Не беше роботът... нито последната глътка... нито скокът на пантерата...

Да! Спомените!

Странно... Човек живее с миналото си, без да го усеща, и дори когато се опитва да си припомня, това е по-скоро прелистване на стари етикети. Истинските спомени са скрити зад етикетите, ярки или вече полуизтрити, или дори напълно изчезнали, оставили зад себе си само празното наименование. Човек знае, че освен първия училищен ден е имал и втори, но ако цветята, усмихнатата учителка, традиционното медно звънче са останали в съзнанието му завинаги, то едва ли някой може да възстанови картината на следващия ден, вече превърнал се в делник. Останал е само етикет със сухото название „моят втори училищен ден“. Така е с много неща в живота... В края на краищата човешкият мозък не е бездънен и способността да се забравя, е по-скоро полезна, отколкото вредна.

Грем се изправи и изпъна мускулите на двуметровото си тяло. Трябваше да се освежи. Тази отпуснатост като че започваше да влияе върху паметта му. Изпитваше странното чувство, че единствено тази стая е реална, а всичките му спомени не са нищо друго, освен етикети без съдържание под тях. Необикновена... и без съмнение безвредна илюзия, породена от самотата и полумрака, но тя започваше да го дразни. Удоволствието от почивката бе изчезнало.

Приближи се до прозореца и широко разтвори двете крила. Отвън нахлу свеж, влажен въздух, напоен с миризмата на мокра земя и листа. Дъждовни капки хладно парнаха разгорещената кожа на лицето му. Това беше реалност — плътната реалност на един свят, в който, макар и закрити от тъмнината, се усещаха сенчестите силуети на дърветата, плясъкът на дъжда в локвите и по разкаляната пръст, бълбукането на новородените поточета. Натрапчивото чувство бе изчезнало, като отрязано от прохладата.

— Студено е, Грем... — лениво и кокетно произнесе зад гърба му мекият глас на Дебора.

Без да се обръща, той се усмихна. Паметта, събудена от раздвижването, сякаш искаше да се извини и кротко му предлагаше

една забавна картина. Дебора, още малко черно дяволче с къса опашка, се върти из ръцете му и се мъчи с неловките си предни лапи да хване здраво биберона. От тъпата ѝ муцунка се отделят бели топчета мляко и бавно плуват в безтегловността на кабината. Оплескан до лактите, Грем се мъчи да помогне на пантерчето, но това само влошава нещата. Млякото не иска да излиза през биберона. Здравно стиснало очи, животинчето се мръщи и недоволно бърби: „Маааа... бббб... гъллл...“.

— О, дявол! — отново се обади пантерата. — На всяка цена ли искаш да ме простудиш?

Грем не отговори и тя плавно се изправи на крака. Приблужи се с гъвкава походка на хищник, надигна се на задни лапи и затвори прозореца. Не можеше да завърти дръжката и Грем направи това вместо нея. После се облегна на стената и с удоволствие загледа как Дебора се връща на старото място край камината. Сега това грациозно същество със стоманени мускули под лъскавата козина с нищо не напомняше малкото, неловко и дълбоко нещастно пантерче, което бе взел от Института по сапиенсология. Дъщеря на Великия Треф, един от първите разумни леопарди и на обикновена черна пантера. От бащата бе наследила разум, а от майката — великолепното антрацитно тяло. Но майката бе подушила какво се крие под привидно обикновената външност и вече от една седмица отказваше да кърми малкото, когато Грем случайно видя животинчето. Интересът към наследниците на мислещите леопарди вече бе понамалял и сътрудниците на института дори бяха доволни да се отърват от грижите около отглеждането на безпомощното същество. Така Дебора от малка попадна в космоса, свикна с безтегловността и претоварванията, научи се да облича специално изработения за нея скафандър и тайно бе убедена, че Грем е неин баща, а може би в същото време (на какво ли не са способни тия хора!) и брат.

Грем я остави да лежи край изгасващия огън и излезе от стаята. В коридора беше тъмно, но той познаваше всеки сантиметър на старата къща, построена още от баща му. Под краката му дъските скърцаха, всяка със своя неповторим тон и свиреха своята тъжна мелодия. В слънчеви дни песента им напомняше свиренето на самотни, но весели щурци — скрип, скрип, скрип... Сега, когато валеше дъжд, звукът се променяше, ставаше по-глух и по-протяжен, като че коридорът тъжно, по приятелски се оплакваше от влагата, но

тук-там някоя по-здрава дъска се обаждаше с оптимистичното скрип-скрип.

Вратата също изскърца с бавен, средновековен звук. Грем никога не я смазваше, обичаше мелодията на ръждясалите панти. Те първи го посрещаха, когато се връщаше от мисия, последни го изпращаха, преди да се отдалечи от дома. Усмиввайки се в тъмнината, Грем погали грапавото дърво и седна на прага.

„Старо родово имение — помисли той. — Една планета само за последния представител на рода Троол. Почти аристократична история.“

Но знаеше, че няма нищо аристократично. Просто планетата беше твърде далече от обичайните космически маршрути и не разполагаше с никакви богатства, които да оправдаят заселването ѝ. Удивително напомняше Земята, такава, каквато е била в детството на човечеството, но това не беше особено предимство, галактиката съдържа хиляди подобни светове. Единственото богатство на планетата беше самотата, а любителите на усамотението не са чак толкова много...

Стар, спокоен и добре познат свят... Всичко не може да се обходи, но Грем се бе постарал да опознае колкото може повече. Беше му приятно да седи тук в дъждовната нощ и да си спомня походите, отначало сам, по-късно с Дебора... В тялото му отново се плъзваше умората на дългите преходи, непознатите поляни отново изникваха пред погледа му, огрени от слънце, или обвити с утринна мъгла.

„Странна вечер“ — помисли Грем.

Наистина паметта му правеше тази вечер странна. Почти без усилие той въртеше калейдоскопа на спомените и те се появяваха все по-ярки, все по-живи... Огромният водопад в планините далече на запад с рев изсипваше водите си, слънчевите лъчи блестяха върху облака от воден прах, между скалите сияеше дъга, наоколо тревите бяха мокри като след дъжд, а Грем стоеше, вдигнал глава, вдишваше въздух и вода, раницата тежеше върху плещите му, долу в клисурата клокочеше бяла пенеста река... Малко по-назад, между скалите, царуваше тежка, влажна сянка и мъхът обличаше всичко с разкошен, зелен килим. Цветовете тук губеха своята яркост, придобиваха някакъв тайнствен отънък. Вече оставил водопада зад гърба си, Грем стоеше пред единственото ярко петно — дребните червени плодове на ниско

дърво с възловати клони. Под всяко алено топче висеше кристална капка вода, събрала в себе си обърнат и смален до неузнаваемост, образа на клисурата. Сетне, без преход, Грем виждаше един от безбройните си биваци — поляна във вековна гора, короните на дърветата, осветени от първите утринни лъчи, кръгът от снощна пепел, сред който вече бе разпалил нов огън за закуската, димящият кафеник...

Това приличаше на опиянение. Той наистина преживяваше отново почти забравените мигове. За части от секундата прескачаше от спомен на спомен. Лято край голямата река. Грем лежи гол, почернял от слънцето, на парещия пясък. Пред лицето му по една самотна тревичка лази някакво червено насекомо. Внезапен хлад върху гърба го кара да подскочи настръхнал и той вижда Дебора, още съвсем млада, доволно да се смее, показвайки острите си зъби и розовото, набраздено небце. Мократа ѝ опашка издава всичко и Грем със смях се хвърля върху пантерата. Помъква я към реката, а тя отчаяно барабани по гърдите му с меките си лапи, но усилието да не отпусне нокти я прави неловка... Безкрайните степи. Двамата крачат през високата трева. Дебора също носи раница, равенството си е равенство, макар че пантерата е още почти дете и не обича задълженията. Зад зеления хоризонт залязва слънцето. Тревата става синкава и скоро ще дойде времето да спрат и да починат, преди да вечерят... Завръщат се в къщата и слънцето грее в лицата им, така че трябва пипнешком да търсят верандата, а сетне сянката замъглява погледите им, но домът е добре познат, той мирише на дърво и прах, и ето че вече са вътре и Дебора командува кухненския робот да направи гигантски омлет, а Грем прибира раниците в килера, където всичко е толкова добре разхвърляно, че веднага можеш да намериш каквото ти трябва, а сега вече са обядвали и Дебора спи не по котешки, а вирнала лапи нагоре, и ето това е следващата година, Дебора си счупи предната лапа и Грем я носи, в очите му се стичат солени капки пот, примитивната шина убива на гърдите му, а Дебора е забравила да говори и само скимти, но това е вече минало и лапата е заздравяла, разхождат се около къщата, вечерта е мека, есенна, всичко наоколо е покрито с червеникави, жълти, кафяви, сиви листа, първите звезди бледо се показват на все още светлото небе...

За пръв път му се случваше да освободи паметта си в такъв непрекъснат, стремителен поток, но това не беше неприятно. Напротив, в шеметната смяна на картините имаше някакво особено очарование и Грем усещаше, че може да си спомня още по-бързо, още по-бързо. Стига само да помисли за нещо. И той седеше в тъмнината на прага, отпуснал крака на влажните дъски на верандата, докато потокът на спо...

... се събуди. Тялото на Дебора меко и топло притискаше гърба му. Грем полежа малко. Не му се ставаше. Слънцето вече беше високо, лъчите му проникваха през прашните стъкла и хвърляха върху пода светли правоъгълници. „Трябва някой ден да измия прозорците“ — помисли Грем. Мисълта за работа придаваше на мързелуването допълнителна прелест. Това беше най-хубавото на света — да знаеш, че имаш работа, но няма защо да бързаш. Неминуемо ще дойде ден, когато обхванат от домакинско настроение ще се захванеш здраво с всичко, което си отлагал и за дванадесет часа ще почистиш дома от тавана до верандата, а вечерта ще си легнеш с отдавна неизпитваната наслада да отпуснеш уморените мускули.

Предпазливо се измъкна от леглото и подви одеялото около Дебора. Пантерата сънено замърка, но не се събуди. Заобикаляйки скърцащите дъски в центъра на стаята, Грем пресече пращинките, които танцуваха в слънчевите лъчи и мина в хола. От камината миришеше на изгаснали въглени. Екранът за галактична връзка мътно блестеше в ъгъла. По стените срамежливо се криеха в полумрака няколко любителски картини, дело на самия Грем. Не бяха особено добри, но той ги харесваше за себе си, а друг зрител нямаше, освен Дебора, която изобщо не можеше да разбере, че съществува такова изкуство, наречено живопис.

Равноправието си е равноправие... Тоя девиз беше възникнал някак от само себе си. Двамата бяха напълно доволни да го прилагат един към друг. Дебора снощи бе отгатнала вкуса му, сега той с удоволствие шеше да ѝ върне това, още повече че не беше трудно да се досети какво би предпочела за закуска. Влезе в кухнята и се наведе над плоския гръб на кухненския робот, нашарен от разноцветните бутони, специално направени по-едри, за да може пантерата да ги натиска. Бързо програмира закуската — голям сочен бифтек за Дебора, а за себе си кафе и понички с крем. Роботът оживя, суетливо се затъркаля напред-назад и Грем го остави на мира.

Докато дойде време за закуска, можеше да се избърсне. Отново мина през хола и влезе в банята. Млечният глобус на лампата светна автоматично и всичко вътре заблестя — от белия фаянс на стените до никелираните тръби и кранове. Грем измъкна от малката ниша депилатора и с няколко ловки движения го прекара по лицето си. Отсреща от огледалото го гледаше тридесетгодишен атлет с къдрава руса коса и широко, усмихнато лице. Понякога Грем тайно си мислеше, че огледалата правят нещо с физиономията му. Във всеки случай той не смяташе, че е красив, макар отражението му да бе съвършено във всяко отношение. Скулптурно правилна форма на главата, високо гладко чело, тънки подвижни вежди, сини очи, здрава, почти квадратна челюст... Шията му може би беше малко по-дебела, отколкото трябваше, но широките рамене компенсираха това.

Привърши „бърсенето“, хвърли един последен поглед към огледалото и се отдръпна със смесено чувство на удоволствие и досада от това самосъзерцаване. Имаше още малко време. Съблече се, хвърли пижамата в хола и влезе под душа. Хладните струи остро блъснаха главата и раменете му, плъзнаха се по цялото тяло, измивайки последните следи от сънливост. Задъхан, Грем затвори очи и вдигна лице нагоре. Водата масажираше челото му, клепачите, скулите, проникваше между устните...

Няколко минути по-късно той излезе от банята, увит в дебелия халат. Отвори гардероба. На дъното, автоматично изчистени през нощта, лежаха любимите му стари дрехи — избелял син панталон от дебело платно и разтеглен червен пуловер с навита яка. Бързо се облече и надникна в кухнята. Роботът се бе оттеглил в ъгъла, а готовата закуска ги очакваше на масата. Грем бързо прехвърли всичко върху големия поднос. В такава сутрин беше грях да се закусва между четири стени.

Ловко балансирайки с подноса, излезе навън. Блясъкът на утрото го заслепи за момент. Замижал, той остави подноса върху малката дъсчена масичка, после се огледа. От верандата надолу започваше полегат склон, обрасъл с трева, между която се виеше едва забележима пътека. Наляво се зеленееха, освежени от снощния дъжд, дърветата на близката гора. Склонът се спускаше надолу, все по-полегат и плавно се преливаше в просторна степ, позлатена от ярките слънчеви лъчи. На

хоризонта безоблачното небе сякаш ставаше малко по-синьо, но Грем знаеше, че това е сянката на далечните планини.

Постоя така, изпълнен с блаженството да гледа своя свят минута-две и се обърна към прозореца. Рамките имаха „секрет“. Грем ловко подхвана едната, леко я надигна и натисна навътре. Прозорецът се отвори. Свежият въздух нахлу в спалнята и Дебора сънливо се завъртя под одеялото.

— Събудете се, мадам! — гръмко обяви Грем. — Закуската е сервирана.

Очите на пантерата се отвориха мигновено — зелени, внимателни, без следа от сън в тях. Като се превъртя по корем, Дебора се надигна, разтърси тяло и плавно изпълзя изпод завивките. Леко скочи на пода и церемониално се протегна — тялото изпълнато като струна, задницата издигната нагоре, предните лапи и гърдите почти притиснати към пода, челюстите широко разтворени, разкривайки розова паст и извит остър език. Прозаявката се прекъсна изведнъж и пантерата прелетя през отворения прозорец. Направи няколко крачки по верандата, после спря до централния стълб и започна да точи ноктите си в него. Дървото беше покрито със стари дълбоки бразди, в центъра беше изтъняло и Грем помисли, че скоро ще трябва да го смени, ако не иска някой ден покривът да се срути върху главите им.

Дебора привърши гимнастиката си, приближи се към масичката, протегна шия и изящно подуши подноса. Езикът ѝ бързо се разходи около муцуната.

— Бифтек тъкмо както го обичам... — от удоволствие към гласа на пантерата се примесваше дълбоко, гърлено мъркане. — Ти си съкровище, Грем!

Столтът люлка стоеше в другия край на верандата. Грем го дръпна към масичката и се настани удобно. Дебора вече беше притиснала бифтека с лапа и извила глава на една страна правеше първата хапка.

Поничките, както винаги, бяха чудесни. Кафето също. Без да бъде чревоугодник, Грем обичаше да похапне добре, а тази сутрин се чувствуваше особено гладен, като че снощи не беше вечерял. „Снощи... — помисли той между две глътки кафе. — А какво всъщност беше снощи?“

За миг го обхвана неясно чувство на тревога. Спомените му се прекъсваха в тъмнината, на верандата. По-нататък имаше пропаст. Но

това бе само за част от секундата. Сетне си спомни всичко — как се прибра в хола, където огънят вече беше изгаснал окончателно, как потупа Дебора по шията и обхванат от внезапна сънливост отиде да си легне. Всичко беше наред... Просто не бе успял да си спомни веднага. Може би последица от онзи „калейдоскоп“... Паметта не е играчка.

Преглътна последната поничка, облегна се назад и залюля леко креслото. Без да бърза, Дебора се приближи с явното намерение да скочи върху коленете му.

— Уважавай храносмилането ми — каза Грем.

Тя презрително изръмжа и се изтегна върху дъските, на ръба на верандата. Възцари се лениво мълчание. Слънцето се издигаше и сянката незабележимо пълзеше към тях.

— Едно нещо ме учудва — проточено измърмори пантерата. — Още никой не се е обадил да прекъсне нашето *долче фар ниенте*. На какво ли ще да е това?...

Грем вдигна рамене.

— Може би просто нямат задача за нас.

— Хайде де! Вярваш ли си?

Наистина, не беше за вярване. В живота на Грем имаше някаква непонятна закономерност задачите да идват в най-неочаквания момент. Обикновено това ставаше тъкмо когато започваше истински да се наслаждава на почивката. Внезапно из къщата се разнасяше мелодичният сигнал на галактичната връзка и на екрана се появяваше вечно загриженото лице на прочутия Хуан Иванович Смит. Следваха извинения за прекъснатата почивка, обяснение на неочакваната и ужасно тежка ситуация, която изисква непременно помощ на сътрудника Троол, но разбира се, ако той не желае, то... Грем, естествено, желаше, макар и да ругаше наум. Така започваха мисиите. Нима го бяха забравили? Смешно... С чувството, че върши нещо нелепо, Грем стана от люлката и влезе в къщата. Екранът все така мътно лъщеше в полумрака на хола. Едно натискане на бутона и сигналът му щеше да пониже пространството, за да достигне мигновено до Центъра.

Бутонът изщрака под пръста му, но не стана нищо. Екранът не светна. Няколко секунди Грем стоя неподвижно, очаквайки връзката да се установи, да се окаже, че просто има някакво прекъсване.

— Аз ти казвах, че нещо не е наред — измърка зад гърба му гласът на Дебора.

Още няколко безплодни опита да установи връзка потвърдиха думите ѝ. Нямаше смисъл да продължава. Грем махна с ръка и седна в креслото. Помъчи се да си представи какво би могло да попречи на връзката. По принцип тази апаратура беше вечна. Всички детайли бяха запоени в един блок и никакво външно въздействие не би могло да ги разруши.

— Е, добре — каза той. — След като вече повика неприятностите, не ни остава нищо друго, освен да тръгнем насреща им. Ще трябва да отлетим до Центъра.

— Както кажеш — недоволно отвърна Дебора и излезе навън.

Грем я последва. Заедно заобиколиха къщата и излязоха на широката площадка, пригодена за космодрум. Още старият Балт Троол я бе покрил с калдъръм от обли речни камъни, вече съвсем загладени от времето. Ветровете бяха натрупали пръст във вдлъбнатините, сетне пак с тяхна помощ долетяха семена на треви и сега цялата площадка беше обрасла в билки и дребни полски цветя. Природата сякаш бе сметнала за въпрос на чест да прояви непобедимата си жизненост тъкмо на този непригоден терен. Дори дебелите телескопични крака на кораба, кацнал тук преди десет дни, бяха оплетени от виещи се растения.

Корабът не беше голям, покривът на къщата стигаше почти до средата му. Имаше формата на странна метална гъба със сферична шапка, монтирана върху триножник от членести подпори, напомнящи лапи на насекомо. Покрай цилиндричната основа беше прилепена външната стълба, завършваща под външния люк, в основата на кълбовидната кабина. Блестящият метален силует внасяше в пейзажа нещо необикновено и в същото време отдавна познато. Едва завил зад ъгъла, Грем спря, за да се полюбува на кораба.

И в същия миг забеляза светлинките.

Първото му впечатление беше, че напомнят пухкавите семена на земния магарешки трън и колкото да се мъчеше по-късно, не успя да намери по-добро сравнение. Ослепително бели, те блестяха като късчета огледало, върху които е паднал слънчев лъч и разпръскваха на всички страни тънки светещи нишки. Централното ядро от плътна

светлина беше не по-голямо от орех, но дългите бляскави бодли изпълваха пространство с размерите на футболна топка.

Стотици от тези светлинки плуваха във въздуха около кораба, безтегловно се издигаха нагоре или плавно падаха към земята, сякаш лекият прохладен вятър ги въртеше в загадъчен танц.

— Не ми харесва това — обади се Дебора. — Да се махаме оттук.

— Ще се махнем с кораба — кратко отвърна Грем и тръгна напред.

Едва бе направил няколко крачки, светлинките се спуснаха пред него. Допрели краищата на лъчите си, те започваха да се събират в плътна преграда. Грем се поколеба дали да продължи. Това прекалено много приличаше на съзнателно противодействие. Но едно отстъпление не би му донесло нищо, освен съмнителната надежда нещата да се оправят с времето. Във всеки случай не беше по негов вкус да седи в къщата и да чака кога тези блясъци ще го оставят да влезе в собствения си кораб.

До стълбата оставаха само няколко метра. Грем размаха ръка, като че искаше да пропъди досадни комари, и прекрачи напред. Пръстите му проникнаха в една от светлинките. Незабавно остра, разклонена болка пробяга по всички нерви, чак до рамото и ръката му увисна покрай тялото като парче безчувствено дърво. Той изхриптя през зъби и отскочи назад. Чувствуваше, че трябва да реагира, да направи нещо, но в главата му цареше кънтяща пустота и само краката му отстъпваха с бавния автоматизъм на навита кукла. С крайчеца на окото си зърна Дебора, която отстъпваше назад, ниско приведена към земята. Иззад оголените в грозна гримаса зъби на пантерата излиташе яростно ръмжене. Изведнъж Дебора се обърна и с един скок изчезна зад ъгъла.

Огледалните блясъци продължаваха да се въртят из въздуха около кораба. Грем спря до стената на къщата и бързо започна да масажира вцепенената си ръка. Смътно усещаше, че нещо не е наред. Тревогата му не идваше от появата на светлинките. Или по-точно... Какво по-точно? Мисълта се изплъзваше, въртеше се на онази граница, когато човек разбира, че тя съществува, но все още е твърде далече, за да я осъзнае. Какво го плашеше? Защото дълбоко в себе си той беше изплашен от непонятното явление. Да, ето кое беше странното! Той се

боеше от светлинките, а нещо независимо от волята му пъдеше този страх. И докато се мъчеше да разбере причината за раздвоението, нечия чужда воля го накара да се наведе и да вдигне с лявата си ръка един камък, голям колкото портокал, с полепнала отдолу пръст. Той се изправи. Погледна камъка върху дланта си и изведнъж разбра какво ще направи. Това беше нелепо, безкрайно глупаво за един опитен космонавт, съзнанието му крещеше против безсмислената постъпка, но тялото в този миг действувше само. Лявата ръка замахна и малко неловко захвърли камъка към най-близката светлинка. Няколко блясъка едновременно полетяха срещу хвърления предмет, спряха го във въздуха и се струпаха около него. За секунда светенето им се засили дотолкова, че Грем притвори очи, а когато погледна отново, камъкът беше изчезнал.

Изад ъгъла подскачайки докуцука Дебора, притиснала с дясната предна лапа към гърдите си голяма блестяща тръба. Грем объркано се вгледа в металния предмет. Никога не беше виждал подобно нещо. Не — подсказа му някаква чужда мисъл — виждал е, това е атомна пушка. Но защо, по дяволите, му е нужна атомна пушка тук, където няма хищници? Откъде се беше появила? Би могъл да се закълне, че не я е виждал преди. И изобщо как работи това техническо чудовище?

Отговорите идваха със закъснение. Би трябвало да бъдат негови собствени отговори, наоколо нямаше никой, който да му дава обяснението, и все пак тези мисли бяха дълбоко чужди. Да, това е атомна пушка. Работи... е, това няма значение. В съзнанието му забързано възникнаха спомените как носи пушката при последното си идване и я оставя в един ъгъл на хола, макар само преди минута да бе готов да се закълне, че никога не я е виждал в този ъгъл.

Измъчван от мислите, той бе забравил за Дебора. Когато отново я потърси с поглед, пантерата беше опряла металната тръба върху един голям камък край площадката и залегнала въртеше оръжието, насочено към светлинките. Грем разбираше, че трябва да я спре, да ѝ попречи да извърши още една глупост, но вместо това от устата му излетя вик:

— Давай, Дебора! Покажи им какво можем!

От тръбата излетя тънък, ослепително бял лъч. Светлинките се пръснаха във всички посоки. Дебора въртеше атомната пушка, мъчеше се да улучи някой от пъргавите блясъци и не успя да забележи как светлинките описаха висока дъга и се спуснаха върху нея. Невидима

сила я отхвърли назад. Светлинките се струпаха над атомната пушка и когато след малко отлетяха назад, към кораба, върху камъка нямаше нищо.

Грем откри, че не е спрял да масажира ръката си и вцепенението е изчезнало почти напълно. Направи няколко крачки назад, към Дебора, която замаяно се изправяше на крака.

Какво означаваше всичко това? Прекалено много странности се бяха натрупали в спокойното му съществуване. Снощният срив в паметта... Прекъснатата връзка със Земята... Появата на светлинните... Тази атомна пушка... Чуждата воля, която подмолно се налагаше върху мислите и постъпките му...

Можеше ли да открие корените на чуждата намеса? Светлинките? Не, това беше прекалено просто. Тайната се криеше вътре в него. Атомната пушка беше само край на някаква нишка. Атомната пушка... Той напрегна паметта си. Кога е виждал атомна пушка? Спомените се завъртяха в главата му като мътно, плъзгаво кълбо и изведнъж стремително започнаха да се проясняват, да се сипят като лавина. Първата му експедиция... Той излиза от кораба, облечен в скафандър. Наоколо се люлее прозрачна зеленикава мъгла, високи остри скали, разядени от ерозията, се издигат към зеленото небе. В ръката си държи атомна пушка. А как се чувства в скафандъра? Това е негов въпрос към паметта, задава го мълниеносно, защото чувства недоверие към спомените, които сега идват прекалено послушно. В скафандъра е приятно топло. Кислородът прониква в шлема с тихо съскане. А още? Някакви сенки играят в мъглата. А още? По-бързо! Как работи атомната пушка? Ядрен заряд... Квантов фокусатор... Глупости! Какъв е този квантов фокусатор? Силов поле... Глупости, глупости, глупости! Откъде идва мощността? Трябва да го знае! Тази атомна пушка не може да е възникнала просто така, от нищото!

Не разбираше защо с такава злоба търси слабото място в спомените си, но продължаваше да настоява на въпроса, като че го отправяше към някой друг, подследствен, изправен пред него. Паметта не можеше да отговори и под жестокия натиск трептеше, разпъваше се като тънка ципа, готова всеки момент да се скъса. Как работи квантовият фокусатор? На какъв принцип? Квантовият фокусатор работи... работи...

Що за идиотщина? Какъв квантов фокусатор? Каква атомна пушка? Нима изобщо съществува подобно оръжие? Няма! А с какво стреляше преди малко Дебора? Не, Дебора не е стреляла. Ето и върху камъка няма нищо. Но нали светлинките унищожиха пушката... Не са я унищожавали, защото изобщо не съществува!

Спомените му се изплъзваха. Грем се мъчеше да задържи остатъците от памет и в същото време машинално се приближи към Дебора, за да я поведе назад, към входа на къ...

... челото му се стичаха струйки пот. В бързината не беше наместил добре ремъците на раницата и едва сега усети, че протритите рамене го болят. Без да спира движението, вдигна ръце и премести ремъците по-навътре, към шията. Болката отслабна и товарът сякаш стана малко по-лек.

Краката му потъваха в плътния килим от лански листа и трябваше да стъпва внимателно, за да не се подхлъзне по стръмния склон. Изкачваше се с размерена крачка между дебелите, обрасли с мъх стволове на вековните дървета. Дебора беше изостанала малко по-назад и явно също беше изморена — черната ѝ козина лъщеше от пот. Под сянката на високите корони на дърветата беше прохладно. Лъчите на обедното слънце не можеха да проникнат през тях и в гората цареше мек, зелен полумрак.

В паметта му отново имаше празнина. Но Грем не се тревожеше. Всичко се повтаряше. Спомените щяха да се появят веднага, щом ги потърсеше. Той насочи вниманието си към онова, което бе забравил, и веднага го откри. След неуспешната стрелба на Дебора... Не, не е имало никаква стрелба... Добре, все едно. След появата на светлинките бе станало ясно, че не ще може да използва кораба си. Тогава си спомни за стария звездолет на Балт Троол, изоставен далече в равнините на юг. Странно... Беше уверен, че за първи път чува за този кораб. Не, навярно просто беше забравил. Разбира се! Баща му обичаше звездолета си и цял живот летя с него, докато се отказа от космическите експедиции и се настани окончателно на тази планета. Оттогава старият кораб стоеше забравен в степта. Грем криво се усмихна и поклати глава. Как можеше да забрави подобно нещо! Но тревогата му не отслабваше, защото някаква част от съзнанието продължаваше да държи на своето — той никога преди не е чувал за присъствието на друг кораб на планетата.

Дърветата оредяха, след малко съвсем изчезнаха и човекът и пантерата излязоха на стръмна алпийска ливада. До билото оставаше съвсем малко. Крачейки нагоре, Грем продължаваше да тегли

прекъснатата нишка на спомените. И тъй, беше се сетил за изоставения кораб. Светлинките не му попречиха да пригответи набързо раницата си и да напусне къщата. Тръгна нагоре, през гората, за да прехвърли планината и да започне дългото си придвижване към звездолета. Всъщност това беше всичко. Няколко часа изкачване го доведоха до върха на планината.

Тревата под краката му оредяваше, отстъпвайки място на изгладени от вековете бели камъни с причудлива форма, надупчени от снеговете и дъждовната вода. Насреща духаше сух, пронизващо студен планински вятър. Грем измина последните крачки до билото и се изправи на границата между двата склона. Планината сякаш разделяше света на две — от хоризонт до хоризонт. Далече наляво през хребета преливаше море от облаци и като сив водопад се спускаше надолу. Надясно се издигаше високият връх, увенчан със синкавобяла снежна качулка. Върхът нямаше име. Грем не обичаше да дава названия на каквото и да било. Имената са нужни за разговор, за общуване, но не и когато си насаме със своя свят.

Той постоя още малко така, взрян в стръмните хълбоци на непристъпния връх, сетне отклони погледа си. Долу се простираше равнина, също тъп гладка и позлатена от слънцето, както и онази, която всеки ден виждаше през прозорците на старата къща. Имаше само една разлика — широката река, която се виеше сред степта като път, построен от незнайни строители, които са ненавиждали правата линия.

— Да вървим, Дебора — каза Грем и тежко пристъпи надолу.

Отново ги посрещна гора — отначало възловати, изкривени от зимните бури дървета, после великански старци, с дънери по десет обхвата. В сянката на короните им никнеха млади, хилави издънки, устремени към далечната светлина. Вятърът беше изчезнал, тук бе спокойно и тихо, от земята се надигаше влажният аромат на гнила шума. На места черната планинска пръст беше разкаляна от подпочвена вода. Водата се срещаше в изобилие на този склон. През гората си пробиваха път надолу безбройни ручейчета, повечето от тях просто струйки вода, които ще потънат отново в земята, преди да успеят да пораснат. Но на няколко пъти срещнаха и по-големи потоци, завоювали правото на собствено корито в дълбоки дерета, полузатрупани от стари съчки. Дебора прескачаше леко тези

препятствия, докато Грем с мъка си пробиваше път през почернелите, преплетени клони.

Вече бяха изминали половината път надолу, когато спряха да обядват на една широка поляна край буйна планинска рекичка. Дебора самостоятелно се погрижи за себе си — измъкна от раницата месна консерва, отвори я с едно дръпване на пръстена и като се изтегна на тревата, блажено започна да дъвче.

Легнал на брега край висок папратовиден храст, Грем замислено гледаше към рекичката, без да обръща внимание на нахапаната галета в ръката си. Прозрачните струи подскачаха по камъните, падаха в многобройни миниатюрни водопади и кипяха с хладна бяла пяна. По-настрани дъното беше покрито с чист пясък и из водата се въртяха дребни, почти прозирни рибки.

Внезапното бягство беше разклатило нещо основно в живота на Грем. За първи път той откриваше, че сега, без кораб и без връзка, всъщност се превръща в корабокрушенец на необитаем остров, разделен с десетки светлинни години от най-близките хора. Спокойната, самотна планета ставаше клопка и само старият кораб на баща му можеше да го измъкне оттук.

При мисълта за кораба изпита лека тревога. Очакваше паметта отново да му изневери. Но вместо това корабът се появи пред очите му — напълно реален, такъв, какъвто го бе видял преди няколко години. Огромно старомодно вретено от черен метал, подпряно върху дебели стабилизатори, насочило острия си връх към синьото небе. Грем отново преживя трепета, с които влезе в шахтата на подечника, и машината, издържала десетилетията престой под открито небе, послушно го издигна до люка. Мрачните коридори, в които светеха само ръждивите аварийни светлини, посрещнаха неодобрително натрапника, облечен в несериозни шорти и шарена фланелка. Из въздуха се носеше неповторимата метална миризма на изоставена машина. Но корабът беше жив, той само дремеше, готов всеки миг да се подчини на командите и пронизвайки тънката атмосфера, да потъне в своята стихия.

„Така трябва да бъде и сега...“ — помисли Грем.

Спомените все пак го разтревожиха. Този път не със своето отсъствие, а с покорството, което проявяваха. Това не бяха просто спомени — времето сякаш се връщаше назад и Грем преживяваше

търсения миг изцяло, с най-дребните подробности, с ароматите, звуците, образите и дори осезателните усещания. Още една странност за този необикновен ден... А не ставаха ли вече прекалено много?

Намръщи се, наведе глава и с изненада откри в ръката си недоядената галета. Не беше гладен. Хвърли галетата в реката, тя заплува по течението и рибките се стрелнаха от пясъчното дъно към нея.

Грем се изправи и започна да завързва раницата. Дебора се беше протегнала на слънце в средата на поляната. Очите ѝ изглеждаха затворени, но тя виждаше всичко и умолително се обади:

— Нека си починем още малко, а, Грем?

— Трябва да тръгваме — каза Грем и решително метна раницата на гръб. — Не бива да губим време.

Не искаше да признае това дори пред самия себе си, но го плашеше не опасността, която представляваха светлинките. В сравнение с предишните му мисии сегашното положение беше истинска дреболия. Най-простото беше да остане в къщата и да изчака развоя на събитията. Нещо повече — така *трябваше* да постъпи, ако се ръководеше единствено от логиката и опита си. Истински го ужасяваше друго — безредието, настъпило в собственото му съзнание. Опитваше се да повярва, че странните сривове в паметта му са дело на светлинките, но нещо неясно му подсказваше, че причината е в самия него.

Беше чувал, че когато полудява, човек не усеща това. Разстроеното съзнание подменя болестните симптоми с чисто външни явления. Можеше ли да се утеши с това, че забелязваше странностите в паметта си?

Двамата с Дебора се спуснаха надолу. Постепенно склонът ставаше по-полегат. От време на време излизаха на поляни и равнината се разкриваше пред тях вече съвсем наблизо. Грем се беше ориентирал правилно и когато най-после завършиха спускането, брегът на реката беше досами тях. Гората свършваше изведнъж в края на широката ивица от пясъчливи наноси. На места почвата беше издигната над пясъка и от нея се показваха оголените от пролетното пълноводие корени на крайните дървета.

Мисълта, че трябва да бърза, не беше изоставила Грем. Той хвърли раницата на пясъка и измъкна отвътре микровибрационния

резач. Прегледа комплекта от инструменти. Остриетата бяха твърде малки, за да ги използва за рязане на дървета. Но за тази цел имаше друго приспособление.

Няколко минути по-късно той бе избрал първото дърво и омота около него тънката метална нишка, свързана с вибратора и с допълнителната дръжка. Натисна с палец червения бутон и инструментът в ръката му се затресе със ситна, едва доловима вибрация. Грем отстъпи назад и бавно започна да тегли. Нишката потъна в дънера почти без съпротивление, преряза го и излезе от другата страна. Дървото остана на място си, но когато Грем и Дебора натиснаха, короната се заклати и цялото високо стъбло бавно започна да пада.

Скоро нужните десетина дървета лежаха сред смачканите от тежестта им храсти. Грем смени инструмента и започна да чисти стволовете от клоните. Когато свърши и тази работа, двамата изтъркаляха трупите на пясъка, до самата вода и се заеха да сглобяват сала. Тук Дебора се оказа изключително полезна — легнала върху дърветата, тя се вкопчваше с нокти в тях и ги придържаше плътно едно до друго, докато Грем ги омотаваше с тънкото синтетично въже.

В четири часа салът беше готов — четири на шест метра с голяма колиба и огнище, иззидано от камъни и глина. Двамата с много усилия го изтласкаха във водата и скочиха върху влажните, миришещи на смола трупи. Широко разкрачил крака, Грем заби дългия прът в дъното и започна да избутва сала към средата на реката. Отначало, едва забележимо, после по-бързо, течението ги повлече напред. Сега реката поемаше върху себе си всички грижи около пътуването. Грем остави пръта и откри, че е мокър почти до гърдите. Съблече се и закачи дрехите си по стените на колибата, сетне извади от раницата сгъваема въдица. Легнала край него, Дебора лижеше мократа си козина и хвърляше погледи към червената плувка, която се влачеше зад сала. Рибата не кълвеше. Следобедът преваляше, но все още беше топло. Грем седеше мързеливо на ръба на сала, почти забравил за въдицата и отново се чувствуваше спокоен, както преди появата на светлинките. Не искаше да мисли за неприятностите. Реката щеше да му помогне.

Изведнъж кордата в ръцете му трепна. На два метра зад сала плувката подскочи и потъна под водата. Обхванат от ловна страст, Грем бързо засече и усети съпротивата на едра риба. Без да бърза,

отпусна кордата. Тръпнещата нишка в ръката му предаваше всички подробности от борбата на рибата. С отчаяни усилия тя се мъчеше да се измъкне, но постепенно отслабваше и Грем започна да я притегля към повърхността. Едрото сребристо тяло се мярна край сала, скри се, отново изскочи. Снишена, сякаш залепнала за трупите, Дебора пропълзя към ръба и когато широкият гръб на рибата за трети път блесна сред водата, черната лапа светкавично се отпусна отгоре. Вретеновидното мокро тяло лъсна във въздуха и тупна сред сала.

След малко в още влажното огнище загоря буен огън. Грем разбутваше съчките, за да се превърнат по-скоро в жарава. Изтегната наблизко, Дебора бе положила лапи върху тръпнещата риба и душеше бялото плъзгаво тяло със смесена гримаса на възхита и отвращение.

Когато от огъня остана само дебел слой въглени, покрити с лека сива пепел, Грем изкорми рибата и я зарови в жаравата. Приблужи се до колибата и опипа дрехите си. Вече бяха изсъхнали. Облече се и седна до огнището.

Бе настъпил онзи предвечерен час, когато цялата природа затихва. Реката беше застинала в безмълвното си движение, обсипана от червени отблясъци с цвят на есенни листа. Нищо не помръдваше в степта от двете страни. На хоризонта слънцето потъваше в планини от меденожълти купести облаци. Дори съблазнителният аромат, долитащ от огнището, изглеждаше увиснал неподвижно във въздуха. Лекият ветрец, вечен спътник на реката, сега се бе изгубил. В това спокойствие Грем не изпитваше желание за каквото и да било, освен безкрайно да седи така, кротко и безмълвно.

Но след тихия миг дойде първата секунда на вечерта, преди още червеният край на слънцето да бе потънал окончателно в облаците. Един прощален мътен лъч се мярна през малка пролука в облачния куп и изчезна. Сенките по бреговете започнаха да се изпълват със синева. Далечните треви зашушнаха под лекия вятър, плясъкът на водата им пригласяше едва чуто.

Времето течеше бавно и бавно отминаваха назад едни и същи брегове. Рибата се изпече. Изядоха я още пареща, с полепнали тук-там въгленчета. После мълчаливо легнаха един до друг, потънали в тази спокойна вечер с потъмняващо небе. На запад чезнеха последните червени светлини на залеза.

— Ще има буря — лениво измърка Дебора.

— Ще има — съгласи се Грем. — Трябва да покроем колибата.

Дебора изръмжа утвърдително, но и двамата лежаха още дълго, преди да станат, за да овържат платницето от водоотблъскваща синтетика около навеса от клони.

Край една горичка спряха на брега, за да попълнят запаса от сухи клони за догарящия огън; дълго се препъваха в тъмнината, прегърнали шумолящите наръчи съчки. После продължиха по течението.

Извън кръга на яркия огън нощта около тях беше черна. Само обърнати гърбом към огнището можеха да различат звездите, обсипали половината небе. Другата половина беше непроницаемо тъмна, покрита от невидими в мрака облаци. Откъм брега долитаха тревожните викове на нощните птици.

Застанала на ръба на сала, Дебора бе изпълнала цялото си тяло към мрачината. Мускулите на задните ѝ лапи неволно потрепваха от съдържаното напрежение. Тя сякаш се вслушваше в доловимите единствено за нея звуци на странния нощен живот. След малко се откъсна от вцепенението, върна се към огнището и легна край коленете на Грем.

— Какво има? — запита той.

— Нищо... — промърмори Дебора с притворени очи. — Вие, хората, отдавна сте го забравили... Загадката на нощта, духовете, които бродят из мрака. Наречи го както искаш, инстинкт, наследствена памет. Аз съм по-близо до природата с всичките ѝ тайни... Навярно и твоите прародители са се вглеждали така в околната нощ и са се свивали по-близо до огъня, без да знаят защо. А ти, цивилизованият човек, спокойно си седиш и не чувствуваш страх...

— Не чувствавам — кимна Грем.

— И жалко... Човешкият род е спечелил много, когато е отхвърлил фантомите на нощта, безсмислените страхове, мистичната боязън. Но и много е изгубил... Инстинктите... О, дявол, как да ти го обясня? Ако можеха инстинктите да се слоят с разума, не да изчезнат, а покорно да се впрегнат в хомота на мисълта... тогава бихте били по-богати, по-силни...

Грем подхвърли още съчки в огъня и придърпа главата на пантерата върху коленете си.

— Интересно говориш... Понякога съжалявам, че не мога да изпитам твоите чувства. Какво усещаше преди малко?

— Трудно е да се предаде. Разумът, който сте ми дали, засенчва инстинкта... И не само това. Той се промъква подмолно, замества животинския инстинкт с нова форма на човешка мистика. Ако бях истинска пантера, никога не бих изпитала подобни чувства. Формата е старата — неясно осъзнаване на една далечна заплаха, разтворена в мрака. Далечна... и същевременно близка. Но разумът промъква своето подсъзнателно полуобяснение и ми се струва, че целият този свят е една завеса. Зад завесата се крие някаква огромна всемогъща сила и за нея ние сме само фигурки в една сложна, непонятна игра, обхващаща целия свят. Тя командува всяка наша постъпка, привидно ни дава свобода на волята, а всъщност тази свобода е само серия от добре пресметнати ходове. Не знам, може би така първобитните хора са започнали да обожествяват стихииите...

Ставаше хладно и двамата пропълзяха в колибата. Дебора се отпусна, положила лапа върху гърдите на Грем. Дишането ѝ стана дълбоко и спокойно, само от време на време изскимтяваше насън и разтъркваше лапи, за да заспи след това още по-дълбоко.

По платнището затупкаха редки капки. Огънят сърдито съскаше, сякаш предчувствуваше съдбата, която му готвеше дъждът. Грем лежеше спокойно и главата му беше свежа. Не изпитваше никакво желание да заспи. Отново и отново в съзнанието му се въртяха думите на Дебора. Някаква огромна, всемогъща сила... Мислеше за това без тревога, успокоен от мирното пътуване. Дали пантерата не беше права? Дали не се бяха срещнали с нещо, хиляди пъти по-могъщо от човека? Досега никой не беше срещал в космоса дори следа от хипотетичните свръхцивилизации, но логиката подсказваше, че те трябва да съществуват. Неестествено беше да се смята, че от милиардите планети на галактиката именно Земята първа е създала разума и той е на най-високата степен на развитие. И ако свръхцивилизациите съществуваха, може би срещата с една от тях би била именно такава — загадъчна, непонятна проява на една сила, далеч по-могъща от всичко, което би могъл да си представи човешкият разум.

Без да усети, Грем навлизаше в неясната граница между бодърствуването и съня, където мислите придобиват призрачна плът и губят логическата връзка помежду си, за да се превърнат в сънища. В полусън той машинално галеше лапата на Дебора и флегматично, без

изненада помисли, че възглавничките на тази лапа са странно нежни. А би трябвало да са загубели от непрекъснатото триене в земята...

После заспа.

От дълбокия черен сън без сънища изплува в също такъв черен мрак. Зад стените на колибата виеше вятър, плющеше вода. Лапата на Дебора все така тежеше върху гърдите му и той неволно я докосна. Усети под пръстите си грапавата, загубяла повърхност на възглавничките. Изненадан отдръпна ръка, прекара я по лицето си, за да свери усещанията, после отново опипа лапата. Не грешеше. Възглавничките бяха груби, както им се полага да бъдат, след като носят тежестта на една възрастна пантера. Значи беше сгрешил снощи, или пък... или пък трябваше да запише и тази подробност към списъка на загадъчните факти.

Навън тежко трополяха гръмотевици. Грем пропълзя към изхода на колибата, отметна платнището и подаде глава навън. Вятърът хвърли в лицето му шепа вода. Над равнината бушуваше буря. На няколко километра напред една разклонена светкавица проряза черното небе и заби острието си към земята. В светлината ѝ Грем различи лъскавите мокри трупи на сала, застиналите вълни на реката. Сетне светкавицата изгасна, мракът нахлу от всички страни и вятърът отново застана край колибата. Закъснялата гръмотевица изпраща, загърмя. И почти веднага нова светкавица се заби в същото място далече напред. Мракът последва само за миг, преди третата светкавица да блесне подир първите две.

Изведнъж Грем разбра какво значи това. Сред голата степ само един предмет можеше да привлича мълниите като гръмоотвод. Корабът!

Трескаво изскочи навън. Ледените дъждовни струи го обляха като из ведро. Пипнешком започна да търси пръта, подхлъзна се, изруга през зъби и отново се надигна. Не виждаше нищо. В блясъка на нова мълния успя да забележи пръта, грабна го и затърси дъното. Нямаше дъно. Реката тук беше твърде дълбока. Остави пръта, изтича олюлявайки се към кърмата и сграбчи кърмилното весло. Бе престанал да усеща пороя, който се изливаше от невидимите облаци. Стоеше разкрячен на кърмата и с яростен натиск на веслото насочваше сала към левия бряг.

Не знаеше колко време продължи тази борба. Мокър до кости, със залепнали по лицето коси, се бе вкопчил във веслото, а течението се мъчеше да го изтръгне от ръцете му. Една след друга мълните биеха все по-близо и вече можеше да различи в тяхната пронизваща светлина огромното, блестящо черно вретено, предизвикателно забито в бурното небе. Салът се блъсна в нещо меко, разтърси се и спря. Грем отпусна кормилното весло надолу. То опря в тинестото дъно. Намираше се край брега.

Скочи във водата и потънал до кръста започна да избутва сала навън от водата. Вълните го заливаха презглава, но в същото време му помагаха и малко по малко, с цената на нечовешки усилия, той успя да отдалечи тежките трупи от водата. Сетне, напълно изтощен, намери входа на колибата и се вмъкна вътре. След студения вятър тук му се стори почти топло. Смъкна лепкавите мокри дрехи, извади одеялото от раницата, омота се в него и легна до Дебора.

Пантерата измърка насън, завъртя се и тупна с грапавите възглавнички на лапата си по гърдите му. Това събуди някаква спотаена мисъл в съзнанието на Грем. Ако наистина някаква чужда сила се намесваше в живота му, то може би именно странностите наоколо бяха пътят, по който да се добере до нея. Припомни си двата срыва в паметта — онзи на прага и другия, край ъгъла на къщата. Какво би станало, ако опита отново?

С чувството, че върши нещо глупаво, той помисли за лапата на Дебора. Преди да заспи бе я докоснал — мека, нежна възглавничка. А сега... Паметта се намеси, подсказа, че никога не е било другояче, че просто е сгрешил. Възглавничките бяха меки отдавна, още когато Дебора беше малко пантерче с къса опашка и смешна тъпа муцунка. Сетне бяха загрубели. А защо снощи не беше така? Сгрешил си — подсказа някакъв вътрешен глас. Не, не беше сгрешил. Знаеше какво ще стане и започна да привлича спомен след спомен — без избор, първите, които можеше да достигне с безтелесната ръка на съзнанието, все по-бързо и по-бързо. Като вихър се сменяха несвързани картини от първите му експедиции, от кратките почивки, вчерашната среща със светлинките, Земята, космосът, кабинетът на Хуан Иванович Смит, старият кораб в степта...

И тогава претоварената памет не издържа, салът под гърба му трепна, стените на колибата се олюля...

... никаква следа от нощната буря. Грем седеше на ръба на сала и гледаше към черната метална грамада на кораба, която се издигаше над степта. До там имаше не повече от километър.

— Искаш ли консерва? — обади се зад гърба му Дебора.

— Аха — каза Грем и продължи да гледа кораба.

Небето беше яносиньо, без нито едно облаче, като измито от пороя. Няколко бели птици летяха плавно на север. Грем наведе глава и се обърна към реката. Водата беше мътна, глинеста и по нея плуваха листа, строщени клони, дори цели дървета, изтръгнати с корените от някой подронен бряг. От време на време над повърхността изскачаха едри сребърни риби и тежко падаха надолу, разпръсквайки водни струи. Хубаво би било да хвърли сега въдицата, но не искаше да губи време.

Пантерата изтъркаля с лапа една консерва до коляното на Грем и отвори капака с рязко дръпване на халката. Кутията автоматично се загреваше, над месото се надигна ароматна пара.

Закусиха мълчаливо, съсредоточено. Грем мислеше за кораба. Не можеше да повярва, че всичко ще свърши толкова лесно, че неизвестният противник ще ги остави да отлетят от планетата.

Тези предположения не го оставиха дори когато събраха багажа и тръгнаха през степта към високото черно вретено. Тревата беше мокра. Само за няколко минути панталонът на Грем потъмня до коленете от попитата влага, а Дебора, която вървеше след него, често спираше и се отърсваше, разпръсквайки студени капки на всички страни. Зад гърба им оставаше пътека от утъпкана трева.

Навлязоха в дългата островърха сянка на кораба. Ароматът на влажни треви се засили. Някакво спотаено животинче подскочи пред краката на Грем и с тихо шумолене побягна настрани.

Подемникът стоеше на мястото, където го бе оставил преди няколко години. Решетките на шахтата се издигаха покрай масивния черен стабилизатор, после още по-нагоре, към далечния люк. Следван от Дебора, Грем се приближи до кабината. Струваше му се невероятно,

че техника, престояла толкова време, може все още да действа. За по-сигурно вдигна металното капаче върху външната стена на кабината и почти едновременно натисна бутоните „ХОД“ и „СТОП“. Кабината изскърца, подскочи на десетина сантиметра и спря. На земята под нея остана квадрат черна пръст, по който се извиваха бледи, сгърчени треви.

Можеше да се смята, че подежникът е в ред. Грем отвори вратата, влезе вътре и махна с ръка на Дебора. С лек скок пантерата се озова до него. Преди Грем да посегне, тя вече затваряше с нокти вратата.

Старите автомати успешно бяха издържали тежестта на годините. Едно натискане на копчето беше достатъчно — кабината запълзя покрай титаничния черен корпус, отначало лениво, сетне все по-бързо.

Степта под краката им се отдалечаваше. Тревите се сливаха в златистозелен килим, на километър от кораба се показва живачната ивица на реката. Възбудена от гледката, Дебора гледаше през стоманената мрежа и нетърпеливо удряше с опашка по металния под на кабината. Но Грем бе обърнал гръб на утринната степ. Той се вираше в тъмната броня, край която се движеше подежникът и усещаше как недоверието му изчезва. Вярно, този кораб отдавна заслужаваше мястото си в някой музей. Това беше кораб-крепост, кораб-убежище, реликва от времената, когато полетът към звездите винаги е бил равнозначен на смъртна опасност. Но сега тъкмо това беше нужно. Петдесетсантиметровата ситанова броня означаваше сигурност, най-голямата сигурност, която би могла да се желае срещу външни нападатели.

Кабината се разтърси и спря. В бронята срещу нея се очерта едва забележима пукнатина, която бавно се разширяваше. След няколко секунди тежката врата на люка беше откритата достатъчно, за да може да мине човек. Прекрачвайки напред, Грем обърна глава за последен поглед към степта. Утрото беше все така спокойно. Над изсъхващата трева се издигаше утринна омара. Но имаше и още нещо. Във въздуха плуваха светлинки.

„Късно — тържествуващо помисли той. — Късно ме догониха! Колкото и да са силни, не могат да се справят с кораба.“

Дебора се вмъкна след него и Грем натисна върху люка червения бутон за аварийно затваряне. Сякаш блъсната от взрив, масивната

овална врата оглушително изтрещя и плътно се намести.

Грем направи няколко крачки по коридора, после спря и се огледа. Доколкото можеше да съди в слабата червеникава светлина, тук нищо не се бе променило от времето на последното му посещение. Все същата гъста, застояла тишина тегнеше между металните стени, все същата миризма на стара машина изпълваше въздуха и към нея се добавяше едва доловимият, изстинал горчив мирис на който знае кога изгоряла изолация. Подовата настилка бе изгубила своята еластичност, трудно поддаваше под краката и на места я покриваше ситна паяжина от пукнатини.

Нещо изшумоля и Грем наведе глава. По пода деловито изтопурка многокрака сребриста машинка. Тя се завъртя около обувките на човека и сръчно събра тревичките, дребните бучици пръст и още някакви невидими пращинки. За по-сигурно смукна два-три пъти с фуниевидната си муцунка и насочи вниманието си към Дебора. Пантерата гнусливо я отблъсна с лапа. Машинката не настоя и кротко се прибра в някакъв малък люк.

Припомняйки си плана на кораба, Грем тръгна напред, където аварийните лампи не можеха да се преборят с мрака в коридора. След малко двамата спряха пред отворената врата на централния асансьор. Щом стъпиха вътре, ярка светлина обля оранжевата кабина и любезен, подрезгавял от времето баритон запита:

— Кой етаж желаете, моля?

— Пилотската кабина — кратко подхвърли Грем. — Бързо.

Това навярно бе прието като команда за максимална скорост, защото от ускорението краката му се подгънаха. Само след секунди вратата се отвори към кръглата пилотска кабина, пронизана от шахтата на асансьора. Тук бяха на самия връх, затова кабината не беше особено широка — от шахтата до стената имаше не повече от четири метра.

Грем дръпна надолу ръчката на енергоснабдяването. Аварийните лампи примигаха и всичко блесна под жива, бяло-жълтеникава светлина. Сега, когато имаше какво да прави, Грем чувствуваше, че може да действа бързо и ефикасно. Само за миг спря, за да огледа кабината. Около шахтата на асансьора бяха разположени радиално пет кресла за вторите пилоти, наблюдателите и свързочника. Шестото, пилотското кресло, беше прикрепено върху кръгови релси пред пулта,

опасващ цялата стена. Над пулта матово блестяха все още мъртвите очи на големите и малки екрани.

— Избирай си някое кресло, Дебора — каза Грем. — Няма да е като твоето, но все ще се настаниш някак си.

Пантерата усещаше, че сега не е време за разговори, затова мълчаливо се подчини, докато Грем разглеждаше пулта. Нямахше кога да се провежда пълната процедура. Машината беше добра, щеше да издържи и аварийен старт. Само че къде е... А, ето! Той скочи в креслото и без да губи време с ремъците, се завъртя към нужния блок. Отметна нагоре прозрачния похлупак над аварийния пулт и енергично натисна няколко бутона. Пълна готовност на реактора... Стартова готовност... Готовност на всички системи...

Всички системи — това означаваше, че няма да се бави с отделни настройки. Автоматиката щеше да се погрижи вместо него — и толкова по-зле за преразхода на енергия.

Корабът оживя изведнъж. С грохот, с бучене, със свистене, със скърцане и недоловим писък хиляди различни системи се събуждаха от дългия си сън. По пулта заиграха разноцветни светлини, стрелките на приборите бясно скачаха от нулата към най-различни деления, автоматични гласове в надпревара рапортуваха: „Реакторът на пъл... твърти сектор в готовност... двигателите в режим на... защитната система след... акумулаторното до две минути... криосекторът се очак...“. По стената един след друг се палеха екраните на кръговия обзор и сега Грем можеше да види всичко — степта край кораба, ярко осветените коридори, служебните помещения, техническите складове, корпуса отвътре и отвън...

Корпусът отвън...

Това, което видя, го вцепени. Беше по-склонен да не вярва на очите си, отколкото да признае неочакваната гледка за истина.

По корпуса на кораба пълзяха многокраки зелени роботи с яйцевидни тела. Над тях, на групи по две-три се въртяха светлинните. Но не това беше най-голямата изненада. Невероятното, чудовищното беше друго. Предните им манипулатори завършваха с широки щипки и с тях те трошаха съвършения, непобедимия ситан, като че беше обикновен графит.

Нещо изпращя, един екран вдясно се разлетя на парчета и през него се подадоха щипките на първия от нападателите. Зад тях се

промъкна зеленото яйцевидно тяло и Грем ясно различи вендузите върху краката на робота. От високоговорителите някакъв металически глас монотонно повтаряше: „Херметичността е нарушена... херметичността е нарушена...“. Прекъсна го друг, енергичен глас: „Защитната система влиза в действие!“.

Зеленият робот продължаваше да се промъква напред — кой знае защо бавно и предпазливо. Половината екрани бяха изгаснали, но и останалите бяха достатъчни, за да дадат пълна представа за началото на битката. Изведнъж в корпуса на загиващия кораб се разтвориха невидими до този момент големи и малки люкове. Гъвкави стоманени пипала измъкнаха навън крайната защита — бластерите. Покрай черната броня пробягаха стотици мълнии. Разбити, изгорени, унищожени, зелените нападатели се посипаха надолу и за миг в душата на Грем се надигна надежда. Но роботите сякаш се раждаха от въздуха, от неуязвимите светлинни, които продължаваха безгрижно да танцуват из топлия въздух. Нови и нови нападатели извираха край основите на кораба и ловко прилепвайки вендузите си по нащърбената броня, се устремяваха нагоре. Други атакуваха опорните колони. Скоро огромната машина щеше да рухне в равнината.

Роботът отсреща ловко скочи на пода и застина с широко разтворени клещи. Грем се изтръгна от вцепенението. Все още имаше възможност да избяга.

— След мен, Дебора! — извика той и се хвърли към вратата на асансьора.

Без да разкопчава ремъците, пантерата ловко се изхлузи от тях и с един скок се озова в кабината.

— При унихода! Веднага! — нареди Грем на невидимия автомат.

Вратата на кабината се трясна под носа на зеления робот и подът полетя надолу. Грем разбираше, че падат с най-голямата възможна скорост и все пак му се стори, че изминаха минути, преди асансьорът рязко да спре. Вратата се отвори към зловеца гледка. В стените на широкия хангар зееха разкъсани дупки. Една от тях беше съвсем близо и Грем ясно видя зърнестата структура на разтрошения ситан — съвсем като разчупен варен картоф. Няколко робота се въртяха из хангара и без труд трошаха складираните машини. Но униходът беше здрав. Все още...

С огромни скокове Грем затича към спасителната машина. Един робот му препречи пътя. Грем го отхвърли с ритник и продължи напред. Друг нападател стисна пуловера му с щипката си. Плетката се разкъса. Човекът и пантерата едновременно скочиха върху широкото крило. Пред тях капакът на кабината се надигна автоматично. Дебора хлътна на задната седалка, Грем скочи на пилотското място и преди още да бе докоснал креслото, разби с юмрук стъклото на бутона за аварийно автоматично излитане.

Нещо изхрущя — бутонът или юмрукът му. Стената отсреща изведнъж избухна, отлетя навън. Форсираните двигатели изреваха, пометоха с пламъците си няколко зелени робота и тласнаха унихода напред, към димната завеса на взрива. Около кабината блесна синевата на небето. Грем превключи на ръчно управление и издигна машината право нагоре. Обърна глава само веднъж, за да види как огромното черно вретено, обвито от пламъците на бластерите, бавно помръдва и започва своето безкрайно, тежко падане към зелената равнина. Корабът загиваше като столетен дъб — дори в смъртта си той не се признаваше за победен и навярно даже паднал щеше да се защитава докрай.

Отляво се задаваше ято светлинки. Скоростта им беше малко по-голяма и те се стремяха да прережат пътя на унихода. Грем рязко наклони машината на крило и зави надясно, към реката.

В този миг отгоре го пресрещна друга, самотна светлинка. Тя се плъзна покрай корпуса на унихода и Грем зърна как лявото крило безшумно се откъсва и започва да се премята из въздуха.

Вкопчен в таблото, той успя да изравни машината. От лявото крило беше останало парче, дълго не повече от метър, отрязано гладко, като с нож. Сега трябваше да действа, преди да е станало късно. Все още покорен на командите му, униходът пикираше надолу, към реката. Тук тя беше широка, права...

Грем изравни полета едва над самата вода. От претоварването пред очите му почерня, но той чувствуваше, че всичко е наред. Дъното на корпуса тежко се блъсна в повърхността на водата и наоколо избухна вулкан от пръски и пяна. През разсейващата се сива пелена тон видя от двете страни на кабината бреговете.

Натисна нов бутон. Два леки взрива отхвърлиха ненужните крила. Сега униходът се превръщаше в кораб. Реактивният двигател

продължаваше да бълва пламъци и машината, вирнала нос във въздуха, бясно летеше напред, оставяйки зад себе си облаци от вода и пара.

Правата отсечка свършваше. Отсреща приближаваше завой. Грем знаеше, че при такава скорост на вода униходът става капризен, затова напрегнато стисна ръчките на управлението. Нямаше време за друго и само подхвърли през рамо, без да се обръща:

— Виж небето. Гонят ли ни светлинните?

Кратко мълчание. Завой. Отпред скали с кипнала бяла пяна около тях. Завой, нов завой, нов завой... Сега направо. Кратък отдих.

— Небето е чисто — каза Дебора. — Нито една светлинна.

Сега Грем имаше малко време, за да се увери сам. Наистина в небето не се виждаше нищо, освен няколко малки облачета. Но по бреговете...

По бреговете, успоредно на течението, тичаха многокраките зелени роботи. Като глутница вълци, подмамани от миризмата на кръв, те тичаха с равномерно темпо, преодоляваха възвишения и низини, без да губят нито метър от дистанцията.

„Колко километра има до морето? — тревожно помисли Грем. — Триста? Четиристотин? Най-малкото един час при пълен ход... Но ако стигнем до морето... Там ще бъдат принудени да останат на брега.“

Но морето беше далече. А на хоризонта се появяваше най-сериозното препятствие — планините, през които трябваше да премине. Тук, в равнината, реката беше широка, с плавни, удобни завойи. Но между скалните стени щеше да бъде друго, Грем знаеше това. Щеше да му се наложи да намали скоростта. Оставаше му само да се надява, че и роботите ще бъдат затруднени от планинския терен.

Познаваше тези планини само от картата. Те нямаха с какво да го привлекат, затова никога не бе стъпвал тук. Голите, сухи чукари се простираха на стотици километри без нито едно поточе, освен тази река, която в течение на милиони години бе издълбала своето корито през каменната им гръд.

С всяка минута скалната стена насреща растеше, изправяше се към небето. Сетне, сякаш без преход, мрачните зъбери се разцепиха и сребристото тяло на унихода се озова между тях. От двете му страни стремително летяха неравни отвесни стени, покрити с мъх и остри треви, безбройни големи и малки пещери зееха високо горе и ниско, над самата вода. Пред погледа на Грем се мяркаха отделни картини —

скали, водовъртежи — знак за скрити камъни, храсти, вкопчени в стените на клисурата, някакви сиви птици в гнездата си по скалните корнизи. Той нямаше време да обръща внимание на гледките. Беше се превърнал в автомат, ръцете му се сливаха с управлението, ставаха сякаш продължение на двигателите и монотонно, ритмично хвърляха унихода наляво или надясно, на метри, на сантиметри от опасните препятствия. Отпред се появи бялата бариера на широки прагове. Тук нямаше безопасен път. Грем насочи унихода към средата. Корпусът подскочи няколко пъти, нещо изскърца зловещо под дъното и препятствието остана назад.

Използувайки свободна секунда, той хвърли поглед нагоре — един от тези фотографски погледи, които трябва да владее всеки космонавт. После продължи безумния слалом по клокочещите вълни, като все още виждаше черните ръбове на дефилето, върху които не се очертаваше нито един от преследвачите. Беше ги изпреварил. На всяка цена трябваше да поддържа тази скорост докато излезе на открито. После пътят до морето щеше да бъде лесен. Може би щеше да запази аванса...

Клисурата отпред правеше рязък завой. Грем извърши автоматично онова, което трябваше. Униходът вдигна облак от воден прах, заобиколи издадената скала и завоят остана назад, но отпред скалите неочаквано се разтвориха, блесна открито небе над бялата пяна на водопада, до който оставаха броени метри. Нямаше време за маневри, всяка маневра би била гибелна и Грем направи единственото, което можеше — остави унихода да се носи напред с пълна скорост. Само така имаше известен шанс... малък, много малък шанс...

Водопадът се мярна под дъното и отлетя назад. За секунда униходът отново се превърна в самолет, но сега нямаше криле, които да му дадат опора.

Падайки от двадесет метра височина струите на водопада кипяха като гигантски котел. По-нататък се разширяваше спокойно, прозрачно езеро. И точно в средата му се издигаше самотна, островърха скала.

В безкрайни части от секундата Грем се опита да отклони носа на унихода. Стори му се, че ще успее. Ала в този миг скалата ги блъсна отдясно, раздра металната обшивка и запрати машината към високите каменни стени. Звън, трясък, хрущене и пукот се смесиха в един чудовищен звук. Униходът се премяташе около оста си и напреко на

нея, небето изчезна и от всички страни имаше само пяна. Подхвърлян като кукла, Грем стискаше ръчките вече не за да управлява — просто за да се удържи на мястото си. С глава и рамо се блъсна в прозрачния капак на кабината. Капакът отлетя настрани, вълните нахлуха вътре. Нямаше въздух и гърлото му се сви, задавено от водата.

Опомни се в езерото. Не знаеше как е излязъл от кабината. Обезобразеният, разпокъсан и смачкан корпус на унихода стърчеше от водата край скалите и над замлъкналите му двигатели се издигаше облак пара. Наблизо, присвила мокрите си уши, Дебора старателно държеше глава над водата и плуваше към отсрещния песъчлив бряг.

След малко двамата излязоха на сухо. Грем огледа скалите нагоре. Не бяха удобни за изкачване, но ги разцепваше стръмното корито на буен поток, който се вливаше в реката.

— Да вървим, Дебора — каза той. — Мокрият няма от какво да се бои.

Вмъкнаха се в тесния каменен коридор и започнаха изкачване нагоре по плъзгавите зелениясаи камъни. Потокът ги блъскаше с изненадваща сила, мъчеше се да ги препъне, да ги повлече обратно към дефилето. Но те продължаваха напред и крачка, по крачка се отдалечаваха от мястото на катастрофата.

Най-сетне дългата борба срещу потока завърши с успех. Те се измъкнаха от коритото му и се озоваха на скалите над клисурата. Дебора изсумтя, просна се на камъните и започна да лиже мократа си козина.

— Няма време, Дебора — рязко каза Грем. — Сега трябва да бягаме оттук, преди да са ни настигнали.

Пантерата изръмжа недоволено, но все пак стана и очакващо насочи поглед към човека. Той завъртя глава, огледа се наоколо, но навсякъде беше все същото — сухо каменисто плато, ограниченото от едната страна от дефилето, а от другата се издигаха високи планински склонове без нито едно зелено петно. Само плиткият поток пресичаше платото с непобедимата упоритост на течащата вода и даваше живот на редки треви и ниски бодливи храсти.

Грем тръгна покрай потока. До планинския склон имаше не повече от два километра. А там скалите предлагаха безбройни убежища.

Наближаваше обяд. Слънцето бързо изсуши мокрите му дрехи. Под краката му хрущяха камъни и пясък. Движеха се само на няколко метра от коритото на потока, но влагата не стигаше дотук и почвата беше суха, неплодна. Нито полъх не идваше да разсее тежката, гореща задуха, надвиснала над платото. Безоблачното небе изглеждаше тъмносиньо и в зенита неподвижно висеше жаркото пламтящо слънце.

Дебора спря при потока и започна жадно да лочи. Грем също се наведе, за да изпие шепа вода и да лисне още няколко по дрехите си. Това малко го облекчи.

Наближиха склона. Скалите под него бяха едри грамади. Ветровете ги бяха изваяли в причудливи форми на фантастични животни. Пътят ставаше все по-труден, налагаше се непрекъснато да криволичат и да заобикалят скалите, но имаше и нещо добро — сега преследвачите трудно биха могли да ги забележат.

Когато се издигнаха достатъчно, Грем спря и се обърна да разгледа платото. Дебора също се обърна, приклепна, после изведнъж се изправи и яростно изръмжа:

— Паяците!

Сега и Грем видя, че откъм дефилето тича група зеленикави фигурки. Все още бяха далече, но при механичното темпо, което поддържаха, скоро щяха да ги настигнат.

— Нагоре! — извика Грем и побягна по склона. Не знаеше накъде тича. Не знаеше нищо и не разбираше нищо. Цялата тази история беше безсмислена, глупава, не приличаше на нищо на света и най-малко — на среща между разумни същества. Но той беше нападнат и трябваше да се спасява. Ако можеше да спечели време, поне малко време за сериозен размисъл, тогава може би щеше да открие някакъв изход.

Достигнаха тясна пещера. Потокът, техният последен спътник, извираше отвътре. Отминаха го и кой знае защо Грем изпита мимолетно съжаление, като че наистина се разделяше с добър приятел.

Накъде отиваха? Грем нямаше никакъв план. Вече не се надяваше да се скрие от роботите. Пуловерът му беше мокър от пот, дишаше тежко. Около муцуната на Дебора се бяха появили струйки лепкава пяна. А планината не им предлагаше нищо друго, освен този сух склон, който се издигаше нагоре, към стъкленото небе.

После стръмнината свърши и някъде зад нея изникнаха нови възвишения, но те бяха далече, зад безкрайна мъртва седловина, изпечена до бяло от горещото слънце. Двамата стояха на тесен каменист връх, осеян с големи и малки скали, застинали в причудливо, несигурно равновесие по неравната повърхност. От тази височина се виждаше цялата планина на много километри наоколо, виждаше се дори реката, степта и сред нея една черна, продълговата форма, просната безжизнено сред вълнистите хълмове.

Долу роботите бяха стигнали до подножието на върха.

Грем отчаяно огледа тясната каменна площадка. Оттук нямаше изход. Просто нямаше. Опростена до краен предел, сухата реалност на природата му предлагаше само скали и едно късче от планината, късче от времето и пространството, за да започне обречената си борба и да я загуби.

Но можеше да направи поне едно. Да не се предаде.

Роботите в подножието не бързаха. Бяха много, навярно повече от сто. Групата им постепенно се разтегляше, обкръжаваше върха. След няколко минути техният авангард изскочи в долината от другата страна. Заобикаляха убежището на жертвите си.

— Няма да им се дадем, Дебора! — Високо каза Грем. Опитваше се да говори весело, но гласът му излезе сух и дрезгав. — Можем да се справим с тях. Поеми отсрещната страна. Избери си камъни, които лесно могат да се съборят. Виж дали можеш да предизвикаш каменни лавини. Когато ги видиш да се задават, събаряй скалите насреща им.

— Ще ги разпердушиним, Грем! — изръмжа напрегнато пантерата и изчезна между скалите откъм седловината.

Грем пое своя сектор. Беше избрал съзнателно по-опасната страна. Имаше вероятност повечето работи да останат там, откъдето бяха дошли. Винаги съществува стремеж да се запазва назад многобройната ударна група. Поне беше логично да е така...

„Логика! — злобно помисли той, разклащайки първата скала. Тя помръдна под натиска му и той доволен я остави на място. — Логика! Къде е логиката във всичко това? Срецнахме го най-сетне онова, всемогъщото, което може би означава свръхцивилизация. А то не признава логиката ни. Прави я на пух и прах. То може да се намесва в мислите ми, да ме лишава от памет, или да ми налага нови спомени. Но то действа и по друг начин, с една степен по-примитивно — чрез

светлинките. И още по-примитивно — чрез роботите. То не търси най-простото, най-рационалното решение, а си играе с нас като котка с мишка... Котка с мишка... Какво пък, може би тъкмо това е истината. Ефектна партия — хомо сапиенс срещу загадъчните роботи. Но ако е така, ако просто си играят с нас като с шахматни фигурки, то поне ще объркаме играта. Ще ги накараме да се изпотят в ендшпила, преди да паднем от дъската!“

Изад върха се раздаде пукот, грохот от падащи камъни. Това беше Дебора. Но Грем нямаше време да провери какво става, защото изведнъж видя срещу себе си първите роботи — два един до друг и трети на около осем метра от тях.

Грем отскочи зад близката скала, опря плещи в горещия камък и напъна гръб. Гръбнакът му изпука, обтегнатите мускули подскочиха под кожата. Той изпъшка, намери сили да натисне по-силно, скалата бавно се отмести от точката на равновесието и започна да пада. Ушите му бучаха, но през шума на кръвта си проби път възторженият рев на Дебора:

— Един е готов, Грем! Един е готов!

Скалата хрясна с продълговатата си страна върху дребните камъни по наклона, подскочи и продължи. Грем се обърна и през потта, която заливаше очите му, видя как огромният каменен блок подхваща право в средата на страшната си мелница единия робот. Вторият се опита да отскочи, по не успя — тези машини имаха учудващо слаба първоначална реакция. Краят на скалата го закачи и с трясък го помъкна надолу.

Третият робот вече беше съвсем наблизо. Той ловко подскачаше по неравния склон, широко разперил двете си щипки. Грем нямаше време да търси нова скала. Но напрежението изпълваше едрото му тяло с неподозирана сила. Той се наведе, грабна с две ръце един тежък камък и с размах го запрати върху идващата машина. Изпъкналата броня изхрущя от удара, роботът разпери още по-широко щипките си и падна с изкривени крака назад сред дъжд от ситни зелени парченца. Камъкът отскочи още няколко пъти, затътри се и спря.

Треперейки от напрежение, Грем раздвижи плещи и се помъчи да се отпусне. Останките от трите робота лежаха около него, превърнати в безредно разпръснати зелени черупки и някакви премазани, неузнаваеми блокове.

В гърлото му избълбука неудържимо малко истеричен смях. Това беше прекалено глупаво — работи, които разчупват невероятно твърдия ситан като обикновена глина, а самите те се разпадат на части от удар с камък... Глупаво и нелепо за една свръхцивилизация, освен ако...

Отново!

... освен ако такива са правилата на играта.

Грем усети, че го изпълва неудържима злоба към невидимата сила, която бе организирала всичко. Той и Дебора бяха обречени предварително, като две нищожни фигури, които имат значение само докато все още пазят някакви скрити резерви от възможности, способности, надежди. Светът или онова, което се криеше зад него, се забавляваше да ги доведе до крайност, до предела, когато просто ще се пречупят. Защото нищо не е вечно... и най-малко човешките сили.

Отсреща роботите се появиха разгърнати във верига, по на два-три метра един от друг. Отвъд върха громоляха камъни. Дебора ревеше нещо, но Грем не я разбираше, не я чуваше, защото бе престанал да разбира и разсъждава. В него бе останал само първобитният див борец от зората на цивилизацията и той събаряше скали към бездушните, механични нападатели. После това стана невъзможно — нямаше време да минава от скала към скала, нито пък да пресмята несигурната траектория на падането им, защото роботите бяха прекалено близко, обграждаха го от всички страни и той грабеше камъни, пъхтеше, хвърляше ги към учудващо крехките корпуси. Единствените му усещания бяха чисто физически — болката от ядно стегнатите челюсти, сухото впиване на каменните ръбове в разкъравените му длани, прахта в гърлото и дробовете, лепкавата слюнка на жаждата по венците му, изсъхналият като парче вълнен плат език... Времето беше изчезнало и му се струваше, че отново и отново повтаря един и същи миг на последна, отчаяна борба, защото въпреки купчините останки, роботите не намаляваха. Зелената вълна го заливаше и вече нямаше дори време да се навежда за камъни. Хващаше най-близкия робот, запокитваше го към другите, без да гледа какво ще стане и се обръщаше към следващия. Неусетно и бавно, крачка по крачка бе отстъпил към върха. Откри това изведнъж, с някаква отвлечена изненада, лишена от емоции. Беше настъпил миг на просветление, миг, в който се разкъсваше завесата на яростта и Грем можа да види всичко

около себе си ясно. Някъде на заден план в мозъка му мина слабата мисъл, че може би това е последното прояснение, преди да дойде краят.

Сега каменистият връх беше оголен от скали. Обхващаше го зелена огърлица от работи. На няколко метра от Грем, куцукайки, Дебора отстъпваше към своя приятел. Един робот притича към нея и с тъпата част на клещите си нанесе мълниеносен удар по заобления ѝ череп. Пантерата изстена почти като човек, с невероятно движение отскочи два метра назад, просна се върху прашните парещи камъни, потръпна и остана неподвижна в краката на човека.

Сега Грем знаеше какво ще последва. Една сетна, дива и жестока схватка на този безименен връх, преди и той да падне... После — краят, безсмисленият край. Той никога нямаше да узнае кой и защо бе пожелал това. Фигурата падаше от дъската и вече никога, никога нямаше да влезе отново в непонятната игра...

Многокраките работи бавно свиваха пръстена около човека и лежащата в краката му пантера. Грем стоеше неподвижно — изподран, с окъсани дрехи, останал без сили, задъхан, вкаменен. Само яростта пламтеше с хладен огън в гърдите му — ярост за Дебора, за самия него, за унижителната безсмисленост на този край. Защо трябваше да играе именно с безмозъчни твари? Защо господарите на играта не искаха да се срещнат направо с него и тогава да премерят силите си?

Разперил ръце със стиснати юмруци, отметнал глава, той изпъваше гърди към небето в първичен жест на закана и предизвикателство. От сухото му гърло не излиташе нито звук. Нямаше нужда от думи. Е, добре, беше изгубил играта. Но щеше да се опита да достигне играчите!

За миг в него се възцари пустота. Превръщаше се в куха фигура с тънки стени и вътре, в прашния мрак, помръдна една чужда мисъл, слаба и едва доловима като червей в пустинна нощ. Не бива... Защо... Не всичко е изгубено... Спасението все още може да дойде... Непременно ще дойде... Трябва да дойде, защото...

„Защо?“ — мислено изрева Грем. И чуждата мисъл не отговори, не можеше, не биваше да отговори... Тя потръпна от страх и изчезна, изпари се...

Грем се разсмя диво, жестоко. „Те“ се бояха от него, защото знаеха какво може да направи. Роботите сега бяха съвсем близо, но той

не им обръщаше внимание. Мозъкът му работеше с огромна, неподозирана сила. Той привличаше спомени за сривовете в паметта — на верандата, в дъждовната нощ, сетне при нападението на светлинките, в колибата на сала сред реката...

„Не... — агонизиращо потръпна чуждата воля. — Това е гибел... спасението ще...“

С ръцете на мисълта Грем бе сграбчил калейдоскопа от спомени. Тук беше слабото място на онова, което се криеше зад света. От това се бояха „те“. Като в безплътна бетонобъркачка започваха да се блъскат смесени, отдавна забравени картини — петгодишният Грем седи върху коленете на огромния си баща в пилотската кабина на стария кораб и Балт Троол му показва основните блокове на управлението... пръстът на малкото момче е слаб, за да натисне червения бутон и бащата натиска отгоре с коравия си палец, това е болезнено, но Грем стиска зъби и като замаян от чудото се вира в светналите разноцветни лампички и ето вече е на четиринадесет години и прави първия си самостоятелен полет, а Балт Троол, с побеляваща вече брада, седи в близкото кресло и одобрително кима с глава, а ето и погребението на баща му и върху пресния гроб се трупат купчини свежи цветя, във въздуха се посят странни, другопланетни аромати, а по червеното, сбръчкано лице на непознат възрастен мъж се стичат лъскави вадички сълзи и Грем стиска зъби, за да удържи горчивата топка в гърлото си и сега за първи път е в кабинета на Хуан Иванович Смит и слуша предложението да му бъде поверена важна галактическа задача и отново е малък и се катери по дървото край старата къща, която още не е стара, съвсем нова е, защото баща му я построи преди няколко месеца и дори тук, нависоко се носи мирис на смола от дъсчените стени, а кората под дланите му е грапава и малко плъзгава от наслоения прах, защото не е валяло от много седмици насам и долу на верандата Балт Троол е вирнал към небето рошавата си брада, пие портокалов сок, седнал със запретнати ръкави в стола люлка, „Внимавай, Грем, вече си много високо!“, опората изчезва изпод краката му, той увисва във въздуха и се завърта като котка, макар че няма опашка, котките имат опашки и винаги си помагат с тях, всичко в гърдите и корема му е свито в едно студено кълбо и за миг вижда отдалече тревожния блясък в очите на замръзналия неподвижно баща, но движението му е точно, пръстите му разкъсват няколко листа и се

вкопчват в клона и Балт Троол долу облекчено се смее, „Това момче ще стане космонавт, Марта, има реакция на истинска котка!“ и той се гордее, че баща му така добре го е разбрал, плъзга се ловко надолу по дебелото стъбло...

Мелницата на спомените се въртеше бясно. За миг, като нарисувана върху прозрачна плака, през тях прозърна неясната картина на реалността — бялото слънце, голият връх, Дебора, просната в краката му и роботите, застинали неподвижно, може би спрени от своя господар, който сега сам беше заплашен. Но той помете ненужната картина и продължи да хвърля все нови и нови спомени в тази бъчва на Данаидите, която не беше, съвсем не беше бездънна, издуваше се под напора и започваше да приближава онзи миг, когато щеше да избухне от пре...

то...

... вар...

Грем вече не беше нищо, само една искрица в мрака.

„Не!“ — изкрещя искрицата.

... ване. И изгубила за миг скоростта си, въртележката на мисълта отново набираше обороти.

Светът наоколо се олюля. Устоите на мирозданието се разклащаха под натиска на доведената до крайност човешка мисъл. От синьото лятно небе заваля сняг, зелени дървета изникваха за секунди от голата камениста почва и отново изчезваха, далече в равнината избухна вулкан.

Светът не можеше сам да се командува.

Някъде в мрака, някъде отвъд равнините и камънаците, отвъд небето, отвъд времето и пространството, Грем откри онази загиваща сила, която бе управлявала света през последните дни. Той не знаеше каква е тази сила, не можеше да я разбере, защото самото му приближаване до нея я убиваше. Оставаше му само неясното чувство, че това е някакъв механичен, всеобемащ разум, лишен от чувства и вълнения, но способен на безкрайни игри с вероятността, достатъчно всеобемащ, за да може да ръководи в този свят всичко — и падането на всяко отделно листо, и песента на насекомите, и безформените сенки на облаците, и ръменето на дъждовните капки, и смяната на деня и нощта...

Без непознатата сила светът се олюляваше, преди да се сгромоляса в първичния хаос. А тя се топеше като късче лед и вместо нея в нищото оставаше само едно кухо гнездо, празно вместилище за разума на този свят.

Без да мисли какво прави, Грем вля своето съзнание в тази празнота.

И видя своя свят.

Видя изпечения от слънцето връх, на който стоеше собственото му тяло, обградено от роботите, а в краката му слабо се размърдваше проснатата Дебора. За миг го обхвана остра и едновременно — мека

жалост, но той нямаше време за чувства. Видя скалистото плато, видя всяка отделна тревичка на степта и проснатото огромно черно тяло на звездолета, покрито с безбройни разкъсани рани от щипките на роботите. Видя всичко, чак до хоризонта. Това сякаш беше новото му тяло — един огромен кръг от света с радиус тридесет километра.

„Само тридесет километра?“ — запита недоволното съзнание.

Защо не... Можеше и още. Той можеше всичко. Той беше всичко! Но преди да разширява обсега си, имаше да свърши нещо по-важно.

Той беше мълния... много мълнии, родени от безоблачното синьо небе, и с ослепителни кинжални удари разбиваше зелените работи, струпани неподвижно около върха. После унищожи и другите, които бяха останали край разрушения звездолет. Светлинките разтревожено се въртяха из въздуха. Грем не знаеше какво да прави с тях, затова просто ги превърна в облачета прозрачна пара и бавно ги разсея по вятъра.

Противникът беше унищожен...

Какво щеше да прави сега? Да влезе отново в старото си тяло, да се върне към къщата и да напусне планетата? Не, още беше рано за това. С една част от новото си всеобхватно съзнание той се върна към своето тяло и го накара да седне удобно на един плосък камък. После отново огледа всичко, чак до хоризонта.

И отвъд хоризонта.

Това беше толкова лесно. Също като да раздвижиш плещи, изморени от дълго седене в тясното пилотско кресло. Той беше степ и река, плато и върхове — един кръг от планетата — и разпъваше своите граници, заставяше ги да препускат навън, все по-навън. Тридесет и пет километра... четиридесет... Вече бе прехвърлил планините и откриваше края на дефилето, новата равнина, в която излизаше и се разливаше пълноводната река. В двете други посоки обхващаше нови и нови изсъхнали от жегата върхове, а отсреща се стремеше към другите, зелените планини, които бе прехвърлил вчера, за да тръгне със сал по реката... Четиридесет и пет километра... петдесет...

Дали наистина започваше да отслабва, или само така му се струваше? Чуждият глас едва доловимо даде признак на съществуването си, като досадно камъче в новия, удобен калъф на съзнанието му. Не бива... това е катастрофа... върни се...

— Кой си ти? — извика Грем.

Гласът му отекна като гръмотевица над безлюдните планини и полета. Чуждият не отговори. Може би нямаше сили, или пък просто се боеше. И Грем, опиянен от своето могъщество, продължаваше да се разширява във всички посоки. Не вярваше на предупрежденията. Чуждият вече бе проявил коварството си.

Силите му секнаха изведнъж. Той спря, ограничен в кръг с радиус шестдесет километра. С някакъв невъобразим, неописуем поглед виждаше всичко в тази огромна зона. Всяка подробност. И именно подробностите го притискаха под колосалната си тежест — всяка тревичка, всяка пращинка, всеки камък, всеки слънчев блясък по безбройните вълнички на реката, всяко насекомо и животинче в тревата, птиците, облаците, игрите на вятъра в степта... Олюлявайки се под тази тежест, той погледна навън.

Навън нямаше нищо!

И Грем внезапно осъзна, че истината е по-страшна, отколкото бе предполагал, че първо чуждият разум, а сега самият той е създавал този свят и извън един подвижен кръг няма нищо, че самият той е...

Какво?

Не отговори. Но нищото наоколо го хипнотизираше, разкъсваше силите му и той не удържа товара на света, препъна се и светът рухна заедно с него в мрака и започна да се разпада, лишен от опора и управление.

Съзнанието на Грем се търкулна, пропадна някъде и отново се озова в старото тяло. Планините наоколо се топяха като бучка захар във вода, оголвайки гранитните скали, странни вълнисти черно-бели линии пресичаха небето, в далечната степ пламтеше гигантски пожар. Камъните под краката му от сиви станаха червени, после жълти. От небето се носеше оглушително прашене и пукот, сякаш зад трептящите ивици се криеше повреден високоговорител. Едва прозиращото слънце бе станало квадратно и го обкръжаваше блестящо квадратно хало. Откъм далечните върхове налетя ураган, подмятащ пред себе си черни буреносни облаци. Грем се просна по корем върху скалата и усети как вятърът блъска гърба му, мъчи се да го отлепи. Съвзелата се Дебора лежеше наблизко, прикрита зад висок камък. Пред лицето на Грем от скалата изникна плътен килим от теменужки, ароматът им изпълни въздуха, понесе се с вятъра. Далечните върхове продължаваха да се топят и в настъпилия мрак помежду им с трясък пробягваха огнени

кълба. През дивия вой на урагана звучеше някаква могъща мелодия на безсмислено весел марш. Далече долу армия от зелени роботи маршируваше през равнината и изчезваше в пламъците на пожара. Над дефилето въздухът затрептя, от нищото изникна решетката на стоманен мост и по него прелетя старинен локомотив, бълващ от комина си облаци от пушек и искри. Релсите бягаха пред него по каменистото плато, после изведнъж земята се разтвори и погълна обезумялата машина.

Огромна, ослепителна светкавица разцепи небето и земята и сред оглушителен гръм целият свят полетя в нищото.

За сетен път Грем се озова във всеобемащото вместилище и видя как всичко се разпада. Пред погледа му се мяркаха отделни, несвързани картини, водовъртежът на унищожението премяташе за стотни от секундата пилотски кресла, раници, дървета, циферблати, капки вода, мирис на омлет, нещо меко и топло, звездни атласи, звън на китара, приятелски поглед, листа, скали, инструменти... Всичко изчезваше някъде в безкрая и самият Грем летеше, падаше към нищото, към смъртта. Наоколо нямаше дори мрак, защото и мракът е нещо, и мракът изчезваше в онзи водовъртеж. Останал само като откъснато облаче от съзнание, Грем дори не можеше да помисли за спасение. Но спасението дойде само. Някъде там, където преди се бе намирало вместилището на чуждия разум, имаше отвор... Какъв отвор? Накъде? Към друго пространство? Към друга вселена? Грем не знаеше това. Той вече се разпадаше и с последно усилие събра всичките си атоми и ги хвърли натам, към отвора, който в най-лошия случай можеше да означава също такава гибел както тук.

Някой изплака в нищото с гласа на непохватното бебе Дебора, останало без биберон и ласка. Без да знае как, без да има ръце и тяло, Грем я подхвана със себе си и двамата се преметнаха през ръба на разпадащия се свят. В последния миг Грем видя как зад тях водовъртежът се превръща в ярка точка, която за секунда се сви и изгасна с пукот и това беше краят на всичко в неговия свят. Вратата не се виждаше, тя може би още не съществуваше, но вече беше врата към нищото. И все едно, тя вече беше безкрайно далече, защото той...

Той?...

Какво беше той? Облак от отделни атоми, пръснати в неясната мъглявина из пространството, не, из някакъв тунел в пространството.

Облак от микроскопични светещи искрици, все още слабо свързани помежду си, носещи неговата личност, неговите бавни, лениви мисли. Нямаше нито зрение, нито осезание, нито слух, нито каквото и да било от нормалните човешки сетива. Оставаше му единствено самосъзнанието.

Аз...

съм...

Грем...

Троол...

Но имаше и още нещо, което той не разбираше, но то все пак заместваше донякъде изчезналите сетива. Именно то му даваше възможност да се почувствува като шепа нищожни пращинки, летящи с бясна, непредставима скорост из този тунел, безкраен като вселената, но все пак с някакви твърди, определени стени. И някъде наблизо или на огромно разстояние летеше Дебора, изпълнена със страх, който я бе върнал към детството, блаженото детство на животинче, за което винаги ще се намери ласка и здрава ръка от големия, могъщия, сигурния Грем — брат и баща едновременно. Тя не се мъчеше да разбере защо вместо тялото си е получила този разпръснат облак. Вярваше в силата на човека.

А човекът?

Грем не разбираше нищо. Някаква властна, непреодолима сила, може би неразривно свързана с новата им същност, ги влачеше все напред в едно безкрайно шеметно падане, разтегляше призрачните им тела на стотици, хиляди километри. Други облаци от частици летяха срещу тях като невероятно гъсти метеорни потоци, пронизваха ги и изчезваха в далечината за стохилядни части от секундата. Пронизваха ги... или понякога отделни искрици се сблъскваха и от тези микрокатастрофи се раждаха призраци...

Розови пеещи планини възникваха на пътя им и изчезваха, обсипвайки ги с град от топли сребърни звънчета, поглъщаха ги синьо-зелени морски дълбини, изпълнени с многооки делфини, русалки и мрежи на подводни паяци, а в сумрачната вода горяха огньовете на армия от шутове, облечени в червено. Огромни водопади исипваха от хиляди километри височина пенестите си води, в които бълбукаше детски смях, и човекът и пантерата ги пронизваха, за да излетят в тъмносиньото небе, бродирани със златни звезди. Тъмният плат на

небето се разцепваше с пращане пред тях, а отвъд ги чакаше планина от скъпоценности и те се търкаляха надолу по склоновете и минаваха през пламъците на огнена завеса, болезнени изгаряния покриваха телата им, но нежен син вятър с мирис на мента ласкаво се плъзваше по тях и болката изчезваше...

„Халюцинации...“ — бавно се прокрадна мисълта през частиците, съставлящи Грем.

Да, това бяха халюцинации, но те поразяваха с привидната си реалност. Пълна, абсолютна истина изглеждаха грапавите звуци на незначителна бодра песен, изпълващи безкрая, хладният вкус на зелената мъгла, която ги обвиваше за миг и се разпръскваше, скимтящите разноцветни ленти, развяващи се зад стремителния полет на двата облака, които някога бяха човек и пантера. Огромни орхидеи чувствено разтваряха пред тях гордите си цветове, за да ги погълнат и да ги пропуснат през твърдите шепи на сторъки титани, подпрели с рамене небесния свод, и пурпурен дъжд извиваше край тях своята звънка вихрушка...

Какво беше всичко това? Грем бавно съзнаваше, че халюцинациите не са нищо друго, освен плод на сблъскванията на насрещните частици с частиците на разреждения му мозък. Но какви бяха тези частици, какъв беше потокът, който ги влачеше бясно все напред и напред? В сегашното си състояние Грем не можеше да изследва странното пространство и онези без съмнение реални тъмни петна, които от време на време се мяркаха покрай тях.

Да, тъмните петна! Какво бяха те? Бавно, също като в кошмар, Грем се мъчеше да съобрази. Къде беше виждал подобно петно? Паметта се влачеше като костенурка. Петната! Те се мяркаха и оставаха назад. Всяко от тях поглъщаше част от потока на микроскопичните частици...

Мисълта дойде изведнъж. Наистина бе виждал такова петно... Преди малко... Когато излезе от разпадащия се свят... Значи... Други светове... Какви?... Имаше ли значение!... Реални светове... Истински... Не като този безкраен пространствен тунел, изпълнен само с видения и безумно циркулиращи частици материя...

Прелитайки през сребърни пера и небесносин, сладък сняг, през избухващи слънца и квакащи сиви скали, Грем дебнеше отворите към други светове. Отначало не успяваше дори да се приготви за скок през

тях, преди да са отминали на стотици километри назад. Постепенно разбра какво трябва да направи. Разтегна себе си и Дебора в безконечно дълги нишки, напрегна до максимум реакцията си...

И мигът дойде.

Една трета от него вече бе отлетяла напред, но Грем се хвърли в черното петно. Разтегнатото му тяло потрепера, беше готово да се скъса, но връзките между искриците издържаха. Двамата светли облака полетяха заедно с поток от други частици в нов, по-тесен коридор, но това бе само за неизмеримо кратко деление от секундата, сетне Грем усети, че някой се опитва да ги отблъсне, да ги задържи като мрежа, ала скоростта им беше прекалено голяма и препятствието се разкъса, пропусна ги към реалния свят.

Те се премятаха по някаква мека плоскост и отново придобиваха старите си тела. Нещо жилаво и гъсто погълна инерцията им, спря ги, обгърна ги...

Грем бавно се изправи. Наоколо царуваше синкав предутринен полумрак. Двамата стояха сред недокосвана от коса ливада с висока, буйна, тъмнозелена трева. В далечината течеше тъмна, спокойна река, а зад тях се изправяше девствена гора, в която се смесваха широколистни дървета с исполински борове и ели.

Картината поразяваше със спокойствието си. Тук царуваха наситени, гъсти цветове. Въздухът беше неподвижен, отникъде не полъхваше ветрец и гората мълчеше под избледняващите едри звезди.

Грем усети как умората постепенно се стоварва върху тялото му. Болката се настаняваше във всяка негова кост, във всеки мускул, във всяка клетка. Не желаше нищо друго, освен да почива, дълго да почива сред тази спокойна ливада.

Седна долу, после бавно се отпусна по гръб и меката трева го ограда, сви се на пухено ложе под измъчените му плещи, закри пейзажа от всички страни. Отгоре бледите звезди го гледаха нежно, без да мигат.

Това беше истинското блаженство. Досадният въпрос къде се намират надникна в ума му, но Грем лениво го прогони. Имаше време... Какъвто и да беше този свят, сега той му даваше най-сладкото нещо — почивката. Утре щеше да раз...

Грем спеше.

Какъв кошмар...

Грем се завъртя и меките завивки се наместиха около него. Навярно беше вече късно, защото усещаше по лицето си топлината на слънчевите лъчи, проникващи през прозореца. Наблизо сънено измърка Дебора.

— Спи, спи — промърмори Грем. — Няма къде да бързаме.

И отвори очи.

Реалността го разтърси като кофа студена вода. Той се надигна на лакти, седна и огледа непознатата ливада, гората, далечната река...

Значи не беше кошмар!

Сега си спомняше всичко — преследването, последната отчаяна схватка с роботите, смъртта на чуждия разум, рухването на света... Спомняше си нормално, без прекалените подробности, които го бяха довели до катастрофата. Навярно дори да напрегнеше цялата си памет, не би могъл да преживее отново полета през пространствения тунел и фантастичните халюцинации, родени от сблъскването с насрещни потоци.

Този свят го бе посрещнал гостоприемно. Може би тук щеше да намери спокойствие. Но къде беше попаднал? На коя планета? Имаше ли тук хора, имаше ли връзка със Земята?

Странно, тези въпроси не го вълнуваха. Някаква друга, неясна тревога висеше като неподвижен фон зад тях. Нещо не беше наред в този тих, спокоен свят. Отново изпитваше мъчителното чувство, че реалността е само завеса, прикриваща истинската същност на битието. Подсъзнанието му улавяше някаква несъобразност във всичко наоколо. Но каква? Пейзажът изглеждаше толкова мирен, неспособен да породи каквато и да било заплаха...

Сякаш за да опровергае мислите му, от небето долетя дрезгав, злобен старчески смях. Грем скочи на крака, завъртя се и замръзна на място, неспособен да преглътне поразителната гледка.

Ниско над тъмнозелените остриета на гигантските ели се носеше странно дървено приспособление — голяма чаша, грубо издялана от

цял дънер. Вътре седеше съсухрена старица, отдавна прехвърлила стогодишната възраст, облечена в дрипава черна рокля, покрита с кръпки, и омазнено овче кожухче без ръкави. Хлътналата беззъба уста почти не се забелязваше върху потъмнялото от мръсотия лице, но за сметка на това напред войнствено стърчеше костеливата брадичка, осеяна с редки бели косми, а отгоре я прихлупваше огромен крив нос, украсен с брадавица колкото гроздово зърно. Сплъстената сива коса се изплъзваше изпод непраната забрадка и се развяваше назад от вятъра. Под тъмните хрусталаци на веждите блестяха малки очички, изпълнени с хитра злоба и радостно предвкуσαμε на някаква бъдеща пакост. С двете си костеливи ръце старицата здраво стискаше дълга, развлачена метла и я размахваше енергично като гребец състезател на кану-каяк. Въпреки всяко очакване, това движение беше достатъчно, за да придаде на издълбания дънер напълно прилична самолетна скорост.

„Невероятно! — смая се Грем. — Някаква немислима, първобитна антигравитационна система!“

Фантастичното видение трая само няколко секунди. Бабичката прехвърли метлата от другата страна на летателното си приспособление, пъргаво загреба и изчезна зад короните на дърветата. От далечината за последен път долетя приглушеният ѝ смях и над ливадата отново се възцари спокойствие.

Изведнъж Грем осъзна какво не беше наред. Цветовете! Никога преди не бе виждал пейзаж с толкова чисти, ярки цветове — също като картинка от детска книжка. Небето беше ослепително синьо, с един и същ свеж оттенък навсякъде, дори на хоризонта, където би трябвало да потъмнее. Тревата блестеше като изкъпана от скорошен дъжд с неправдоподобна, изумрудена зеленина. Тъмнозелени бяха сенчестите ели на гората, сякаш грижливо изрисувани с маслени бои. Далечната река не носеше онези, характерни за реалната вода сиво-кафяво-зелени оттенъци, а сияеше с бистра синева в почти същата багра, както и небето.

Дори слънцето! — изненадано откри Грем. То грееше, но не заслепяваше погледа. Можеше да го разгледа отчетливо — бяло-жълта топка сред плътната небесна синева, обкръжена от трептяща корона оранжеви пламъци.

Дебора отново измърка и се раздвижи в тревата край краката му. Грем наведе поглед към нея и не успя да удържи учуденото си

възклицание. Какво беше станало с Дебора! Привидно дългото черно тяло си оставаше същото, но така беше само на пръв поглед. Неизвестният художник бе прокарал своята четка и върху тялото на пантерата. Сега нейната козина бе изгубила блясъка си и изглеждаше дълбоко черна — като нощ, като сажди. Няколко щриха бяха променени, превръщайки Дебора в шарж, в гениално нахвърляна скица на симпатичен, пъргав хищник, откъснат от реалността.

И едва сега Грем за пръв път огледа собственото си тяло. Вече беше готов да открие нещо необикновено, но въпреки това потръпна, когато видя краката си в тесни зелени панталони и островърхи червени ботуши от мека кожа, стигащи до средата на прасците. По-нагоре беше зелената блуза, пристегнатата от широк кожен колан с голяма, лимоненожълта метална тока. Върху раменете му имаше широка назъбена червена яка, която се преливаше в качулка, увиснала зад гърба.

Наблизо се синееше малко езерце, обрасло с нереални, изрисувани камъши. С няколко скока Грем се озова до него, разгърна жилавите зелени стъбла и се наведе над водата. Неподвижната, гладка синкава повърхност отрази лицето му — познато и непознато, сбор от стилизирани черти, които го превръщаха в приказен герой — рус, смел, решителен...

Без сам да знае как, Грем напрегна волята си и видя във водното огледало как постепенно изчезват изрисуваните щрихи, а зад тях възниква старото, истинското, добре познато лице. Отражението затрептя, зелената блуза отново се превърна в раздран червен пуловер, панталонът стана син, ботушите — кафяви, от изкуствена кожа с магнитен цип... Но това беше само за малко. Достатъчно беше да отслаби напрежението на мисълта и картинният образ се завърна с нахалството на досадна муха. Можеше пак да го пропъди, но Грем само махна с ръка и се върна към Дебора. Ако и в този свят имаше „чужд“, най-доброто засега беше да влезе в играта, докато разбере всичко.

Пантерата отвори очи и Грем изненадано забеляза, че те са изгубили своя фосфоресциращ блясък. Сега около черните зеници се струпваше ярък, но непрозрачен зелен цвят.

— Къде сме? — запита Дебора. Слава богу, гласът ѝ бе останал същият.

Грем вдигна рамене.

— Не знам. В някакъв рисуван свят... Не ме питай за нищо. Аз самият не разбирам. Някой си играе с нас, Дебора... Може би свръхцивилизация, или... или нещо, което дори не можем да си представим.

Тя раздвижи графичното си тяло и бавно се изправи.

— Значи така... Аз го предчувствувах, Грем. Спомняш ли си? Онази вечер, на сала. И сега го усещам, макар едва доловимо... Какво ще правим?

— Ще чакаме.

Неочаквано нещо се раздвижи в края на гората, на стотина метра от тях. Иззад дърветата изскочиха две дребни фигурки и с пронизително квичене побягнаха през ливадата. Грем присви очи, за да ги разгледа по-добре и веднага се намръщи. Този свят предлагаше само безсмислици... Или може би в тях имаше някаква непозната логика?

През високата трева отчаяно бягаха две еднакви розови прасенца. Едното беше облечено в синьо моряшко костюмче и върху главата му по чудо се държеше малка матроска шапчица с дълги черни лентички. Второто беше със сако и панталонки на жълти и червени карета, а на главата му се клатушкаше смешно зелено бомбе. Изглежда и двете прасенца бяха музикални, защото онова с матроското костюмче влачеше по тревата след себе си цигулка, а другото носеше на рамо дълга флейта, наподобяваща старинен мускет.

От гората се раздаде свиреп, кръвожаден рев. Дебора изпъна тяло, наостри уши и заби поглед в новата фигура, която се появи на ливадата. Но това беше само още един от гротескните герои на този свят. Би могъл да бъде наречен вълк, ако ме бяха широките сини панталони, червените ботуши с шпори, кърпата, вързана по пиратски на главата му, и издутия пояс, от който се подаваха грамаден крив и нацърбен нож и ръждясал пищов с разширено като фуния дуло.

При появата му прасенцата нададоха още по-гръмко квичене и ускориha бягането. Но вълкът беше по-бърз. Той се втурна след изплашените до смърт жертви и почти ги настигна наскред склона на нисък полегат хълм. Двете прасенца пробягаха покрай стъблото на висока ширококлонеста ябълка. Изцяло обзет от духа на преследването, вълкът не успя да направи нужната маневра и се блъсна в дървото. Докато падаше на земята, около главата му заиграха

яркожълти звездички, а от зелената корона върху него се изсипа лавина едри яркочервени ябълки.

Продължавайки да квичат, прасенцата прехвърлиха върха на хълма и изчезнаха. Все още обкръжен от звездичките, вълкът замаяно ги последва.

Няколко секунди Грем продължи да гледа към опустелия хълм. Не искаше да размишлява. Логиката не можеше да му помогне в този свят на условностите. Щом над гората летят мръсни бабички в антигравитационни чутури, а по полето облечени вълци преследват облечени музикални прасенца, значи тук това е нормално.

Погледът му изведнъж спря върху купчината ябълки под дървото и Грем усети, че е гладен. От колко време не беше ял? Закусиха сутринта, на сала, преди да се отправят към кораба. Сега отново беше утро...

— Ела, Дебора — подхвърли той и тръгна към хълма.

Отблизо ябълките изглеждаха нереални, както всичко друго в тази страна. Първо биеше на очи цветът им, подходящ по-скоро за идеално узрели домати. Размерите също не бяха нормални — Грем трудно би обхванал една от тях с двете си шепи. И най-сетне озадачаваха формите им — много по-сплескани и разширени, отколкото на плодовете, които познаваше.

Грем вдигна една ябълка и недоверчиво отхапа от нея. Раздаде се неправдоподобно звънко хрупане и в устата му остана нещо с вкус не на плод, а по-скоро на прекалено сладко тесто. Нищо, можеше да се яде. Дори беше приятно. Той бързо огриза ябълката и посегна за втора.

— И аз съм гладна — недоволно се обади Дебора. — Само че това вегетарианско меню никак не ми харесва.

Като уличен в неприлична постъпка Грем захвърли новата ябълка върху купчината и се обърна към пантерата.

— Права си... Хайде да вървим. Все ще можем да намерим нещо по твой вкус.

Крачейки един до друг, двамата изкачиха хълма и огледаха равнината оттатък. Недалече от реката се издигаше малка бяла къщичка с червени керемиди, зелена врата и зелени дъсчени капаци на прозорците. Вълкът обикаляше около нея, от време на време спираше, надуваше гърди и започваше да духа към стените като мощен

компресор. Из въздуха хвърчаха листа, треви, клонки, но иначе този изкуствен ураган не изглеждаше особено опасен за каменната зидария.

— Дали да му помогна? — обади се Дебора и мечтателно добави. — С удоволствие бих си хапнала свинско печено.

— Боя се, че това ще бъде канибализъм — мрачно каза Грем. — По-добре ще е да потърсиш друг начин за прехрана.

През равнината минаваше гладък земен път с многобройни завои, макар че теренът позволяваше да бъде по-прав. На около километър от хълма пътят пресичаше реката по дървен мост и продължаваше към хоризонта, където се издигаха някакви високи здания.

— Там има град — посочи с ръка Грем. — Да вървим нататък. Поне в града би трябвало да има ресторанти.

Спуснаха се от хълма и тръгнаха към пътя. Над главите им, в синьото небе, плуваха бели изрисувани облаци с отчетливо очертани контури.

Едва бяха направили няколко крачки по гладкия, утъпкан път, когато зад тях се раздаде звук на тромба. Двамата отскочиха настрани и се обърнаха.

Един допотопен открит червен автомобил бавно се приближи към тях и спря. Шофьорът се надигна от седалката и Грем изненадано примига. Това не беше човек, макар тялото му карикатурно да напомняше човешкото. Главата беше черна, с две големи кръгли черни уши, бяла муцунка и носле, което и по форма, и по цвят напомняше маслина. Единственото облекло на съществото се състоеше от чифт широки бели ръкавици и торбести къси панталонки с презрамки и големи жълти копчета.

— Хей, привет! — гордо извика съществото с тънък весел гласец. — Да се запознаем! Аз съм Мики. А вие кои сте?

— Аз съм Грем Троол — сериозно произнесе Грем. — Това е моята приятелка Дебора.

— Ах, трол! — разсмя се Мики. — Аз отдавна си знаех, че в омагьосаната гора живеят вещици, гоблини, троли и феи. Накъде отиваш, троле?

— Гъм града... — смутено каза Грем. — Търсим ресторант, защото сме гладни...

— Почакайте! Сега ще ви нахраня. Мики никога не е оставял приятелите си в беда.

С тези думи съществото пъргаво скочи от колата, изтича назад и измъкна от багажника голяма плетена кошница, завита с бяла кърпа. Дебора подуши от разстояние и се облиза. Без да ѝ обръща внимание, Мики изтича към предницата на автомобила и вдигна капака, разкривайки изрисуван двигател, който по всички правила на механиката не би трябвало да работи. Но работеше. Стърчащата отпред перка на вентилатора се въртеше бързо. Мики дръпна кърпата, разстла я на тревата край пътя и сложи отгоре дълга френска франзела, парче салам и пакетче жълтеникаво масло.

— Обичате ли сандвичи? — запита той.

Двамата не отговориха, а Мики и не чакаше потвърждение. С жест на фокусник той пъкна франзелата между перките на вентилатора. Нарязаните филии полетяха във въздуха по висока дъга. Мики ловко ги събра в подложената си длан, подреди ги върху кърпата и посегна към маслото.

— Не! — възкликна Грем. — Това е невъзможно!

— Всичко е възможно, приятели! — радостно отвърна Мики, пъкхайки маслото във вентилатора.

Тънките резенчета масло полетяха като изстреляни от картечница. Проявявайки чудеса от ловкост, Мики грабваше филийките от кърпата, ловеше маслото върху тях и ги оставяше с една ръка, докато с другата поемаше нови. След малко същата манипулация бе повторена и със салама. За по-малко от минута върху бялата покривка се появи куп сандвичи.

— Добре че ви срещнах — удовлетворено каза Мики без ни най-малък признак на умора. — Моторът ми отдавна се нуждаеше от смазване. А сега яжте, не се смущавайте.

Дебора не чака втора покана и се нахвърли върху сандвичите. Грем последва примера ѝ. А Мики измъкна от багажника поялна лампа и голям кочан царевица. Бръкна дълбоко в бездънния джоб на панталона си, извади клечка кибрит и я драсна с изящен жест в изпъкналия си задник. Клечката пламна със сухо пращане. Мики я поднесе към поялната лампа. От надупчената тръба излетя дълъг червен пламък.

С нахапан сандвич в ръката, Грем следеше новата изобретателна проява. Мики бе усетил това и действуваше с горда небрежност. Надигна поялната лампа над покривката и доближи царевицата до пламъка. Жълтите зърна с оглушителен пукот се превърнаха в снежнобели пуканки.

— Това е всичко, само трябва да бъдеш сръчен — каза Мики, изгаси лампата и я прибра в багажника заедно с празната кошница.

Сандвичите бяха свършили. Мики изсипа пуканките в голям хартиен пакет, после сгъна покривката и я сложи в шкафчето на таблото на автомобила.

— Искате ли да ви откарам до Дисниград?

— Искаме — съгласи се Грем.

След малко старият автомобил с мъчително пухтене ги понесе по шосето. Грем и Мики седяха отпред, Дебора се бе изпънала на задната седалка. Странното същество управляваше с една ръка, с другата ловко подхвърляше нагоре пуканки от книжния пакет и ги ловеше с уста. Грем тревожно следеше тези безгрижни манипулации. Изглежда, че Мики забеляза настроението на спътника си, защото устата му се разпъна чак до ушите в широка усмивка.

— Не се тревожи, троле. Аз съм най-добрият шофьор в целия Дисниград! Сега ще ми дойдете на гости, а после се надявам, че ще ме поканите в омагьосаната гора.

Грем не искаше да лъже, затова само кимна.

Изведнъж го обхвана усещането доколко смешно и безсмислено е всичко това. Той, Грем Троол, опитен космонавт и изследовател, седеше в някакъв старинен автомобил, до едно въображаемо същество и послушно приемаше ролята на трол от омагьосаната гора.

„Но всъщност какво ми остава? — помисли той. — Какво ми остава, освен да бъда покорен на онази воля, която си играе с мене? Веднъж опитах да се противопоставя и разруших своя свят. Добре, да допуснем, че отново започна борбата и отново разруша света. Ще разбере ли нещо за «играчите»? Или отново ще постигна само едно безсмислено унищожение?“

Не знаеше. Това беше най-лошото. За да нанесе удар, трябваше да знае кога и къде да удари. А дотогава... Е, дотогава щеше да бъде покорен и да спазва правилата на играта, която му налагаха.

Автомобилът прекоси равнината, стигна до реката и прелетя по дървения мост. Теренът постепенно се спускаше надолу, шосето ставаше все по-стръмно и по-тясно, ограничено от двете страни с високи насипи. Неочаквано Мики подскочи на седалката си и театрално изкрещя:

— Спирачките ми отказаха!

Той няколко пъти стъпи с цялата си тежест върху педала, но скоростта продължаваше да се увеличава. Отсреща, иззад завоя се появи смешно дребно автомобилче, управлявано от бял паток със син костюм и синя моряшка шапчица. Изглежда, че тук подобно облекло беше на почит.

Щом видя летящата срещу него кола, патокът подскочи и преди всичко се хвана за главата с необикновените си ръце-криле. Шапката му отлетя нагоре. После той се изправи над предното стъкло, оживено размаха крило и се развика с квакащ глас:

— Настрани! Настрани!

Мики с удоволствие би изпълнил тази препоръка, но колата не се поддаваше на управление. Патокът зави отчаяно към насипа. Червеният автомобил профуча край него, раздаде се трясък и тримата пътници подскочиха. Грем видя как лявото предно колело отлита назад. Катастрофата изглеждаше неминуема, но Мики се вкопчи във волана и го изтръгна от таблото, после се провеси навън и го заби на мястото на колелото. Замяната не изглеждаше много подходяща, но все пак вършеше работа. Автомобилът подскачайки продължи да се носи по нанадолнището.

От волана сега бе останала само къса желязна пръчка, стърчаща на няколко сантиметра от таблото. Мики я стисна здраво с две ръце и я завъртя. Автомобилът направи завоя, иззад който бе изскочил патокът. Отсреща изникнаха първите улици на Дисниград.

Един камък попадна под гумите и разтърси колата. Вратичката на шкафчето се разтвори, бялата покривка изхвъркна отвътре. Насрещният вятър я подхвана и я метна върху лицето на Мики.

Следващата минута бе неописуема. Останала без управление, колата криволичеше с бясна скорост между високите сгради. Автомобилите отсреща панически отбиваха настрани, някои се блъскаха в стените, други събаряха електрически стълбове, хлътваха в широките витрини. Мики се бореше с непокорната покривка, най-

сетне успя да я отхвърли и от пръв поглед оцени ситуацията. С мигновена реакция бръкна под седалката, измъкна голяма тенекиена чиния и я нахлузи върху останалия от кормилото железен прът.

Импровизирианият волан донякъде облекчи положението. Колата профуча по улиците, блъсна един дебел булдог в полицейска униформа, разхвърля като кегли няколко кофи за смет и изскочи в по-спокоен квартал. Къщите тук бяха едноетажни, с широки дворове, оградени с пъстри стобори или с живи плетове. В един двор някакво странно куче с панталони за голф, черен елек и смачкано бомбе събираше окосената трева и за да я натрупа по-добре, се бе покатерило върху купата сено. Като видя задаващата се кола, кучето размаха греблото и весело извика:

— Привет, Мики!

— Привет, Гуфи! — сърдечно отвърна юначният шофьор. — Мисля, че ти идвам на гости.

— Е, тогава добре до...

Преди кучето да довърши, червеният автомобил събори оградата, прекоси двора и спря сред купата, като разпръсна сеното на всички страни. Гуфи излетя нагоре, направи салто във въздуха и се стовари върху коленете на Грем.

— Ето че пристигнахме! — каза Мики. — Аз живея в съседната къща.

Гуфи извинително повдигна смачканото си бомбе и се измъкна от колата. Мики го последва. Останал в автомобила, Грем гледаше след тях и се мъчеше да удържи нарастващия си гняв. Какво търсеше тук, в този карикатурен свят, населен с примитивни, недоразвити същества? „Играчите“? Нямаше да ги намери тук. По-добре беше да опита другаде. Може би щеше да му се усмихне щастието...

Гуфи и Мики бяха изчезнали зад къщичката. Грем напрегна паметта си. Вече знаеше какво трябва да прави — да трупа спомен върху спомен, да блъсне умственото си напрежение срещу неизвестния „играч“, да го претовари и да го смаже.

Да, това беше толкова лесно.

И той събори света...

Ето, той отново е малък и се катери по дървото край старата къща, която не е стара, съвсем нова е, защото баща му я построи преди няколко месеца и дори тук, нависоко, се носи мирис на смола от

дъсчените стени, а кората под дланите му е грапава и малко плъзгава от наслоения прах, защото не е валяло от много седмици насам и долу на верандата Балт Троол е вирнал към небето рошавата си брада, пие портокалов сок, седнал със запретнати ръкави в стола люлка. „Внимавай, Грем, вече си много високо!“. Опората изчезва изпод краката му, но той вече не е на дървото, а седи в кабината на своя кораб. Дебора, още малко черно дяволче с къса опашка, се върти из ръцете му и се мъчи с неловките си предни лапи да хване здраво биберона. От тъпата ѝ муцунка се отделят бели топчета мляко и бавно плуват в безтегловността на кабината. Първата му експедиция... Той излиза от кораба, облечен в скафандър. Наоколо се люлее прозрачна зеленикава мъгла, високи остри скали, разядени от ерозията, се издигат към зеленото небе...

Изрисуваният свят около него не трепваше. Отсреща едно червеникаво куче с дълги уши, дълго тяло и глуповата физиономия прескочи оградата и се втурна към задната част на къщата. Иззад ъгъла долетя викът на Мики:

— Спокойно, Плуту, спокойно!

Плуту навярно не искаше да се държи спокойно, защото нещо зад ъгъла издрънча, загромоля и Гуфи изрева с трагикомичен глас.

Грем стоеше неподвижен, с безсилно отпуснати ръце и бавно осъзнаваше какво се бе случило. Мелницата на спомените не искаше да действа.

Нима беше осъден до края на живота си да остане в тази нелепа имитация на действителност? Не! Той отново напрегна паметта си и спомените покорно се заредиха един след друг. Той е за първи път в кабинета на Хуан Иванович Смит и слуша предложението да му бъде поверена важна галактическа задача, сетне идва лятото край голямата река. Грем лежи гол, почернял от слънцето, на парещия пясък. Пред лицето му по една самотна тревичка лази някакво червено насекомо. Внезапен хлад върху гърба го кара да подскочи настръхнал и той вижда Дебора, още съвсем млада, доволно да се смее, показвайки остриите си зъби и розовото набраздено небце...

Изведнъж той разбра откъде идваше острото чувство за нещо вече познато. Не от това, че спомените бяха негови, лично преживени. Имаше нещо друго — вече беше използвал същите спомени. Вечерта на верандата, в бурната нощ край реката, при първата поява на

светлинките, при сражението срещу роботите... Все същите спомени, нито един нов. Защо?

Обхващаше го неоформено ужасно предчувствие. В главата му цареше пустота. Стори му се, че се превръща в чекмедже от картотека, изпълнено с етикети, наречени спомени и, само тук-там между картончетата са пъхнати откъслечни, употребявани снимки. Къде бяха спомените му? За какво да си спомни? Старият Балт Троол? Ето го, долу на верандата, пие портокалов сок, седнал със запретнати ръкави в стола-люлка... Не, по дяволите, не това! Добре, ето го, държи малкия Грем на коленете си в пилотската кабина на стария кораб и натиска върху пръста му с коравия си палец... Не, друго трябва! Балт Троол с побеляваща вече брада седи до четиринадесетгодишния Грем и одобрително кима с глава... Друго! Върху пресния гроб се трупат купчини свежи цветя, във въздуха се носят странни, другопланетни аромати, а по червеното, сбръчкано лице на непознат възрастен мъж...

Друго?

Нямаше друго!

Отчаяно, трескаво Грем изцеждаше паметта си до дъно, до твърде плиткото дъно. И навсякъде срещаше едно и също — само спомените от последните два дни, само онова, което бе помислил, почувствувал или припомнил след странната дъждовна вечер. Друго нямаше.

Краката му се подкосиха от внезапно налетяла слабост. Той седна и облегна гръб на неестествено червената тухлена стена. Бе мислил, че е открил оръжие срещу всемогъщите „играчи“, а всъщност те само се забавляваха и когато това им омръзна — отнеха паметта му. Какво друго оставаше? Да изтрият личността му докрай, да го превърнат в бездушна пионка? Може би тъкмо това се искаше от него — да понася безропотно всяка игра, всяка гавра с тялото и душата му. Да се приспособи към този живот и да остане там, където го сложат, ако трябва — да стане завинаги трол в зелен костюм с червена качулка и да се задоволи с компанията на Мики и Гуфи, на прасенцата и вълка, на зловната летяща бабичка... Тогава навярно щеше да има спомени, навярно щяха да го оставят на мира, доколкото е възможно между ходовете на играта, докато се движат другите фигури.

„Какво пък — горчиво помисли той, — това също е живот.“ Само трябва да се пречупи и да повярва, че е трол, а всичко друго е сън,

далечно видение. Няма космически кораби и далечни планети, няма мисии и не съществува кабинетът на Хуан Иванович Смит. Той е трол на име Грем, роден в тази гора...

Да, той беше роден в приказната гора, сред мрака на тежките борови гъсталаци и бавният вятър на лесовете люлееше кристалната му люлка. Огромен черен котарак пееше приспивни песни, а тролчето протягаше юмручета към късчето синьо небе над него и вечер нежната майка фея изсипваше в люлката му куп звезди, то ги смучеше и те имаха вкус на ментови бонбони. Когато порасна малко, старият му, тромав и добър баща го водеше през гората, провлачил по земята дългата си сива брада. Подземните духове открехваха вратите на ревниво пазените си съкровищници, за да видят новия горски престолонаследник и дори злобната баба Яга (да, така се казваше летящата старица!) се разнежваше и беззъбо гукаше някакви смешни приказки на детето, дошло в къщичката на кокоши крака...

Ха!

Нещо недоловимо и познато потръпна дълбоко в него. Грем изрева злобно, тържествуващо и скочи на крака. Така! А сега още спомени, още!

И отново нечий изплашен глас го съветваше да спре, но въртележката на спомените набираше скорост. Някой не искаше да му дава тези ерзац спомени, но нямаше власт да го спре, такъв беше законът на тези светове, те бяха длъжни да осигурят на Грем памет или поне замяна на паметта. Пред мисления му поглед се мяркаха приказни поляни, къщички на джуджета, нежни красавици, прогонени от коварни мащехи, стари мъдри крале, добродушни и хитри селяци, зли великани, храбри рицари, дриади и наяди, скрити в езерата и горите, пътища, водещи към далечния Дисниград, където живеят Мики и Мини, котаракът Феликс, морякът Попай, глупавият пес Гуфи и патокът Доналд, но това са градове от двадесети век, а има и по-стари, в тях живеят принцове и крале, там са Пепеляшка и Снежанка, Котаракът с чизми и Бременските градски музиканти, а ето отново гората, в нея пърхат от цвят на цвят елфи с дъгоцветни кристални криле и Червената шапчица е тръгнала на път към къщичката на баба си...

Паметта му приличаше на съд с вода, увиснал на тънък конец. Всяка нова капка засилваше напрежението. Той чувствуваше как всеки

нов образ натежава още малко, още малко...
Сетне краецът не издържа и се скъ...

... плочки на пода кънтяха под краката му и той тичаше, тичаше, тичаше сред тълпа от странно облечени хора. Всички се стремяха насреща, към... (Към какво? Към пероните на гарата Виктория?). Грем не знаеше къде е попаднал след новия полет през пространството, след безбройните халюцинации. В главата му тъпо пулсираше някаква неопределена мисъл, нещо, удавено в смътна злоба. Трябваше да бърза — и той бързаше, разблъсквайки с лакти устремената насреща тълпа. Дами с дълги до петите рокли и натруфени шапки възмутено чуруликаха зад него, господа с цилиндри или бомбета злобно размахваха бастуните си. Той не им обръщаше внимание. Бягаше.

Опита се да спре чуждото тяло, но не успя. Обхвана го страх. За първи път попадеше под властта на сили, които не можеше да овладее поне мъничко. Сякаш се намираще в колесница с побеснели коне и му оставаше само да чака кога ще свърши това лудо тичане през тълпата, към изхода на огромното старо здание.

Ризата му беше мокра от пот, лютивата влага попиваше в хастара на нелепия му сив костюм, сивият цилиндър по чудо се държеше върху главата му. През люлеещия се чужд поглед виждаше откъслечни картини — забързани пътници с тумбести кожени куфари, мрачни носачи, превити под тежестта на багажа, опушените стъклени сводове високо горе, малките магазинчета по ъглите, витрините, зад които хора в старинни костюми пиеха чай, или смутени от чуждото присъствие дъвчеха сандвичи...

Тълпата се разреда. С невероятно усилие на волята Грем успя да погледне настрани и зърна край себе си да тича огромен черен датски дог. В муцуната, в очертанията на животното, имаше нещо познато и по-скоро с интуицията, отколкото с разума той разбра, че това е Дебора.

По широките изтъркани каменни стъпала изскочи навън, на претъпкания с народ площад пред гарата. На паважа чакаха десетки черни превозни средства, впрегнати с по два коня. За Грем те изглеждаха просто смешни, но другият, в чието тяло се намираще, ги

приемаше за най-доброто транспортно средство. С няколко скока той се озова до най-близкия... (Какво? Кеб?) и нахълта в купето. Догът с изплезен език се просва в краката му.

Отпред кочияшът се наведе от капрата и лениво се осведоми:

— Накъде, сър?

Преди още да си поеме както трябва дъх, Грем вече съобщаваше, почти крещеше непознато-познатия адрес и дрезгаво добавяше:

— Една гвинея, ако побързаш!

Дългият камшик изплющя върху гърбовете на конете. Кебът се разтърси, подскочи и се понесе напред по неравния паваж. Колелата оглушително тракаха, цялото купе се тресеше и макар че беше свикнал с космическите скорости, Грем имаше чувството, че лети напред с невероятна бързина. Зад стъклото на вратичката се мяркаха стари сгради на три-четири етажа, построени от камък или тухли, на, кръстовищата стояха полицаи със смешни яйцевидни шлемове.

Той не познаваше нищо тук. Костюмите, фасадите, превозните средства — всичко изглеждаше странно и невиждано. И все пак това беше Земята. Може би Земята от някаква друга епоха, но това нямаше чак толкова голямо значение. Ако неизвестните сили престанеха да го подмятат из пространството и започнеха само да сменят епохите, той имаше шанс рано или късно да се върне в своя свят, в света, който познаваше.

Потърси мислите на другия. Нямаше мисли... Как се казваше? Да, ето името му. Джон... Джон Уилбъри...

Джон Уилбъри седеше на коравата пейка, безсилно облегнат назад и се тресеше заедно с купето на кеба. В главата му се смесваше всичко — отчаяние и гняв, злоба и безсилие, надежда и страх. Не можеше да мисли, не можеше дори да помръдне. Парализираше го очакването на нещо неизбежно.

Колата подскочи върху някаква по-голяма неравност на улицата. Отпуснатата назад глава на пътника се люшна и за миг Грем забеляза в стъклото отдясно прозрачното си отражение. Нещо от предишния му облик се бе запазило и в образа на Джон Уилбъри. Рус, широкоплещест, е волево лице и изпъкнала брадичка, със сини очи, помътнели сега от почти шокото състояние. Ръстът му беше значително по-малък, около метър и осемдесет и пет, но това навярно

бе наложено от епохата. Дори и така изглеждаше истински гигант сред дребните обитатели на историческия... да, Лондон.

Грем усещаше как собствените му мисли затъват сред чуждата апатия като в зловонно тресавище. Чувствата на Джон Уилбъри бяха непознати за него. Да, гняв, да, злоба, да, отчаяние — но не такива! Нима през подобни ужаси на разума беше преминала човешката цивилизация, за да стигне до чистото си бъдеще?

Той не знаеше колко продължи пътуването, не знаеше по какви улици е минал кебът. Всичко се сливаше в мозайка от хора и сгради, мяркащи се зад пращното стъкло пред безучастния поглед на Джон Уилбъри. По-бързо, все по-бързо... Сградите навън се разреждаха, ставаха по-ниски, край тях се появяваха сенчести градини и масивни огради от камъни или железни решетки. Сетне кебът рязко спря. Брадатото лице на кочияша увисна в горния край на стъклото. Устните му мърдаха, но звукът не достигаше до замъгления ум. Минаха няколко секунди, преди Уилбъри да осъзнае, че е стигнал където трябва.

Бавно отвори вратичката и слезе. Без да гледа, измъкна от джоба си няколко монети, хвърли ги на кочияша. Камшикът изплющя, тропотът на колелата се отдалечи зад гърба му, а той остана неподвижен, загледан надолу по улицата. Домовете бяха толкова познати, всеки ден, години наред ги бе виждал. А онзи, на края...

Това беше неговият дом. Домът на Джон Уилбъри.

Закрачи напред като навита кукла, лишена от собствена воля. В главата му се мяркаха откъслечни мисли. Гарата... очакването на влака... Джулия... тя настояваше, че майка ѝ ще пристигне... настояваше Джон да я посрещне на всяка цена... да я настани в кеба... не, не, после да не се безпокои... Сутрешното заседание на парламента, скъпи! Не, в никакъв случай не бива да отсъствуваш... Да, разбира се, няма нищо важно, но твоята репутация...

Спря пред решетката. Знаеше какво ще открие. Вратата беше заключена. Някакви остатъци от благоприличие го накараха да се огледа. Улицата беше пуста. Подскочи, хвана се за върха на оградата и се изтегли нагоре. Добре тренираното тяло (редовно се занимаваше с бокс, езда и гребане) не го подведе. След миг се озова отгатък и скочи. Стори му се, че пясъкът под краката му изхрущя като оглушителен взрив. Ослуша се. Не, всичко беше спокойно. Изтича настрани, нагази

в тревата и прикрит в сянката на дърветата, побягна напред покрай алеята.

Фасадата на къщата беше вече съвсем близко. Джон Уилбъри се хвърли напред, отново пресече проклетия пясък, изкачи стъпалата и задъхано спря пред голямата врата. Заключена! Ръцете му трепереха из джобовете, той ругаеше шепнешком, напипваше някакви дреболии... Ето ключа!

Ключът влезе до половината и спря. Отвътре имаше друг.

Той се обърна, облегна рамене на вратата и за секунда тъпо се загледа в сивите облаци по небето. Беше очаквал и това. Беше го очаквал, по дяволите! Но да го открие наистина... Това потвърждаваше безбройните дребни подробности, които унижително бе усещал и събирал ден след ден, от месеци насам.

Обхвана го нещо, което бе изпитвал само веднъж през живота си — когато сър Грей в приятелски боксов мач му нанесе подъл удар под пояса. Гневът го оглуши, ослепи го и той, без да вижда нищо, се запъти покрай фасадата, зад ъгъла и зад другия ъгъл... Пръстите му се вкопчиха във водосточната тръба, дръпнаха тялото нагоре. Някаква скоба раздра скъпия плат на панталона му. Омазан с бяло от стените, той се катереше нагоре, докато стигна корнизата. Изправи се върху несигурната опора и без да знае как, намери пространство, за да замахне с рамо и да избие рамката на прозореца.

Слухът му се възвърна рязко, в главата му нахлу звън на стотици парчета стъкло, пукот на разтрошено дърво. Джон Уилбъри скочи вътре и направи няколко крачки през омоталите се завеси. Стори му се, че се е превърнал в каменен блок, или не... в облак от ярост, от пулсираща в слепоочията кръв.

От широкото легло се надигаше Джулия в полусмъкната дантелена нощница. Малко по-настрани, край тоалетната масичка, старият Хендън бе прекъснал да се дооблича и се опитваше да говори. Думите му бавно проникваха в главата на вцепенения Уилбъри.

— Уилбъри! Скъпи Уилбъри! Какво си въобразявате, старо момче? Защо не позвънихте? Та аз само дойдох да консултирам мисис Уилбъри по едно наследство...

Продължавайки да говори, Хендън грабна каквото бе останало от облеклото му и с учудваща за своята възраст пъргавина се оттегли към вратата. От коридора долетяха последните му думи:

— ... тя била дала свободен ден на слугите, а вие си мислите...

Джон с учудване откри, че Джулия стои край него и трескаво го гали по косата. Лицето ѝ беше подуто като от часове плач.

— Знаех отдавна, скъпа... — бавно произнесе той и повлече крака към вратата.

Прекоси коридора, спусна се по стълбите. Някъде горе Джулия крещеше името му, без да се опитва да го настигне. Не се мяркаше никой от слугите — навярно това беше едни от онези неочаквани свободни дни, които жена му толкова щедро раздаваше. Вратата към градината зееше широко разтворена. Долу, по алеята, пясъкът бе запазил стъпките на Хендън. Уилбъри слезе надолу и тръгна покрай тези стъпки. Сега вече можеше да не бърза, да скърца колкото си иска... Желязната врата също беше отворена. Какво пък, трябваше да се очаква, че проклетият дъртак има ключ.

Хендън... Господи всемогъщи, Хендън! И Джулия, нежната, прекрасната Джулия, която след шест години брак не преставаше да му се кълне във вечна любов. А той знаеше, още преди четири месеца разбра. Мислеше за това — и се упрекуваше, ненавиждаше се за чудовищните мисли. С мъчителен срам търсеше дребните следи. Откриваше ги. Тютюнева пепел там, където сутринта е чистила безупречната Сара... бели косми по пенъоара на Джулия... забравена четчица за чистене на лула (той лично пушеше само пури)... непознати бижута в кутията за скъпоценности, подобрани с просташки вкус („О, Джон, и аз не знам как ми хрумна да купя това. За момента ми харесваше“)... и още... и още...

Какво можеше да направи сега? Да замине за Индия? Навярно лесно би намерил подходящо място в колониалната администрация. В парламента имаше достатъчно познати, които да му дадат препоръки. А кариерата... По дяволите кариерата! Какъв смисъл имаше да слуша и сам да произнася глупави, надути речи след всичко станало? И почти ежедневно да бъде принуден да среща наглата физиономия на Хендън...

Опомни се пред чаша бренди в сумрачна кръчма някъде край Темза. Стискаше със зъби размекнатия край на отдавна изгаснала пура. Високо горе през малко прозорче се процеждаше светлина, но мътните лъчи едва си пробиваха път през дима на безбройните лули. Насядали около мръсните дъбови маси, моряци и докери от близкото

пристанище пиеха бира, бренди, джин... Сред тях лениво се влачеха жени с провиснали рокли, с раздърпани прически, някои дори без шапки.

Нещо топло и влажно се плъзна по увисналата му китка. Уилбъри наведе очи и видя дога. Легнал в краката му, огромният звяр го гледаше тъжно и съчувствено. Грапавият широк език потръпваше в такт с дишането. Джон отпусна ръка и погали масивния четвъртит череп. Кучето тихо заскимтя, като че разбираше мъката на стопанина си.

Някой мина покрай масата. Уилбъри се надигна. Пред него стоеше едно от безликите улични момичета. Тласкан от някакъв неосъзнат импулс, той потърси портфейла си, извади една банкнота и я пъкна в шепата на непознатата. Тя сякаш се смути, но бързо се окопити и понечи да седне на коленете му. С рязък жест Уилбъри я избута на съседната табуретка.

— Как се казваш?

— Мери, милорд... — тя леко се усмихна. — Тук почти всички се наричаме Мери.

Момичето посегна към гърдите му и той инстинктивно се отдръпна, но нямаше защо. Искаше само да изтупа мазилката от изцапаните му дрехи. Дали само така му се струваше, или наистина по лицето ѝ се бяха запазили някакви следи от почтеност и доброта? Всъщност, все едно! Това не го интересуваше.

— Мери...

Ръцете ѝ спряха да изтупват плата.

— Да, милорд?

— Ти си жена... Би ли могла да си представиш защо някоя друга жена... изневерява... на мъжа си?

Тя надигна глава, погледна го право в очите и погледът ѝ беше сериозен и малко уморен.

— Може би няма да ви хареса, милорд... но виновен е винаги мъжът. Ако тя го е направила... е, значи не сте достатъчно мъж в едно от трите отношения — любов, работа или пари.

Ръката му сама полетя нагоре, но спря напред път. Какво беше виновно момичето със своята искреност?

— Махай се! — глухо произнесе той.

Мери се изправи и тъжно поклати глава.

— Не си заслужава, милорд. Повярвайте ми... ние всички сме еднакви...

След миг неясният ѝ силует вече бе изчезнал сред тютюневия дим. Уилбъри поседя още малко, после хвърли няколко монети на масата, край недопитата чаша бренди и също стана. Главата му се въртеше, но не от алкохола.

Догът покорно го последва към изхода. Навън валеше ситен, мъглив дъжд, но Уилбъри не обърна внимание на това. Свечеряваше се. Без да знае къде отива, той безцелно бродеше по сивите улици, край къщи и магазини. От време на време навъсени полицаи го изпращаха с подозрителни погледи.

В едно от трите отношения... любов, работа или пари...

Сам знаеше, че с парите никога не е бил добре. Мизерна сметка в Кралската банка и цял куп дългове... Но в края на краищата, не живееха ли така стотици други аристократи? Дълговете отдавна се бяха превърнали в мярка за обществения престиж на човека. Ако умело боравеше с тях, можеше да ги влачи цял живот и да ги остави вместо наследство. А Уилбъри никога не се бе старал да прахосва чуждите пари.

Работата... Това улично момиче дори не подозираше колко близка е до истината. Живият интерес на Джулия към кариерата му в парламента... Дългите години, наситени с неуспехи... Фамилиарният интерес, който Хендън проявяваше от няколко месеца към младия си колега... „Ще ви запозная с Дизраели, приятелю... Говорете му за Балканския въпрос, той обича това...“ Никога не бе харесвал Хендън, често дори го ненавиждаше, не можеше да понася вулгарните му обноски, плоските шеги, пренебрежението към всякакви идеали... Отлично знаеше, че Хендън нищо не дава даром — за това свидетелствуваха разорените му длъжници... Но, господи, кой не вярва в себе си? Кой не приема като нещо заслужено проявения интерес, признанието на таланта, дори когато идва от такъв стар мръсник като Хендън?

И ето... От няколко месеца в парламента се говореше за „онова талантливо момче, младия Уилбъри“... Самият Дизраели на няколко пъти бе споменал, че вярва в бляскавата му кариера... А той се надуваше като паун, разчиташе на таланта си... и само в най-затъntenите кътчета на мисълта си забелязваше, че Хендън често

изчезва от парламента... че в същите дни Джулия разпуска прислугата... и пак в същите дни му намира досадни задачи, както и днес — да посрещне майка ѝ на гара Виктория... Била съобщила с писмо... той не поиска да види това писмо, но провери в пощенската кантора... „Не, сър, не сме доставяли писмо за мисис Джулия Уилбъри“...

Потънал в мислите си, не забелязваше накъде върви и едва когато извън камбанката над вратата, разбра, че влиза в зле осветено магазинче. Собственикът — гърбав старец с очила и омазнен костюм — пъргаво доуца до тезгяха. По ръкавите му имаше трохи, навярно вечеряше в задната стаичка.

— Какво ще обичате, сър?

Уилбъри плъзна разсеян поглед по рафтовете. Странно нещо — беше попаднал в оръжеен магазин. Жълтеникавите лъчи на петролната лампа хвърляха дълги отблясъци по стоманата на дулата.

Без да се смуцава от мълчанието на клиента, гърбавият продавач протегна ръце към подредените пушки.

— Мога да ви предложа великолепен „Уинчестър“. Автоматично зареждане, отлична точност, далекобойност... Или ето това... Специално за лов на елени. Погледнете само приклада. Истинско чудо, инкрустиран е със сребро... А тази е едър калибър, ако пожелаете да посетите Африка, за лов на слонове... Не, не, вижте тази тук. Не изглежда много красива, но това е оръжие за познавачи, сър. Истинските ловци не признават друг модел...

Уилбъри надигна ръка, посочи настрани. Веждите на продавача изненадано подскочила, но веднага лицето му старателно изрази разбиране. Той свали от рафта миниатюрния револвер и внимателно го остави на тезгяха. Това беше съвсем дребно оръжие, късото дуло едва стърчеше пред барабана.

— Оръжие за дами и джентълмени, сър — бърбеше гърбавият старец. — Разбира се, няма точността на „Смит-Уесън“, но на петдесет фута спокойно унищожават грабителите и всякакъв род злодеи... А при малко повече тренировки може да съперничи и с най-добрите модели... Не знам дали ви казах, това е марка „Булдог“... Хапе, сър... хе-хе-хе... Хапе по-лошо от вашия четириног приятел...

— Заредете го — сухо прекъсна Уилбъри потока от думи.

— Разбира се, разбира се... — угоднически се закланя продавачът. — Само това ли ще желаете? Допълнителна кутия патрони?

Уилбъри мълчаливо поклати глава и загледа как костеливите пръсти на стареца пъргаво вмъкват смъртоносните парчета олово в каналите на барабана. Пет патрона... Нямаше нужда от допълнителна кутия, и това беше достатъчно...

Плати, прибра оръжието в джоба си и сподирен от бърбуренето на продавача излезе навън. Мъглата бе станала още по-гъста. Сред нея висяха светлините на уличните фенери, като сенки се мяркаха каменните сфинксове по парапета на кейовете.

Спусна се надолу по хлъзгава каменна стълба. Гранитните блокове на кея бяха мокри. Някъде в далечината изсвири корабна сирена. На няколко фута под краката му се плискаше вода.

Уилбъри потръпна от студ. Бръкна в джоба си и напипа револвера, затоплен от тялото му. На петдесет фута спокойно унищожава... Нямаше да му се наложи да стреля от толкова далече...

Какво щеше да прави сега? Да отиде при Хендън? Да му каже, че е мръсно животно и да изпразни барабана в корема му? Или...

Измъкна револвера и притисна късото дуло към слепоочието си. Как казваше продавачът?... Хапе, сър... Да, това беше като ухапване на отровна змия... А после... После, по думите на Шекспир... Заспи, и може би сънувай...

Тежкото тяло на дога се стовари върху него и изби револвера от ръката му. Уилбъри падна, надигна се на лакът...

Вече не беше Уилбъри. Отново се превръщаше в Грем Троол.

— Дебора... — нежно промърмори той. — Дяволска котка... И ти ли си в плен като мене?

Догът заподскача, заскимтя, разтвори челюсти в отчаяното усилие на животно, лишено от дар слово.

— Нищо, Дебора — каза Грем. — Не се тревожи. Може би това е Земята, но тук няма място за такива като нас. Сега ще станем същите както преди.

Той се изправи, огледа нощта наоколо и напрегна волята си. Не беше Джон Уилбъри. Изричаше се Грем Троол, космонавт от бъдещето на този проклет свят. И светът, отначало колебливо, после все по-покорно, започна да му се подчинява. Тялото му растеше, с пукот

разкъсваше шевовете на чуждите дрехи. Изцапаният с мазилка и кал костюм изчезна, превърна се в познатия комплект — син панталон и червен пуловер. Край краката му отново се въртеше Дебора, възбудена от предстоящото бягство.

А сега — спомените. Не собствените, вече знаеше, че неизвестните „играчи“ са му ги отнели. Щеше да си послужи със спомените на Джон Уилбъри.

В последния момент го обхвана страх. Имаше нещо опасно в силата, с която образът на Уилбъри бе потиснал собствената му личност. Но друг изход нямаше и Грем започна да привлича спомен след спомен, да възкресява паметта на чуждия човек — нещастен човек, жестоко ударен от живота. Светът се залюля, но това не го плашеше — вече подозираше, че е принуден да броди из фалшиви, изкуствени светове, нищо повече от сапунени мехури, които блясват за миг с всички цветове на дъгата, преди да...

... и вече трудно би могъл да каже кой е той, коя от безбройните личности е неговата истинска личност. Бе скачал от свят в свят, преодолявайки безкрайното, изпълнено с халюцинации пространство. За да открие... Какво?

В главата му се блъскаха спомени — спомени на непознати хора, марионетки от някакъв непонятен спектакъл, в който беше принуден да участвува. Всеки свят му налагаше нов облик и нови чувства. Това напомняше безумен, безсмислен театър, главната роля в който играеше Грем Троол под десетки различни имена — Джон Уилбъри, Ханс Кайфер, Рагнар викингът, кроманьонецът Рам...

И всеки път той влизаше в ролята. Спомняше си как вледенен от ужас бе тичал по тръпнещите брегове в последния ден на Атлантида, за да се добере до спасителния кораб.

Помнеше как той — кроманьонецът Рам — излезе сам срещу ордата на косматите хора и те с рев, с вой и ругатни на примитивния си език се нахвърлиха срещу него. Пред очите му още играеха замахващите каменни брадви, летящите копия, озъбените полумаймунски лица. Ноздрите му и досега носеха спомена за тежката кисела миризма на мръсните космати тела. И още нещо... Спомняше си как удряше жестоко, безжалостно — в него бушуваше кроманьонецът Рам и космонавтът Грем беше потънал дълбоко долу, притиснат под простите закони на каменната ера — убий, или ще бъдеш убит.

Помнеше ледените простори на Аляска, през които едва се влачеше, опъвайки ремъка на шейната, върху която лежеше полумъртвият му приятел. Кучета нямаше — отдавна ги бяха изяли. Венците му кървяха, подути от скорбут. На всяка крачка се препъваше, на всяка десета — падаше и после дълго почиваше, дишайки тежко обгарящия леден въздух. Единствената им надежда беше далечният Форт Юкон, но дотам имаше още сто и двацет мили — сто и двацет убийствени мили под безразличната усмивка на северното сияние.

Помнеше безмълвната командна рубка на полуразбитата подводница, превързаните матроси, насядали на пода, сред струйките вода, протичащи от невидими в червеникавия полумрак пукнатини. В слушалките бръмчаха двигателите на немските кораби, от време на време далечен взрив жестоко блъскаше тъпанчетата му. Наоколо никой не смееше да диша, защото единствената надежда беше в това — да лежат безмълвно на дъното и да се надяват на изхвърлената през торпедния апарат пафта, смесена със смачкани писма, парчета дърво и скъсани моряшки фланелки.

Помнеше ранното кърваво утро, в което поведе своята селска дружина срещу кръстоносците. Тясната каменна клисура кънтеше от викове и звън ма стомана, тежко тътнеха копитата на бронираните коне и с трясък падаха на земята самоуверените, надменни рицари. Страшен бе този ден и малцина от войнството Христово успяха да се измъкнат, за да разкажат как мъсти отчаяният народ за опожарените села, за разграбените хамбари и изпотъпканите нивя.

Помнеше всеки един от тези изкуствени, бутафорни светове — сега беше уверен, че са изкуствени — и помнеше как отново и отново впрягаше фалшивите спомени, за да избяга от полята на капитан Строгов, на римския легионер Луциус, на еретика Джорджо и да потърси нов свят, може би единствения, истинския, този, в който нямаше вече да играе по чужда воля.

За кой ли път вече Грем се преметна през още един черен отвор и в очите му нахлу ярка светлина. Стисна клепачи, после бавно и предпазливо ги разтвори. Нов свят... Но какъв? Безсмислен като Дисниград? Жесток като старинния Лондон? Или нещо ново?

Вече всичко се превръщаше в традиция. Отначало напръгаше паметта, наложена му от „играчите“, после я претоварваше, събаряше света и се превръщаше в облак от частици, за да прелети през загадъчното пространство, да пресече облаците от халюцинации и да открие вратата към новото битие.

Сега щеше да види къде е попаднал.

Радостта избухна в сърцето му преди още да осъзнае къде се намира. По цялото му тяло се разля топлото, уморено усещане за завръщане в родния дом.

Добре, твърде добре познаваше тази кръгла кабина, белия подковообразен пулт, ниските кресла, екраните, циферблатите... Най-

после бе напуснал кошмара и отново се намираше в своя свят, в своя кораб, в своя космос. Може би „играчите“, изморени от непрекъснатата съпротива, му бяха върнали свободата. Значи не бяха всесилни! Значи човек можеше да ги победи! Сега не се боеше от нищо. Оставаше му само да провери координатите на кораба, да даде курс към Земята и да докладва за случая. Земните специалисти щяха да дадат обяснение на...

— Добър ден — иронично произнесе някой зад гърба му. — На какво дължа честта да се срещна с вас?

Обърна се със скок. До вратата на шлюзовата камера стоеше двуметров рус атлет, облечен в бял скафандър без шлем. Край краката му се зъбеше млада черна пантера с кожен нашийник. Една-две секунди Грем смаяно се вглеждаше в двамата, после изведнъж разбра.

Това беше той! В друг вариант!

Притисната към краката му, Дебора злобно ръмжеше срещу своята двойница. Грем отпусна ръка и здраво я хвана за кожата на врата. Опита се да се усмихне.

— Разбирам, че появата ми е изненада за вас... или за тебе... Не знам как да говоря. Трябва да изясним нещата. Става нещо необикновено.

Двойникът се усмихна без труд, но в угълчетата на очите му се криеше коварна сдържаност.

— Защо пък... Струва ми се, че всичко е ясно. Ако не греша... ти... си изпратен... — гласът му изведнъж стана рязък, като удар на бич. — ... от Черната планета! Дебора, дръж!

Тялото на пантерата с нашийника се мярна из въздуха, но Дебора, истинската Дебора, успя да се хвърли срещу нея. Изненадан, неразбиращ, Грем изгуби няколко секунди и само гледеше с разширени очи към ревящата черна топка върху пода на кабината. Когато откъсна погледа си от разярените пантери, двойникът вече беше насочил към него дулото на бластера.

Успя да прецени ситуацията мълниеносно. Преди да убеди този глупак, че не е изпратен от някаква си Черна планета, двете Дебори щяха да се изпохапят до смърт. Трябваше да действа. И той се хвърли напред и настрани. Лъчът на бластера се плъзна край рамото му, опърли пуловера, но Грем вече беше в краката на другия и прилагаше хватка, която може да успее само срещу въоръжен човек,

защото въоръженият престава да мисли за друго, освен за десницата си. Двойникът размахна ръце и тежко падна по гръб. Бластерът излетя от пръстите му и Грем с ритник отпрати оръжието настрана. Противникът вече се надигаше от пода, летеше насреща. Грем замахна с юмрук. Не улучи. Удар в слънчевия възел го накара да се превие на две. Нов удар, този път в челюстта. Пред погледа му заиграха искри. Заслепен, той напипа чуждото тяло, вкопчи се в него и двамата се търкулнаха из кабината. Блъскаха, удряха напосоки, но двойникът беше по-неловък, пречеше му скафандърът и Грем използваше това. Успя да се изтръгне от желязната прегръдка само за секунда — достатъчно, за да удари с цялата си сила в изпъкналата челюст. Другият омекна под ръцете му. Грем безсилно се надигна и погледна назад.

Пантерата с нашийника лежеше неподвижно сред локва черна кръв. До нея Дебора скимтейки се мъчеше да се надигне върху омекналите си лапи.

— Грем... — едва чуто произнесе тя.

— Да, Дебора...

Той се олюля, направи крачка напред, протегна ръце...

В кабината прокътятя яростен, нечовешки вик. Върху Дебора се стовари мълния, черното лъскаво тяло подскочи и се сгърчи. Грем бясно се завъртя, полетя назад, изби бластера от ръката на двойника и отново удари — жестоко, първобитно.

Много минути по-късно той седеше в креслото с бластер в ръка. Двете мъртви пантери лежаха една до друга. Напълно еднакви, като сестри. Зад тях двойникът бавно се изправяше, опипвайки подутото си лице. Изглеждаше победен, но очите му си оставаха студени и пресметливи. По блясъка в тях Грем разбра, че другият преценява възможностите да си възвърне оръжието.

— Не се приближавай — уморено каза Грем. — Не можеш ли да помислиш малко? И... не ти ли стига това? — той мрачно кимна към телата на двете Дебори.

Другият изглежда се бе отказал от плановете за нападение. Само стоеше край вратата на шлюзовата камера, стиснал юмруци и челюсти.

— Какво има да мисля? Ти си от Черната планета.

От отчаяние Грем беше готов да се заплаче.

— Човече, разбери, че не съм чувал за никаква Черна планета! Тук става нещо много по-сериозно!

Започна да разказва прекъслено, бързо. Мислите и спомените се блъскаха, не успяваха да намерят място сред думите. Искаше да разкаже всичко, да обясни за чуждите светове, за „играчите“, за борбата с тях... Увлечен в напрежението на собствения си разказ, бе престанал да следи двойника и когато отново се вгледа в него, едва не изстена от мъка. Срещу него блестеше неразбиращ и подигравателен поглед на човек, който е принуден да слуша нелепи измислици, но никога няма да повярва в тях.

Вече му ставаше ясно, че се е самозаблуждавал — това не беше неговият свят. И двойникът беше само кукла, фигура от стратегията на „играчите“. Пешка без собствени мисли и чувства, годна само за едно — безропотно да изпълнява ход след ход в непонятната игра.

Сега, когато прехвърляше трохите от запазените си спомени, Грем разбираше, че преди боя с роботите той също е бил такава покорна фигура. Предишните му приключения бяха построени върху една основа — само действие, без мисъл, без разсъждение, без обсъждане на бъдещите планове. Бе реагирал в зависимост от обстоятелствата. И до днес все още влачеше подир себе си следи от тази духовна пасивност.

Отново погледна двойника. Изглеждаше толкова реален, толкова жив... Липсваше му само едно — способността да надхвърли себе си, да излезе извън тесния калъп на ролята, в който бе стегнат неговият ум.

Грем поклати глава. Може би самият той беше фигура, кукла, марионетка сред безбройни светове на марионетки. Но по някакво чудо бе успял с бавния ход на пешката да се добере до края на шахматното поле и да се превърне в царица. Сега желаше невъзможното — да стане „играч“.

Знаеше, че е невъзможно.

Но щеше да опита.

II. РАЗГОВОР В СТУДИОТО

На петнадесет години гимназистът Адам Лемхович се увлече от космонавтиката. В стаята му започнаха да се трупат модели на ракети, книги за космоса и дебели папки с изрезки от вестници и списания. Вечер мълчаливият късоглед юноша се затваряше и с часове разглеждаше снимките, преодолели невъобразимите разстояния от милиони километри. Безмълвните лунни кратери, червените скали и пясъци на Марс, странните потоци по повърхността на Енцелад, загадъчната тъмна половина на Япет, ледените пукнатини по Ганимед — всичко това го омагьосваше. Момчето притваряше очи и мечтаеше за междупланетни полети, за слава и подвизи.

Времето внесе някои прозаични поправки. Петнадесет години по-късно за Лемхович вече бе ясно, че никога няма да стане космонавт, нито пък има шансове да извърши някакъв подвиг. От старата мечта бе останало само ядрото — жаждата за слава. Както всеки млад научен сътрудник, той имаше няколко революционни идеи и твърдо вярваше, че след време те ще му донесат Нобелова награда.

Идеите се оказаха несъстоятелни. От тях останаха само няколко статии, почти безследно изгубени в морето от публикации. И все пак съдбата прояви благосклонност към Адам Лемхович. На четиридесет и пет години мечтата му се сбъдна по най-блестящ начин — той не само получи Нобелова награда, но и потъна във вълните на шумна и заслужена (както смяташе тогава) популярност.

На шестдесет години Адам Лемхович мечтаеше само за едно — да бъде обикновен, никому неизвестен пенсионер.

Седнал в широкия хол на анонимния хотелски апартамент, той печално поклати глава. Отдавна се бе примирил с неудобствата на славата и вече почти нямаше надежда някога да се отърве от нея. Беше осъден до края на живота си да влачи бремето на световната известност — Адам Лемхович, Нобеловият Лауреат, Човекът Който Промени Нашия Свят, Откривателят на Новото Изкуство и прочие, и прочие... Не се оплакваше — отдавна бе забелязал, че околните възприемат жалбите му като кокетство на капризна знаменитост и

вместо да го оставят на мира, удвояват признаците на внимание. Навярно трудно можеха да разберат какво означава да бъдеш почти напълно лишен от личен живот, да изоставиш изцяло научната си кариера заради безсмислени симпозиуми и коктейли, да отговаряш в безбройни интервюта на еднообразни до втръсване въпроси. Светът се нуждаеше от знаменитости и когато те не достигаха, сам си ги създаваше.

Тихият звън на телефона прекъсна мислите му. Лемхович с пъшкане се пресегна и натисна бутона. На екрана се появи симпатично младо девойче с очила (напоследък ретромодата отново въвеждаше очилата).

— Вашата международна поръчка...

— Да, да! — нетърпеливо възкликна Лемхович. — Свържете ме!

Девойчето кимна и изображението се смени. На екрана изникна познатата гостна в извънградската му вила. По стените висяха снимки на спътниците на Юпитер — спомен от детското му увлечение. Марта седеше в старото кожено кресло срещу телефона. Беше в любимата си черна рокля с бяла дантелена якичка, за която Лемхович на шега казваше, че я подмладява поне с тридесет години. Но сега Марта изглеждаше състарена и прегърбена, сякаш невидим товар притискаше крехките ѝ рамене. Зачервените ѝ очи издаваха, че е плакала. Беше неподвижна, само пръстите ѝ нервно мачкаха кърпичката.

Марта да плаче! Лемхович бе толкова поразен, че не успя да измисли нищо по-добро от предварително подготвеното бодро начало.

— Привет, Марта! Какво ново в къщи?

Тя бавно вдигна поглед — толкова объркан и отчаян, че Лемхович изтръпна. „Филип! — мина му през ума. — Нещо се е случило с Филип! Господи, момчето ми!“

— Игна... — заекна Марта. — Игнасио е болен...

Лемхович притвори очи. Въздъхна тежко и му се стори, че тази въздишка няма да има край. Игнасио... Разбира се, Игнасио. От години бе очаквал това. В края на краищата, никой не е безсмъртен. И въпреки това, в дъното на душата си бе таил надеждата, че Игнасио ще се окаже вечен.

— Какво се е случило? — гласът му отекна глухо из стаята.

— Нали знаеш, че той чакаше Хуан да се върне — бързо заговори Марта, сякаш нямаше търпение да прехвърли болката си. —

Преди три дни поиска да отиде на пристанището. Беше си втълпил, че корабът на Хуан непременно ще пристигне този ден. После започна буря... Когато се прибра, беше мокър до кости... Вечерта вдигна температура. Лекарят дойде чак на следващия ден... Каза, че няма надежда... — Тя изведнъж изхлипа. — Помогни му, Адам! Трябва да му помогнеш!

— Не мога, Марта. Знаеш, че не мога. Никой не може да му помогне сега. И изобщо... Защо си въобразяваш най-лошото? Само защото един некадърен доктор казал, че няма надежда? Хайде де! Да не мислиш, че една настинка е достатъчна за нашия стар авантюрист? Помниш ли колко по-зле е бил? Ще се измъкне, Марта! Избърши си очите и престани да плачеш.

Тя го погледна с колебливо облекчение. Лемхович криво се усмихна. Ето че отровата на световната популярност бе проникнала дори у Марта. Нито той, нито някой друг би могъл да предскаже съдбата на Игнасио, ала Марта вярваше, че Великият Лемхович не може да греши. Какво пък, нека! Нека вярва, че Игнасио ще оздравее въпреки прогнозата на лекаря. Току-виж наистина оздравял.

— Сигурен ли си? — Марта избърса очи с омачканата кърпичка и приглади прошарената си коса. — Нали не ме залъгваш, Адам? Толкова се разтревожих, като го видях в леглото...

— Ще се оправи! — решително отсече Лемхович. — Ами че това е Игнасио, не някой от днешните слабаци. Представи си само: да умре от настинка! Няма да стане!

— Благодаря ти, Адам! — сега Марта наистина се успокои. — Обаждай се по-често. И се връщай скоро!

— Излитам след два дни. Ако се опитат да ти натрапят някакви ангажименти, отбивай атаките. Решил съм поне един месец да не пътувам никъде.

— Дано! — тя недоверчиво поклати глава. — Ще те чакам вдругиден. Довиждане. Отивам да видя как е Игнасио.

Екранът изгасна. Лемхович разсеяно закри из хола, после се приближи към широкия панорамен прозорец и притисна чело към хладното стъкло. Едва сега започваше да осъзнава онова, което бе чул. Игнасио беше болен, Игнасио можеше да умре. А той... Какво търсеше тук, в тази далечна столица? Още един научен конгрес, още десет интервюта, още петдесет безлични срещи...

Долу блестяха светлините на вечерния град. Преплитаха се причудливо изкривени фасади от стъкло и метал, между тях тъмнееха задрямалите масиви на многоетажните паркове, по магистралите прелитаха коли. В далечината проблясваха, подредени в романтични правоъгълници, прозорците на старите квартали. Лемхович обичаше тая архитектура от миналия век — строго функционална, сдържана, без модерните строителски излишества. Имаше нещо аскетично в някогашните панелни сгради, нещо спокойно и далечно от съвременната суета.

Погледът му се плъзна отвъд старинните здания, към тъмната планинска верига. По склоновете блещукаха прозорците на хижи и хотели, далече надясно, осветена от прожектори, се издигаше кулата на стария телевизионен център. Лемхович се намръщи — гледката му напомняше за предстоящото интервю. И едва бе помислил за това, на вратата се почука.

— Заповядайте! — високо изрече той.

В стаята влезе преводачката — високо русо момиче с грозновато лице и весела усмивка, която заличаваше всички недостатъци.

— Добър вечер, професор Лемхович. Извинете за безпокойството, исках само да ви кажа, че преди малко ми се обадиха от телевизията. Колата ще ви чака пред хотела в десет часа сутринта.

— Добре, добре — разсеяно кимна Лемхович. — Тъкмо мислех за това. Не се тревожете, моето момиче, всичко ще бъде наред. Ако не друго, поне интервюта се научих да давам.

Преводачката се смути, пожела му лека нощ и излезе. Лемхович уморено се отпусна в креслото и машинално посегна към масичката, където лежеше любимата му книга — „Класически японски тристишия“. Разгърна я, ала не виждаше текста. Пред погледа му танцуваха загорялото от слънцето, набръчкано лице на Игнасио.

И изведнъж буквите бавно се проясниха. Беше отворил книгата на едно от тристишията на Басьо.

*Пеперуда той вече
никога няма да стане. Напразно трепери
червей под есенен вятър.*

Навън, край фасадата на тридесететажния хотел, свистеше вятър.

Пътят криволичеше нагоре, сред лескови гъсталаци и обляни от слънце тревисти склонове, от време на време потъваше в сянката на букови гори и отново излизаше на открито. Отгоре се мярнаха пъстрите кабинки на лифта.

— Тази планина е истинско богатство за вашия град — каза Лемхович. — Малко столици могат да се похвалят с такива чудесни възможности за туризъм.

— Ако остане време, ще направим една обиколка, искате ли? — предложи преводачката. — Ще видите колко е красиво. От върха се вижда целият град. А може и довечера да се изкачим догоре — нощем гледката е фантастична. Същинско море от светлини...

Колата направи последния завой и спря в подножието на телевизионната кула. Пред входа вече ги чакаше водещият на предаването — невисок мургав мъж с къдрава коса и тънки черни мустачки. Докато излизаха от колата, той ги наблюдаваше със същия поглед, който бе подразнил Лемхович при вчерашната им среща — внимателен и леко насмешлив. С изискания си тъмен костюм и златната игла върху модната широка вратовръзка приличаше по-скоро на важен търговски представител, проследяващ изпълнението на доставка от ценни стоки. „Специалист по провокиращи интервюта — помисли Лемхович. — Ще се опитва на всяка цена да оживи беседата с неочаквани въпроси. Да видим, да видим...“

Вместо да го раздразни, мисълта го развесели. Отдавна бе минало времето, когато се объркваше пред журналистите и смутено мънкаше в отговор на неудържимото им любопитство. Сега знаеше как да се справи с който и да било от тях. Ако се наложеше, би могъл да постави на място този самоуверен млад мъж, но се надяваше да не стига чак дотам. Най-подходяща за момента му се струваше неутралната позиция — световноизвестен учен благосклонно отговаря на въпросите на журналиста и заобикаля с дискретно мълчание неудобните теми. А за разнообразие можеше тук-там да подхвърли по

някоя ненадейна преценка за ролята, която бе изиграл в науката. Обичаше да поразклаща пред публиката собствения си пиедестал.

Водещият маниерно протегна ръка и заговори нещо.

— Добре дошъл в нашия телевизионен център, професор Лемхович — преведе момичето. — Екипът е готов за предаването. Заповядайте в студиото.

Докато пресичаха широкото фойе и се изкачваха по стъпалата към втория етаж, водещият продължаваше да говори. Всъщност, в приказките му нямаше нищо ново. Още вчера бяха уговорили темата на предаването. Лемхович трябваше да беседва с няколко представители на зрителите. Разговорът щеше да протече без предварителна подготовка, за да не се нарушава впечатлението за непосредственост и автентичност. Телевизионните журналисти винаги обичаха да говорят за непосредственост и автентичност, макар че рядко можеха да обяснят какво точно имат предвид.

Студиото се оказа неголяма зала със стени от цветопробенлив пластик тип „хамелеон“. От тавана висяха десетки прожектори с големи бели номера, между които се спускаха гъвкави метални пипала с миниатюрни камери на върха. Лемхович съчувствено погледна към режисьора на пулт, отделен от студиото с прозрачна стена. Не му завиждаше — от опит знаеше колко трудно се управляват тези манипулатори с неограничена степен на свобода.

Около кръглата маса вече седяха седемте поканени представители на зрителите и водещият му ги представи един по един: едър, широкоплещест механик на строителни машини; висок и мършав социолог с дълги ръце, дълъг нос и дълга, отдавна неподстригвана коса; млада домакиня с празнична прическа, облечена в най-хубавата си рокля (как иначе, нали всички съседи ще я видят по телевизията!); артистично небрежен писател в кожено яке и пуловер с раздърпана яка; чертожничка на около тридесет и пет години с вечно очакващ поглед на стара мома; късо подстриган ученик с предизвикателно присвити очи, облечен в строг черен костюм (несъмнено наложен от родителите, но момчето не бе пропуснало да разхлаби вратовръзката и да разкопчее горното копче на ризата); и накрая — нисък, пълничък мъж с рядка прошарена коса, научен сътрудник от Националния изследователски център по видеоника. „Колега — помисли Лемхович. — Скромнен, но

скрито суетен. Иначе за какъв дявол ще носи очила с такива дебели стъкла, вместо отдавна да си направи операция.“

Кимна на гостите, отпусна се в креслото като в зъболекарски стол, притвори очи и се отдаде във властта на екипа. Още отсега започваше да му става горещо под светлината на прожекторите. Някой прокара по лицето му гъба, напоена с грим (за да не изглежда червен на екрана), друг бързо закрепил на ухото му слушалка за симултанния превод.

— Готови ли сме? — раздаде се гласът на режисьора от високоговорителя.

— Готови! — отвърна водещият.

— Внимание! Излъчваме директно в ефир. Тишина в студиото! Предаването започна.

3

Водещият с привичен жест се облегна назад в креслото, като че искаше да увеличи разстоянието между себе си и гостите. Погледът му стана съсредоточен, професионален. Вече се откъсваше от хората и виждаше пред себе си само обекти за беседата, които трябва да бъдат манипулирани по най-оригиналния начин. Подпрял с ръка леко наклонената си настрани глава, той се обърна към камерата.

— Добър вечер, драги приятели на нашето телевизионно предаване „Гостът на трета програма“. Искам преди всичко да ви благодаря за стотиците писма, които получихме през изминалата седмица. В тях предлагате многобройни теми за разговор, но преобладава желанието да разкажем за новото изкуство, което от няколко години завладя света. Вече разбирате, че имам предвид видеониката.

Лемхович се усмихна. Началото беше добро, само че малко фалшиво. Едва ли бяха чакали писмата от миналата седмица, за да определят темата на предаването. Във всеки случай, бяха го поканили още преди месец.

— Авторите на най-интересните писма са край мене в студиото — продължи водещият. — Те са представители на разнообразни професии (той ги изреди набързо). А сега имам удоволствието да ви съобщя, че на нашата покана бе любезен да се отзове самият професор Адам Лемхович, създателят на видеона. Добре дошъл в студиото, професор Лемхович. Мога да ви уверя, че цялата наша публика с интерес ще изслуша онова, което очакваме да разкажете.

Той направи кратка пауза, присви очи и нанесе първия удар:

— И тъй, пека започнем с въпроса: кой е всъщност професор Лемхович?

„Добре, моето момче — помисли Лемхович. — Нека опитаме да поразклатим пиедестала, пък да видим какво ще се получи.“

— Виждам, че обичате „да хващате бика за рогата“ — каза той с добре изиграна наивност. — Е, смятам, че на този въпрос може да се

отговори с две думи. Кой е професор Лемхович? Много просто — самозванец и узурпатор.

— Вие се шегувате — объркано произнесе водещият. За миг бе изтървал ситуацията и на всяка цена трябваше да спечели няколко секунди, за да си възвърне контрола.

— Не, защо... — Лемхович беше самата свещена наивност. — Разбира се, Нобеловата награда, която ми бе връчена преди петнадесет години, действа... ммм... хипнотизиращо върху широката публика. Но мнозина известни учени, които аз дълбоко уважавам, са на мнение, че не съм нищо друго, освен узурпатор на едно откритие, което, така да се каже, „плуваше във въздуха“. И ще ви призная — те извънредно се смущават, когато в лична среща им съобща, че напълно се съгласявам с тях.

Водещият бавно се опомняше.

— Искате да кажете, че на ваше място всеки друг би направил същото откритие?

— Не само на мое място. Всъщност, трябва да подчертая, че в нашия двадесет и първи век истински новите открития са изключителна рядкост. В този смисъл видеониката не е откритие. Ако трябва да направя една сериозна оценка на собствените си заслуги, бих казал, че само съм събрал заедно нужните елементи. Както прави например готвачът. Но не при изготвянето на някакъв кулинарен шедьовър, а при сваряването на най-елементарен бульон. Самият шедьовър, повтарям, се дължи не на мене, а на историческото развитие на електронните информационни средства.

— И... често ли изказвате подобни мисли? — предпазливо опита почвата водещият.

— Всеки път, когато имам възможност — Лемхович се разпалваше както винаги, когато ставаше дума за незаслужената му популярност. Знаеше, че няма смисъл и все пак опитваше да обясни как стоят нещата. — Може би затова на запад престанаха да ме канят по шумни симпозиуми. Имам предвид не сериозните научни срещи, а онези, където се търси повече реклама и пропагандна пушилка, отколкото истинска работа. На такива симпозиуми, естествено, е нужна гигантска фигура, някакъв научен супермен или в най-лошия случай — нещо като Уелсовия доктор Моро...

Писателят нетърпеливо се размърда. По челото му вече бяха избили капчици пот. Непрактичен човек — да идва в студиото с пуловер и кожено яке. Навярно му се искаше да ги свали, но вече нямаше как.

— Извинете, ще ви задам един въпрос, на който можете и да не отговаряте — каза той. — Защо с тези възгледи приехте Нобеловата награда?

Лемхович бавно кимна. Някога се боеше от този въпрос. Журналистите винаги го задаваха и в началото той се мъчеше да се отклони от отговора. По-късно разбра, че мълчанието е безполезно. Славата висеше над него като увеличително стъкло, от което нищо не можеше да се укрие. Откровеност, абсолютна откровеност — това беше единственото решение.

— Виждате ли, всичко е много просто — замислено обясни той. — Бих могъл да се оправдая със скандалните последици на един отказ, с натиска от страна на научната общественост или с това, че още съм бил под силното влияние на огромния успех. Но истината е, че просто не можах да победя собствената си суетност. Такова нещо се случва само веднъж в живота на човека и... който е безгрешен, нека хвърли камък върху мене...

Отново си припомни щастливата вечер преди петнадесет години, когато тичаше към къщи с бутилка шампанско възбуден, опиянен, ликуващ. Най-после! Най-после! Марта го целуваше на прага, Филип възторжено крещеше из хола. После изтичаха да вдигнат първия тост за Игнасио, от когото бе започнало всичко. Телефоните звъняха един през друг, роднини, колеги и познати бързаха да го поздравят. Колко бързо са научили, чудеше се той и сияеше в лъчите на славата — виден учен, лауреат на Нобелова награда, гордост на родната наука. И не подозираше, че всичко ще свърши така — с отегчение и умора, със съжаление, че не е помислил малко, преди да приеме незаслужените почести.

А сега не желаше нищо друго, освен едно — да бъде в къщи, при Марта и да се вълнува за здравето на Игнасио.

Унесен в спомени, за момент бе престанал да се вслушва в тънкия глас на преводачката, долитащ от слушалката. Видя, че всички го гледат с очакване и извинително се усмихна.

— Прощавайте, разсеях се. Какво казахте?

— Струва ми се, че се осъждате прекалено строго, професор Лемхович — повтори чертожничката. — Поне така изглежда от мястото на човек, като мене, който не разбира тънкостите на видеониката. Аз знам само едно — че новото изкуство завладя целия свят, че във всеки дом има видеон...

— Ние в къщи имаме четири! — вметна домакинята, загледана право в обектива на камерата.

— ... и че за мене това наистина е епохално откритие — намръщено продължи чертожничката. — Затова ще ви помоля да обясните по-подробно какво имате предвид, когато твърдите, че идеята за видеона „се е носела из въздуха“.

Навлизаха в „научната част“ на беседата. В такива моменти Лемхович наистина започваше да се вълнува. Струваше му се, че говори прекалено сухо, с твърде много технически подробности. Но нямаше друг начин да обясни същността на видеониката. Утешаваше се с това, че поне за една част от зрителите ще бъде от полза да чуят как е създадено новото изкуство.

— Добре, нека започнем отначало. Какво е видеонът? В най-общи линии бихме могли да го наречем безкрайно дълъг филм. Ако погледнем в историята на киното, ще открием, че времетраенето на филмите непрекъснато се увеличава — от няколко минути до час, час и половина, после кинотворби с по две, три, пет серии... Към средата на миналия век се появяват телевизионните серийни филми с по 20, 30, дори 100 епизода. Това вече доста напомня видеон, нали?

— Не е същото! — предизвикателно възрази ученикът.

— Правилно, не е същото. И все пак по онова време доста успешно се създават серийни филми по най-големите класически

литературни произведения. Кинематографията по редица съображения не би могла да направи това.

— Радвам се, че казвате добри думи за телевизията — опита се да овладее разговора водещият.

— И ще кажа още — прекъсна го Лемхович. — Видеониката не би могла да се появи без съществуването на телевизията. Та какво друго е видеонът, освен леко видоизменен телевизор?

Огледа се. Слава богу, всички го слушаха с интерес. Нямаше нужда да претупва набързо темата и да търси по-забавни примери. Не обичаше да се прави на шут пред публиката. В края на краищата бяха го поканили да говори за видеониката и щеше да обясни всяка подробност.

Научният сътрудник отсреща се приведе напред, като че говореше пряко, без посредничеството на слушалките.

— Професор Лемхович, бих искал да ви запитам като специалист — кой момент от развитието на телевизията смятате за преломен по пътя към видеониката?

— С риск да ви учудя, колега, ще се върна твърде назад. През 60-те години на миналия век в Съветския съюз започват опити за предаване на факсимилета на вестници от Москва до Сибир. По този начин се избягвало транспортирането на печата с тогавашните сравнително бавни и скъпи самолетни превози. За подобряване на качеството на приемания образ сигналът преминавал през компютър. Мисля, че именно от този момент можем да говорим за историческата неизбежност на видеона.

— Да, благодаря ви — удовлетворено кимна събеседникът му.

Настъпи кратко мълчание. После строителят, малко смутен, повдигна ръка като ученик.

— Извинете, за вас може би е ясно, но за мене — не съвсем. Защо използването на компютър да означава, че е направена крачка към видеона? Доколкото знам, днес всеки телевизионен приемник е снабден с компютър, но въпреки това няма нищо общо с видеона.

— „Нищо общо“ е силно казано, но по принцип сте прав — съгласи се Лемхович. — Наистина днес телевизорите са снабдени с миниатюрни компютърни блокове. И по този начин всички те са наследници на онзи сибирски експеримент. По-късно, през 70-те и 80-те години на миналия век комбинацията телевизор-компютър е

използувана за доставяне на телевизионни изображения от борда на космически станции. По този начин са били получени снимки на Марс, на Меркурий, Венера, Юпитер, Сатурн... с две думи — на всички планети от Слънчевата система и техните спътници.

Той помълча, припомняйки си далечните години, когато жадно разглеждаше космическите фотографии, без да подозира, че след десетилетия те ще оформят съдбата му. После поклати глава и продължи:

— Всъщност нека поставим въпроса така: каква роля играе днес компютърният блок при създаването на телевизионната картина?

— Запазване на статичния образ! — скорострелно изтърси ученикът, сякаш се боеше да не го изпревари някой.

— Браво, младежо — одобрително се усмихна Лемхович. — Отговорът е правилен. Вие може би се интересувате от електроника?

— Не, просто това сме го изучавали по физика — момчето се мъчеше да говори небрежно, но личеше, че е готово да се пръсне от гордост. В тази блажена възраст навярно още не допускаше, че славата има и обратна страна.

— Добре, да се върнем на темата. Стигнахме до статичния образ. Но преди да говорим за него, нека се върнем към историята на телевизията. През един голям период от своето съществуване тя се базира върху предаването на цялото изображение — по 25 пъти в секунда се излъчва целият кадър с всичките му подробности, независимо, че е показан преди част от секундата. Този архаичен процес наричаме динамичен принцип.

Той се облакът на масата и продължи да излага тезата си бавно и спокойно, като на лекция в Политехническият институт:

— А сега — за днешния статичен принцип. В края на миналия век възниква идеята за нов метод при използване на връзката компютър — телевизор. Вместо да се излъчва непрекъснато целият кадър, статичните елементи се запазват в паметта на компютъра и непрекъснато се подават на екрана. През това време предавателната станция излъчва само динамичните промени в кадъра. Така се икономисва излъчвателна мощност, премахват се смущенията.

Всички около масата закимаха одобрително. „Дано да им е ясно — с надежда помисли Лемхович. — Прекалено много станаха чудесата на техниката, които използваме, без да ги разбираме.“

— Да, чел съм за статичния принцип — обади се социологът. — Но знаете ли, винаги съм си задавал един малко наивен въпрос... Какво ще стане, ако включа своя телевизор в средата на предаването? Нали в паметта на компютъра няма да са получени статичните елементи. Значи ли това, че ще виждам само движещото се изображение?

Лемхович отвори уста да отговори, но водещият, изтощен от толкова дълго мълчание, побърза да вземе думата:

— Позволете да отговоря аз. За да се избегне опасността от „непълно“ изображение, на всеки две секунди се излъчва целият кадър. Фактически единственото неудобство е почти незабележимото закъснение при появата на образа...

Той самодоволно погледна към Лемхович, сякаш искаше да каже: „Виждате ли, и ние ги разбираме тия работи!“. Но точно в този момент го прекъсна научният сътрудник:

— А това закъснение е било значително по-голямо при старите телевизори, използващи електроннолъчева тръба.

— ... Колкото до предимствата, те са очевидни — малко по-нервно продължи водещият. — Статичните елементи се излъчват 50 пъти по-рядко и това позволява да се вмести в предаванията значително по-голямо количество информация.

— Виждал съм изображението на екрана на музеен телевизор от миналия век — намеси се ученикът. — Прилича на старинна фотография — цялото е на точки и петна.

Водещият го изгледа свирепо, но Лемхович се пресегна и бащински потупа момчето по рамото.

— Благодаря за подкрепата. Да смятаме, че сме свършили със статичния принцип. Ще добавя само това, че първите телевизори от нов тип са имали твърде масивен компютърен блок. Благодарение на постиженията на електрониката в началото на века той започва да придобива все по-компактни размери, докато става онова, което виждаме днес — малка кутия в почти плоския телевизионен приемник.

Строителят не изглеждаше удовлетворен. Той се въртеше в креслото си, прехвърляше поглед от събеседник на събеседник и накрая не издържа:

— Признавам, че досега научихме много неизвестни неща... е, поне за мене. Но вие така и не отговорихте на въпроса ми. Каква е

връзката между статичния принцип и създаването на видеона?

— Още малко търпение — успокои го Лемхович. — Връзката е почти абсолютна. При статичния принцип компютърът поема грижата за неподвижното изображение. Логично е да се запитаме: а не можем ли да го натоварим и с движещия се образ?

— Това е вашата идея, нали? — възкликна чертожничката.

— Уви, не. За разочарование на своите почитатели трябва да кажа, че идеята е засягана много преди мен. През 2003 година я изказа Шарл Терлие, няколко месеци по-късно — Игор Мостовский... Да не говорим за многобройните публикации на подобна тема между 2010 и 2015 година. Преди двадесет години идеята за създаване на видеона вече съществуваше. И когато компютърната техника напредна достатъчно, оставаше само някой да се сети за идеите на Терлие и Мостовский и да ги приложи на практика. По една случайност аз бях първият. Това е всичко.

Отново настъпи мълчание. Водещият гледаше Лемхович с кисела физиономия. Беседата вървеше съвсем не в тая посока, която бе предвиждал.

— Професор Лемхович, вие сте първият... ъъ... откривател, с когото се срещам — запъна се домакинята. — Извинете за любопитството. Спомняте ли си как възникна у вас мисълта за създаване на видеона?

— Разбира се, помня... Това беше много отдавна. Но чакайте, трябва да ви разкажа за Игнасио...

Игнасио седеше край вратата на колибата и се мъчеше да изглежда безучастен. Не помръдваше, само ъгълчето на устните му леко потреперваше, ала четиримата войници не се интересуваха от това. Под ръководството на сержанта те разхвърляха оскъдната покъщнина, преобърнаха старото дъсчено легло, раздърпаха сламеника и объркано се огледаха наоколо. В тясната колиба нямаше къде да се скрие човек.

— Тук е! — вбесено изрева дребният шишжав сержант. — Проклятие, казвам ви, че трябва да е тук!

Той изскочи пред входа, хвана Игнасио за раменете и го разтърси с всички сила.

— Ти си го скрил, негоднико! Казвай къде е, или ще те подпаля заедно с колибата ти!

— Ваша воля, господин сержант — кротко наведе глава Игнасио. — Можете да правите каквото си искате, но от пладне насам не съм виждал жив човек. Послушайте съвета ми, оставете ме на мира и побързайте да потърсите вашия избягал роб на друго място, преди да е изчезнал завинаги.

Сержантът ядно плю настрани, избърса потта от челото си и отново влезе в колибата. Отвътре долетя отчаяният му глас:

— Трябва да е тук, трябва! Мадре де диос, сеньор Мадейра ще побеснее, като разбере, че сме го изтървали! Какво се хилите, проклетници? Да не мислите, че на вас ще ни се размине?

— Господин сержант, този човек сигурно е прав — несмело се обади един от войниците. — Нали виждате, че тук няма никой.

Игнасио се обърна. Застанал сред колибата, сержантът нервно хапеше устни и се колебаеше какво да реши. Не можеше да се отърве от чувството, че избягалият роб е скрит някъде наблизо. Но всяка минута забавяне намаляваше шансовете за успех на преследването.

— Негодници! Всички са негодници! — мрачно промърмори сержантът. — Хайде да вървим.

Впил напрегнат поглед в него, Игнасио не забеляза как зад гърба му пропълзля едра змия и бързо се вмъкна под дъсчената настилка на колибата.

— Дай път! — сърдито викна сержантът и изблъска Игнасио от дървеното стъпало, макар че имаше достатъчно място.

Един по един войниците излязоха от колибата. За миг сержантът спря и се огледа, избирайки посоката, в която да ги поведе. Игнасио въздъхна с облекчение. Още малко и щеше да се спаси от тях, а после нещата ставаха по-прости.

Внезапно от колибата се раздаде пронизителен крясък. Войниците смаяно се обърнаха. Пред очите им две от дъските на пода изхвъркнаха нагоре и от образуваната дупка изскочи полугол негър с посивяло от страх лице.

— Ето го! — тържествуващо изрева сержантът.

С едни скок негърът излетя през вратата и побягна към храстите. Войниците още не се бяха опомнили и само гледаха объркано подир него.

— Стреляйте, проклетници! — викаше сержантът. — Огън!

Един от войниците вдигна пушката и натисна спусъка, без да се цели. Прогърмя изстрел, но негърът продължаваше да тича. Вторият куршум също не го улучи. До храстите оставаха само десетина крачки, когато отекна третият гърмеж. Негърът изпъшка, хвана се за кръста и рухна на земята.

Сержантът се обърна. В малките му черни очички блестеше зловна радост. Той вдигна ръка и посочи с пръст Игнасио.

— Арестувайте този човек!

Отекна финалният акорд на музиката, екранът на телевизора изгасна за миг, след това се появи говорителката и усмихнато събщи:

— Драги зрители, това беше седми епизод на кубинския сериен филм „Животът на Игнасио“. Следващият, осми епизод, очаквайте в сряда, от...

— По дяволите! — възкликна момчето, седнало пред телевизора.

— Филип! — строго каза Лемхович. — Колко пъти съм ти казвал да не ругаеш?

— Не е честно! — обидено промърмори момчето.

Лемхович изключи телевизора, където беше започнало някакво рекламно предаване и се обърна към сина си.

— Кое не е честно според теб?

— Ами това... — Филип неопределено махна с ръка. — Защо Игнасио не се обърна? Само за мъничко да беше погледнал настрани, щеше да види змията и да я прогони. Онзи, дебелият и без това вече се канеше да си тръгва.

Бащата вдигна рамене.

— Е, филмът вече е заснет и не може да се промени. Остава си един и същ — за всички зрители и всеки път, когато се излъчва. Можеш да го гледаш и десет пъти, но змията все ще влиза в колибата.

— Знам, знам — нетърпеливо кимна момчето. — Друго исках да кажа. Няма ли начин да се даде свобода на Игнасио?

Лемхович помисли малко. Не беше привърженик на „приспособяването“ към детската възраст. Предпочиташе да говори със сина си като с възрастен. Марта понякога мърмореше за това, но Филип беше доволен.

— Разбирам какво искаш да кажеш, моето момче, но това е невъзможно. В края на краищата Игнасио на екрана е само един подвижен образ — без своя воля, без собствени решения. И така е не само с него, но и с цялата екранна действителност. Веднъж зафиксирана, тя не може да се промени. За създаването на един филм ние плащаме скъпа цена — отказваме се от случайността, този неразделен елемент на реалния живот.

В очите на Филип пламнаха войнствени пламъчета.

— Слушай, тате, не ме баламосвай! — непочтително заяви той (в споровете това му се позволяваше). — Обясни ми по човешки, защо да не дадем свобода на Игнасио.

Лемхович въздъхна. И тая вечер нямаше да има време за работа. Статията стоеше недописана, в редакцията вече се сърдеха, а той трябваше да спори със сина си на някаква безсмислена тема.

В този миг не би могъл и да предположи, че само след пет години тази тема ще му донесе Нобелова награда.

Седнал в студиото, Лемхович си припомняше онази далечна вечер и собственото си объркване в спора с упоритото момче. Спомняше си как дълго се въртя в леглото в напразна борба с безсъницата. Някъде към полунощ стана внимателно, за да не събуди

Марта, качи се на тавана и започна да рови в старите списания. Имаше нещо такова, сигурен бе. И наистина го откри — пожълтял, прашен екземпляр на „Журнал дьо л’ектронисиен“ от 2003 година със статията на Шарл Терлие.

— На следващия ден започнах да правя най-общи изчисления — продължи той. — Пресмятах какъв обем на паметта трябва да има един компютър, за да може да разиграе историята на Игнасио. Получавах се чудовищни цифри. Бях готов да се откажа, но разбихах, че идеята си заслужава труда. Ако успея, светът щеше да получи нов вид изкуство — самостоятелен телевизор, способен безкрайно дълго да разиграва всяка история, която му възложим. Мисля, че тогава ми хрумна и названието „видеон“. Не е много успешно, но си спечели популярност.

Научният сътрудник се изкашля.

— Споменахте за трудностите и мога да си ги представя. Как успяхте все пак да преодолеете пречките?

— Виждате ли, в първоначалната си работа се ръководех от една най-проста принципна схема на бъдещия апарат. Ето ще я нахвърлям тук...

Лемхович извади от джоба си лист, разгъна го и започна да скицира. Една от камерите се наведе над рамото му, за да обхване схемата.

— Аха! — кимна с разбиране научният сътрудник. — Тази схема се употребява и до днес.

— Да, тя е твърде проста, за да се видоизмени, макар че някой ден сигурно и това ще се случи. Но въпросът беше как да се реализира всичко това на практика. По това време работех в една експериментална лаборатория. Ръководството на института се заинтересува от идеята и ми даде, така да се каже, зелена улица. Тъкмо тогава вече беше готова нова дългосрочна памет за универсалните компютри на автоматичните космически станции. С много усилия успяхме да си набавим един от първите модели и мислехме, че вече всичко е решено. А в действителност трудностите едва започваха.

Лемхович отново си припомни онзи наивен ентузиазъм, с който се беше нахвърлил върху работата. Тогава твърдо вярваше, че всичко ще бъде готово най-много за шест месеца. А бяха минали повече от две години, преди в лабораторията да се появи първият видеон — машина с размерите на гардероб и с малък екран върху предната стена. Както всеки прототип, той беше истинско чудовище в сравнение с днешните си елегантни правнуци. Но Лемхович си обичаше старата примитивна машина — нали от нея започваше животът на неговия Игнасио!

— Да, забравих да спомена! — сепна се той. — За работен вариант бяхме избрали именно филма „Животът на Игнасио“. Паметта на модела беше натъпкана със сведения за историята и географията на Куба, за физическия облик и характера на действащите лица и тъй нататък. За първоначална ситуация избрахме момента, когато избягалият роб пристига в колибата на Игнасио. Както виждате на схемата (той посочи с пръст) тази ситуация минава през логическия филтър и преобразователят я подава на екрана. Веднага след това влиза в действие генераторът на случайности. Неговото действие в много отношения копира човешката фантазия — по закона на вероятностите се избира произволна информация от паметта и се съчетава с възникналата ситуация. Филтърът я пропуска — и тя се появява на екрана. Или пък я отхвърля. Тогава генераторът подбира нова. Това става за части от секундата и не се усеща от зрителя. Така получаваме едно истинско, уникално, непредсказуемо действие.

Той помълча малко и тихо добави:

— Всъщност това е видеонът.

Игнасио седеше край вратата на колибата и се мъчеше да изглежда безучастен. Не помръдваше, само ъгълчето на устните му леко потреперваше, ала четиримата войници не се интересуваха от това. Под ръководството на сержанта те разхвърляха оскъдната покъщнина, преобърнаха старото дъсчено легло, раздърпаха сламеника и объркано се огледаха наоколо. В тясната колиба нямаше къде да се скрие човек.

— Трябва да е тук! — вбесено изрева дребният, шишков сержант. — Проклятие, не може да се е изпарил!

— Ами ако изобщо не е идвал, господин сержант? — несмело се обади един от войниците. — Нали виждате, че тук няма никой.

Сержантът се завъртя, подскочи и с все сила го зашлеви през лицето. Ботушите му тежко изтропаха по пода и изведнъж се раздаде трясък. Прогнилите дъски не бяха издържали тежестта. Сержантът хлътна до кръста и усети под краката си нещо меко.

В тясното, мрачно пространство под колибата робът лежеше по корем, вцепенен от страх, с посивяло лице. Сержантът тъпчеше по гърба му, безпомощно драскаше с пръсти по дъските и злобно въртеше очи срещу войниците, които едва сдържаха усмивките си. Игнасио хвърли безразличен поглед през рамо и отново се обърна навън. За миг от тревата се показва змия, полюшна тясната си глава и запълзя обратно.

Най-после войниците измъкнаха сержанта. Той изтърси треските от униформата си, понечи да надникне в дупката, но се отказа и с прекомерно широки крачки се отпрати навън. Мимоходом блъсна Игнасио, макар че имаше достатъчно място.

— И мисли му, ако се окаже, че си скрил проклетия негър, негоднико! Ще се върна и ще те подпаля заедно с колибата ти!

Сержантът спря и се огледа, избирайки посоката. После обърна гръб на Игнасио и поведе четиримата войници към храстите.

Въздишката на Игнасио се сля с възторжените възгласи на скупчените пред видеона мъже. Някой изтича към хладилника за

предварително подготвената бутилка шампанско, другите грабнаха Лемхович и започнаха да го подхвърлят из въздуха. Филип (специално поканен за първата проба) подскачаше отстрани и дрезгаво викаше:

— Нали ти казвах, тате! Нали ти казвах! Видя ли, освободихме Игнасио!

Това беше преди осемнадесет години...

Лемхович бавно се измъкна от унеса на спомените и се обърна към научния сътрудник, който тъкмо задаваше въпрос:

— Колко време продължи работата на този първи видеон?

Старият човек неволно се усмихна, после си представи Марта, впила разтревожен поглед в екрана на овехтелия метален шкаф. Усмивката му изчезна.

— Виждате ли, той все още работи... Вече осемнадесет години. Пазя го в къщи като спомен, макар че заема доста място. Игнасио е станал почти член на семейството ни... нали знаете как човек се привързва понякога към героите от видеона. Всъщност той е доста остарял, беше в затвора в Хавана почти две години. Сега главен герой е неговият син, Хуан...

Той говореше, а пред очите му отново трептеше белобрадото лице на Игнасио. В паметта му изплуваха дългите самотии вечери, когато седнал в хола чакаше възмъжалия Филип да се обади, а във видеона Игнасио напразно се надяваше да получи вест от Хуан. Те двамата — екранният образ и неговият създател — се бяха слели в едно цяло, бяха преплели съдбите си за цели осемнадесет години. Как можеше да опише тази близост, тази топлина, с която следеше съдбата на Игнасио? Лемхович въздъхна. Не, по-добре беше да се придържа към академичния тон. И той се възползува от въпроса на социолога:

— Как продължи работата ви след първия успех?

Добре. На тази тема можеше да говори с часове.

— Истинската работа беше през първите две години. А после... После успехът вече беше налице, името Лемхович гръмна из целия свят и аз се превърнах в нещо като свещена крава... Започнах „живот на колела“. Срещи, симпозиуми, конгреси... Работата продължи без мене в много страни. Започна масово производство на видеони и на програми за тях. Знаете как е сега — избирате един герой, едно

действие и купувате програмния блок, голям колкото пакет цигари. Включвате го във видеона. И героят се появява пред вас, живее пред вас месец след месец, година след година. В съседния апартамент може да е включена същата програма, но генераторът на случайности гарантира, че вашият герои ще има друга съдба... Но извинете, аз се увлякох в подробности, които са известни на всекиго.

— Моят видеон е за Рам, кроманьонеца — обади се ученикът. — Понякога си задавам въпроса какво ще стане, ако в програмирането има грешка. Да речем... ако в небето над него се появи реактивен самолет, включен неволно в програмата.

С ъгълчето на окото си Лемхович забеляза; че водещият се размърдва, готов да поеме думата. Побърза да го изпревари и се обърна към научния сътрудник.

— Колега, бихте ли отговорили на въпроса?

— Подобна грешка е почти невъзможна — уверено заяви дребният късоглед мъж. — Ако все пак е допусната, и ако генераторът на случайности избере точно тази информация, логическият филтър ще я отхвърли. И ако все пак стане невероятното — тя да стигне до екрана, ще се задействува обратната връзка на логическия филтър. Образно казано, ако въпреки всичко в небето над кроманьонеца Рам се появи реактивен самолет, след секунда системата ще го превърне в нещо по-подходящо за епохата — облак, орел, мълния...

— Имам още един въпрос — настоя момчето. — Защо видеоните работят само с електрозахранване от мрежата?

Лемхович се разсмя. Спомняше си колко труд му бе струвало да прогонва Филип от екрана, където се развиваше първото в света видеонно действие — съдбата на Игнасио. Дори и самият той бе преминал през почти болезнен стадий на неугасим интерес към видеона. По онова време му се случваше да се прави на болен, само и само да остане в къщи и да не пропусне нещо от приключенията на любимия си герой.

— Просто защото така се налага — усмихнато отговори той. — Доколкото знам, в настояще време усилено се работи върху създаването на видеон с автономно захранване... но лично аз съм за старите модели. На какво ще заприлича това — да помъкнем видеоните и в транспорта, и на излети...

Момчето направи гримаса. Очевидно му се искаше тъкмо това.

От известно време писателят при всяка пауза се готвеше да зададе някакъв въпрос и все се отказваше. Най-после той се реши.

— Професор Лемхович, винаги ме е вълнувала темата за отговорността на твореца. Кажете, мислите ли за бъдещите последствия, когато пристъпихте към създаването на видеона?

Този въпрос му бе задаван толкова пъти, че Лемхович отговори, без да се замисля.

— В началото — не. Предполагам, че така е с всекиго, когато започне да твори. Създаването на нещо ново е твърде увлекателно преживяване, то просто засенчва всички останали чувства. Но през двете години до създаването на прототипа имах достатъчно време, за да мисля за бъдещето на новото изкуство. И стигнах до убеждението, че видеонът ще бъде полезен за хората.

— И днес ли сте на същото мнение? — настоя писателят.

— Да. Но сред нас има социолог. Вярвам, че той би могъл по-добре от мене да коментира обществената роля на видеона в съвременния живот.

Лемхович се облегна назад и изведнъж се запита защо ли се мъчи да прехвърли отговора върху някой друг.

— Професор Лемхович е прав — започна социологът. — Видеонът се оказва едно полезно средство за развлечение. Той намери мястото си в свободното време на личността — и нищо повече. Преди години, по времето на така наречения „видеонен бум“, на запад се издигнаха гласове, предричащи настъпването на един кошмарен период, в който хората ще делят времето си единствено между работата и видеона. А реалността се оказва далеч по-спокойна.

— И все пак огромната популярност на видеониката поражда опасения, че новото изкуство може да измести по-старите! — възрази писателят.

— Не съм специалист по изкуствата и ще говоря като обикновен човек — намеси се Лемхович. — Ако си спомняте, след появата на видеона мнозина твърдяха, че телевизията ще изчезне. Но ние се срещаме тук, в студиото, а не на улицата, нали?

— За щастие — да! — побърза да вметне водещият.

— Моето мнение е такова — разпалено заяви Лемхович. — Да, един видеон може да се конкурира с фантазията на писателя. Но значи ли това, че писателят губи? Не! Лично на мене, а вярвам и на мнозина други, книгата често доставя много по-голямо удоволствие, отколкото видеонът. Навярно защото с печатното слово човек се чувства съпричастен с твореца, неговата собствена фантазия доразвива недоизказаното. Не знам, може би видеониката ще окаже въздействие върху литературата. Възможно е да намалеят „описателните“ романи и да се увеличи дялът на литературата, която се насочва към духовните проблеми на човека. Но това винаги е било главната задача на писателя. Така ли е?

Писателят неохотно кимна.

— А как оценявате някои необикновени форми на видеонните програми, които се появяват напоследък? — запита социологът.

Лемхович вдигна рамене.

— Както всяко ново изкуство, видеонът преминава през етапи на експерименти и творчески търсения. Правят се опити за създаване на

абстрактен видеон — непрекъснатата случайна игра на цветовете и сенки, линии и петна. На няколко пъти съм гледал подобни зрелища. Красиво е... но леко ме уморява след известно време. Може би този тип видеони имат бъдеще като предмет от интериора на жилището, нещо като вечно променяща се абстрактна картина. Но нека да не предсказваме...

Лемхович замълча и леко повдигна ръка, за да погледне незабелязано часовника си. Разговорът започваше да го уморява. Дори двубоят с водещия вече не го вълнуваше, струваше му се, че е постъпил глупаво, изливайки върху журналиста своята неприязън към всички негови колеги.

— Чувал съм, че на запад видеонните зрелища са съвсем различни — колебливо се обади строителят.

— От собствен опит мога да ви кажа, че не виждам особена разлика — възрази Лемхович. — И там е същото — герои, непредсказуемо действие...

Всъщност и той бе чувал откъслечи от съвременното митотворчество — слухове за необикновени видеони. Носеха се легенди, че някои милионери поръчвали да им се изработи специална програма, в която човекът, когото ненавиждат, е подложен на безконечни адски мъки. Лемхович не знаеше дали на слухове може да се вярва. По принцип изработването на специална програма не представляваше трудност, стига да има кой да я плати. Но подобни детинщини биха били само признак на слабоумие и нищо повече.

Имаше и други слухове — вече съвсем невероятни. Според „осведомени“ източници, в някои страни с диктаторски режими с помощта на свръхмощни видеони се изследвали възможните варианти на бъдещото поведение на противниците на властта. Лемхович неведнъж се бе изказвал против това дълбоко вкоренено заблуждение. За да се предвидят реакциите на един човек, трябваше да бъде изкопиран изцяло неговият характер, а тази задача все още не бе решена и в най-напредналите психофизически лаборатории.

— Няма да крия всеизвестното — продължи Лемхович. — На запад масово се произвеждат видеонни програми, наситени със секс и насилие. За тях наистина бих казал, че отнемат хляба на писателите в този жанр. Но ще се съгласите, че в тези области не може и дума да става за изкуство, за да привличаме подобни случаи към проблема за

конflikта между видеониката и другите изкуства... Случвало ми се е да гледам образци на видеонната порнография. Да, те минават извън границите на въобразимото. И всъщност с това действуват по-скоро отблъскващо, отколкото заинтригуващо на един нормален човек.

Моментът бе дошъл. С безпогрешен усет, добит в безбройни интервюта, Лемхович долавяше приближаването на най-важния въпрос, онзи, на който сам не бе успял да си отговори. И наистина, нервно чупейки пръсти, чертожничката заговори:

— Знаете ли, професор Лемхович, понякога изпитвам чувството, че героите в моя видеон са живи. И тогава ме обхваща едно неясно усещане за срам, за подлост от моя страна... Те страдат, борят се, радват се, а аз ги гледам като през ключалка.

Лемхович отново въздъхна. Да, тази срамежлива млада жена имаше право. Но какво можеше да ѝ каже? Да сподели собствените си вълнения за съдбата на Игнасио, да разкаже за снощния разговор с Марта? Или да опише най-кошмарните си тревоги, представите си за един бъдещ свят, изпълнен наполовина с хора, наполовина с призрачни приятели... Нямахше смисъл.

— О, успокойте се, моля ви — заяви той с фалшива увереност, като се мъчеше да бъде убедителен. — Подобно чувство е неоправдано. Във всеки случай, при видеона то е толкова уместно, колкото и когато гледате един спектакъл на киното или телевизията.

— И все пак... — неуверено възрази чертожничката.

— Добре, ще ви убедя по друг начин — бързо я прекъсна Лемхович. — Тук достатъчно дълго говорихме за паметта и нейната роля в създаването на видеонното действие. Вече ви обясних, че паметта трябва да съдържа огромно количество информация за условията на дадената обстановка. За характера на действащите лица остава по-малко от една четвърт от обема на паметта. Повярвайте на думата ми, за да се създаде истинска видеонна личност, обемът на дългосрочната памет трябва да се увеличи с около два порядъка — тоест от сто до неколкостотин пъти. А и тогава резултатът няма да бъде сигурен. Впрочем, доколкото знам, още никъде не са опитвали да създадат видеон с такава памет и по всяка вероятност няма да опитат в близките десет години.

Говорейки, Лемхович следеше лицето на младата жена и виждаше как погледът ѝ бавно се успокоява. Знаеше, че залъгва не само нея, но и себе си. Някой ден щеше да дойде разплатата за съзнателното самозаблуждение, защото отлагането на един въпрос само го прави още по-тежък.

И изведнъж Лемхович изтръпна. Някакво мрачно предчувствие удари право в сърцето му още докато дребният научен сътрудник говореше на непознатия език. После преводачката повтори:

— Тук вече грешите, професор Лемхович. Само преди няколко дни в нашия Национален изследователски център по видеоника бе направен тъкмо такъв експеримент.

От години бе очаквал това да се случи именно така — неподозирано, в случаен разговор. И все пак, когато тревогите се превърнаха в реалност, Лемхович не успя да се удържи на висота. Той стреснато се въртеше ту към събеседника си, ту към камерите и говореше неясно, губейки нишката:

— Какво?!... Моля за извинение. Моите поздравления, колега! Как успяхте да се справите с обема на паметта?... О, моля за извинение още веднъж. Не искам да отегчавам зрителите с разговора на двама специалисти, но след края на предаването с удоволствие бих посетил вашия център. А сега ще си позволя само един въпрос. Успешен ли е експериментът?

Водещият не разбираше нищо. Той само усещаше, че Лемхович най-после е поставен натясно. Ролите като че се бяха разменили. Професорът слушаше с нетърпение, едва не подскачаше в креслото си, а научният сътрудник отговаряше с бавен, академичен тон:

— За съжаление — нито да, нито не. За основа на действието бяхме избрали стандартната научнофантастична програма „Грем Троол, галактичният разузнавач“. Около година и половина работихме за обогатяването на образа, за създаване на допълнителните подробности. Преди няколко дни решихме, че програмата е окончателно готова и включихме видеона. В първите минути всичко вървеше добре. После във видеона възникнаха самовъзбуждащи се колебания и логическият филтър прекъсна действието. Отново включихме видеона. И пак всичко изглеждаше наред. Лично аз не съм виждал толкова добро осъществяване на програмата. Но след няколко часа отново възникнаха смущения и накрая логическият филтър не

успя да попречи на колебанията. Системата се претовари, започна да показва безсмислици... и преди да я изключим за по-дълго време, основните блокове се разпаднаха. Просто не знаем с какво да си обясним неуспеха. Един от колегите дори подхвърли „лудата идея“, че образът на Грем Троол се е разбунтувал срещу своите създатели...

Лемхович бавно се съземаше. „Този път неуспех — помисли той. — А следващият? Или последващият? Преди осемнадесет години духът излетя от бутилката и вече никой няма да го върне в нея.“

— Благодаря ви — уморено каза той. — Виждам, че работите много сериозно и навярно след време ще успеете да стабилизирате системата. Но дотогава вярвам, че нашата събеседничка няма основания за безпокойство.

Внезапно, заглушавайки думите на преводачката, в слушалките някой закрепця:

— Стоп! Незабавно спрете предаването! Не виждате ли какво става? Изключвайте! Кой идиот е включил видеонна програма към камерите в студиото?

Вцепенени, гостите около масата се оглеждаха наоколо. Единствен водещият прояви бърза реакция. С професионална усмивка той се обърна към една от камерите.

— Позволете ми, драги зрители, да благодаря от ваше име на професор Лемхович за интересната беседа. А сега е време за забавната програма от Будапеща.

Разговорът бе привършил.

III. БЕЗСИЛИЕТО НА „ИГРАЧИТЕ“

... и нови халюцинации в безкрайния пространствен коридор, и неизброими нови светове, в които търсеше „играчите“, без да ги намери. Но сега за пръв път се сблъскваше с нещо, излизащо извън рамките на познатата изморителна бутафория. И още преди да разбере какво е то, Грем изтръпна от страх.

Той стоеше и бавно се оглеждаше наоколо. Намираще се в неголяма зала със стени от цветопробенлив пластик тип „хамелеон“. Над главата му висяха десетки прожектори с големи бели номера. Между тях от тавана се спускаха гъвкави метални пипала с миниатюрни камери на върха. Едната от по-късите стени на залата беше стъклена и отвъд нея се виждаше огромен пулт, осеян с ръчки, бутони и екрани. Около пулта седяха няколко души. Един от тях се бе привел над вградения микрофон и заровил пръсти в рядката си коса, крещеше:

— Стоп! Незабавно спрете предаването! Не виждате ли какво става? Изключвайте! Кой идиот е включил видеонна програма към камерите в студиото?

— Позволете ми, драги зрители, да благодаря от ваше име на професор Лемхович за интересната беседа — произнесе мек мъжки глас зад гърба на Грем. — А сега е време за забавната програма от Будапеща.

Грем рязко се обърна. В другия край на залата металните пипала бяха се струпали над голяма кръгла маса. Обективите на камерите им се насочваха към насядалите в кръг осем души — петима мъже, две жени и едно момче. Ако съдеше по костюмите им, отново беше попаднал в някаква отминала епоха. Но особено странно изглеждаше това, че в цялата обстановка нямаше онази показност, онова очакване да се случи нещо необикновено, които бяха характерни за всички светове, командувани от „играчите“.

В душата му се надигна неясно предчувствие. Тези хора... Те не изглеждаха командувани. Животът, свободата, истинската воля витаеха около тях, невидими, но ясно доловими, като топлина, излъчвана от

нажежен метал. Дали не беше попаднал най-сетне в свят, над който чуждата воля е безвластна, където човекът е човек и животът е живот — такъв, какъвто трябва да бъде?

Кой знае защо, те не го забелязваха. Може би защото бяха насочили погледите си настрани, към подредените един до друг старинни плоски телевизори. За да види онова, което така привличаше вниманието им, Грем направи няколко крачки към масата и също погледна към екраните. Нищо... Всички екрани показваха едно и също — групата около кръглата маса, гледана от различни ракурси. Обикновена картина, в която нищо не обясняваше обтегнатите лица на хората. И после изведнъж разбра. Те гледаха само един екран — онзи, на който образът на Грем, изправен пред масата, закриваше част от изображението. Изтръпнал, той прехвърли поглед от екран на екран. На два от тях картината беше хваната така, че Грем не влизаше в кадъра. Но останалите... Те обхващаха масата, пространството пред нея, хората... Липсваше само едно.

Грем.

Отново и отново очите му пробягваха по екраните и потвърждаваха тревожната истина. На единия екран образът му съществуваше, на други два не беше хванато пространството, в което се намираше, а за останалите пет сякаш беше невидим.

— Какво става тук?... — произнесе той с неузнаваем, дрезгав глас.

Хората трепнаха, един от тях се надигна от креслото си, но всички продължаваха да гледат екраните и нито един не обърна очи към Грем. Оттатък, зад стъклената стена, мъжът с рядката коса движеше ръце по пулта. Червените лампички по миниатюрните камери изгасваха една след друга и заедно с тях изгасваха екраните.

Край масата се изправи възрастен мъж с кафяв костюм и буйна бяла коса. Ръката, която надигна нагоре, леко трепереше.

— Моля ви, не изключвайте всичко! Оставете тази камера... да, трета. Ако обичате...

Сред изгасналите матови прозорци на екраните остана да свети само един бял правоъгълник — онзи, на който се виждаше образът на Грем. Хората около масата продължаваха да го гледат втренчено, сякаш присъствуваха на необикновено събитие. И всъщност навярно беше така... Човек, който се появява от нищото, трябва да предизвика

изумление, дори страх. Само онези екрани... с тях нещо не беше наред. Може би техническа повреда, с надежда помисли Грем. Но защо тогава не го поглеждаха?

— Запитах какво става тук — повтори той с гняв, породен от страха.

Те отново трепнаха, отново се възряха в единствения екран, сякаш не забелязваха, че живият човек е край тях. Възрастният мъж се приведе напред и неуверено запита:

— На кого... на кого говорите?

— Смешно... — нервно се обади седящият до него млад мъж с къдрава черна коса, тънки мустачки и прекалено самоуверена физиономия. — Не виждате ли, че е само образ, фантом... Как искате да ви отговори?

С ловко движение Грем направи крачка към мустакатия. Водеше го неочакваната догадка, че това може да са „играчите“, а заедно с нея — злобата, гневът и желанието да се подиграе със студеното насмешливо лице. Нямаше да го удари силно, достатъчно беше да го събори от стола.

Приведе се над масата, усети под пръстите си плата на костюма и дръпна... За миг тялото на мустакатия се надигна, олюля се и Грем очакваше да го види как се премията назад. Но вместо това непоносима тежест се стовари върху ръцете му, дръпна обратно чуждата фигура и я върна на стола. Грем изпъшка, натисна отново, но този път не успя дори да разклати противника. Зад масата сякаш седеше каменна статуя, зазидана за пода.

Тогава нещо в него се скъса и той престана да се контролира. Скрито някъде на дъното на мозъка, съзнанието му откъслечно забелязваше как останалото без ръководство тяло се мята из студиото, блъска стените, хората, камерите, мебелите и нищо, дори най-дребният предмет, не се подчиняваше на силата. Материята беше замръзнала, неподвижна.

— Аз ви казвах — дочу той като от огромно разстояние думите на мустакатия млад мъж. — Това не е нищо повече от случаен видеонен образ. Сигурно техническа повреда... или пак някой от техниците е обработвал домашния си видеон...

Обърна се назад. Тази насмешлива усмивка!...

— Не съм образ! — изкрещя Грем. — Аз съм човек като всички вас! Какво сте направили с мене?

Едната от жените закри очите си с разперени пръсти. Този път дори самоувереният бе изгубил спокойствието си. Само момчето не изглеждаше смутено, то посочи с ръка към единствения работещ екран и гръмко обяви:

— Познах го. Това е Грем Троол, галактическият разузнавач. Само че къде му е пантерата?

Грем стисна ръце с всички сили. Познаваха го... Това беше добре. Може би щеше да се разбере с тях. Може би всичко щеше да се окаже някакво недоразумение.

— Безсмислица... — промърмори мустакатият.

Някой изшътка. Възрастният мъж с кафявия костюм избута настрани мустакатия и се приведе над масата, забил поглед в екрана.

— Грем... Грем Троол... Чувате ли ме?

— Да — мрачно каза Грем. — Чувам ви. Аз съм тук, по дяволите! Защо не гледате към мене?

Очите на възрастния мъж се разшириха. Той прехапа устни, сетне неуверено надигна ръка към екрана.

— Но аз ви гледам! Ето тук!

— Не ме гледате! — нервно възрази Грем. — Що за глупост, вие гледате своя идиотски телевизор и упорито не искате да се обърнете към мене. Сляп ли сте? Аз съм тук, пред масата!

Онзи завъртя глава покорно, като кукла, и се вгледа в Грем със сляп, невиждащ поглед. Очите му блестяха, лишени от всякакво изражение, няколко секунди те се мъчиха да открият нещо на височината на гърдите, после отново се върнаха към екрана.

— Сигурен ли сте, че сте тук? — гласът на стареца трепереше.

Грем искаше да отговори, но гласът му беше изчезнал. Той само направи неясно движение с ръка, след това плъзна пръсти по собственото си тяло, като че искаше да се увери, че съществува. Събеседникът му не изчака отговора. Вместо това той изведнъж изохка и се обърна към своя съсед — нисък, пълничък мъж с рядка прошарена коса и с очила с дебели лещи.

— Вашият експеримент... Кого казахте, че сте избрали за герой на програмата?

Другият навярно разбра нещо, защото лицето му побледня и по челото му изведнъж, като от стисната гъба, избиха капчици пот. Той надигна ръка към екрана, после безсилно я отпусна на масата. Гласът му се задавяше.

— Той... това... Грем Троол... не, това е невъзможно...

Грем се хвърли към него, искаше да го дръпне към себе си, но си спомни предишния неуспех и само се приведе над изтръпналия свит човек. Отстрани рамото му се опря в твърдото като камък тяло на стареца.

— Какво знаете за мене?

Но човекът не го забелязваше. Той гледаше като замаян светеция екран и шепнеше несвързано:

— Грем Троол... обемът на паметта... ние мислехме, че е изгорял... не, това не е той... това е някой друг...

— Омръзна ми — обади се гласът на мустакатия млад мъж.

Грем видя как старецът се извъртя, хвана самоуверения за раменете и го разтърси с всичка сила още докато онзи довършваше думите си:

— ... Ще се обадя да го изключат...

— И ще имате удоволствието да бъдете пребит от лауреат на Нобелова награда! — злобно изръмжа старецът. Той не изглеждаше надарен с особена физическа сила, ала сега гневът беше наелектризирил цялото му тяло. — Стойте тук и затваряйте проклетата си уста! Това е човек като всички нас!

— Глупости! — упорствуваше мустакатият. — Какъв човек...

— А вие знаете ли що е човек? Не? Тогава мълчете и оставете другите да говорят!

— Това не може да е нашият Грем... — продължаваше да шепне очилатият.

— Успокойте се, колега. Най-добре ще разберем от самия него.

Сега старецът изглеждаше почти спокоен. Той оправи костюма си, седна на стола и се обърна към екрана.

— Грем... Вие може би сте объркан... Повярвайте ни, ние сме не по-малко смутени от вас. Но трябва да ни разкажете за себе си всичко. Какво се е случило, как попаднахте тук, какво сте видял... Разказвайте, моля ви...

Откъм стъклената стена се обади някакъв високоговорител:

— Нямаме време. Студиото е нужно за...

— Мълчете! — властно надигна ръка старецът... — Мълчете и водете видеозапис, ако сте го изключили. Тук става нещо по-голямо, отколкото можете да разберете.

После той се обърна към екрана и лицето му омекна.

— Говорете, Грем. Ние ви слушаме.

— Добре — каза Грем. — Ще говоря. Всичко започна преди няколко дни. Беше вечер, валише дъжд...

Едрият рус мъж на екрана замълча, но всички продължаваха да седят като вцепенени, сякаш очакваха да им каже още нещо, нещо важно, което да разсее кошмара и очакването на някаква страшна, неясна развръзка. Струваше им се, че ако обърнат глави, ще го видят — тук, пред самата маса; и в същото време разбираха, че няма да го видят, че не могат да го видят, защото той не беше нищо друго, освен един образ, случайно попаднал в телевизионния монитор на студиото. Чертожничката мачкаше кърпичката си и хапеше края ѝ, научният сътрудник нервно подсмърчаше, водещият непрекъснато разкършваше рамене, като че прекалено дълго бе седял на едно място. Дори ученикът бе изгубил юношеската си предизвикателност и несъзнателно се стремеше да се свие, да изглежда по-дребен, да се върне към онази възраст, в която „големите“ взимат всички решения вместо него.

Лемхович разтърси глава. Сега изглеждаше с десет години по-стар. Скептичната му усмивка беше изчезнала. Той се обърна към научния сътрудник и потърси погледа му, но онзи бе свел очи към масата и не желаше да ги надигне.

— Струва ми се, че всичко съвпада... колега... — тихо каза Лемхович. — Претоварванията... прекъсванията, опитите на логическия филтър да поправи нещата... да удържи във верига едно съзнание, което открива свободата...

Раменете на научния сътрудник потръпнаха. Отразен от масата, гласът му беше неузнаваемо глух.

— Да, съвпада... Разбрах го, още от началото го усещах... — той изведнъж се надигна с отчаяни, просълзени очи и сега почти викаше. — Е, и какво? Какво ще искате от мене? Откъде можех да зная, че образът ще оживее? Знаете ли колко опити са правени досега за създаване на изкуствен интелект? И нито един... нито един, чувате ли!...

— Какъв изкуствен интелект? — тревожно избумтя от екрана гласът на Грем Троол. — Ще ми обясни ли най-сетне някой какво става

тук?

— Да, аз мога — деловито се надигна водещият. — Накратко, с две думи. Вие сте образ, разбирате ли, образ! Вашето съзнание, вашите светове не са нищо повече от комбинация от сигнали в компютър, свързан с телевизор. И като такава комбинация от сигнали сте пътувал по проводниците на електромрежата. Безкрайно пространство... коридори... ха! Кажете по-просто от контакт до контакт, от телевизор до...

Той не довърши. Дребничкият научен сътрудник скочи от мястото си и с непостижимо точен удар в брадата го събори на пода. Водещият се търкулна, надигна се на лакти и замаяно опипа челюстта си. Над него научният сътрудник, съвсем объркан, бе вдигнал юмрук пред очите си и го оглеждаше с късогледо изумление.

На екрана Грем Троол бе притиснал слепоочията си с ръце. Той като че искаше да смачка в главата си чудовищната, невероятна вест, която го лишаваше от право на живот.

— Как може... — несъзнателно мърмореше Грем. — Аз търсех... „играчите“, а вие... Нали сте хора! Направете нещо... не можете ли?

— Безсилни сме, Грем — уморено каза Лемхович. — Ние не сме „играчи“... И няма сила, която да преодолее преградата между нас. Наша е вината... Моя... негова... на всички... Човек не може без изкуство, да! Без зрелище! И ние непрекъснато усъвършенствуваме зрелищата. Преди сто и петдесет години създадохме киното, „великия ням“. После му дадохме глас, с годините създадохме цветно кино, обемно кино... И всичко това ни води към последния праг, където истински личности истински ще страдат пред нас. Е, с какво ще се различаваме тогава от римляните с техните кървави гладиаторски игри, с техния сладострастно отпуснат палец? Дяволите да ни вземат нас, любителите на трагедии! Мислили ли сме някога за онова, което става зад екрана, зад грамофонната плоча, зад страниците на книгата? Та ако можехме да го почувствуваме, би трябвало досега да сме станали милиони пъти по-добри! Убиваме Ромео и Жулиета в стохиляден тираж... и добре, ако са Ромео и Жулиета... но често го правим просто така, не дори за изкуството, а просто за развлечение и забавляваме жадната публика с мъченията на Джон Уилбъри и други като него. Ако можехме да помислим за образа, за думата като за късче от живо човешко същество...

Чертожничката хлипаше, вече без да го крие, строителят стискаше зъби, писателят въртеше писалката си по масата, без да забелязва, че отдавна е счупил златното перо...

— На кого говорите, професор Лемхович? — изгъгна водещият през разбитите си устни.

Лемхович плъзна ръка по лицето си.

— На себе си... и на другите...

Той погледна към екрана, искаше да каже нещо топло, нещо по-силно, отколкото можеше да измисли, но остана с отворена уста.

Екранът беше изгаснал и с нищо не се отличаваше от другите седем матови правоъгълника.

Само някъде там, в отражателната му дълбочина, се виждаха белезникави, но достоверни масата, хората около нея, прожекторите, стените на студиото и дявол да го вземе, Лемхович изпъшка, зад тези отразени стени навярно има свят, има свят... има свят... има...

ЕПИЛОГ

Уважаеми професор Гарбов,

Навярно радостната вест е стигнала вече и до вас, но ще се презастраховам да я повторя — успяхме! Преди три дни в лабораторията синтезирахме първия филмов откъс. Може да се каже, че видеонът вече е създаден и в най-скоро време ще завладее света. Жалко, че не бяхте с нас, когато разбрахме, че успехът е налице. Но както се казва, здравето преди всичко. Вярвам, че скоро ще се завърнете от почивния дом. Оздравявайте по-скоро, защото успехът си е успех, обаче без вашата помощ можем да се бавим с практическата реализация още две-три години.

Помните ли нашия разговор за отговорността на твореца? Тогава видеонът беше още мечта, куп листове със схеми и цифри. Днес той се превръща в действителност и нещата стават много по-сериозни.

Надявам се, че в почивния дом имате видеокасетофон. Изпращам ви една касета с филм, който композирах на експерименталния видеон. Исках да направя нещо, което да изрази отговорността ни и проблемите, с които ще се срещнем, не можем да не се срещнем, ако не избягаме настрана.

Позволих си да използвам вашия образ за ролята на професор Лемхович. Извинявайте за шегата, мислех, че така ще бъде по-убедително.

Но филмът е сериозен. Прегледайте го, професор Гарбов.

И помислете.

Искрено ваш:

ст.н.с. Любомир Николов

АСЕН МИЛЧЕВ

ОТГОВОРНОСТТА НА ТВОРЕЦА ВМЕСТО ПОСЛЕСЛОВ

Всяко произведение си има собствена съдба. Понякога тя е сложна и противоречива, понякога е щастлива и безметежна. Една книга може да отmine незабелязана, да получи похвали или да събуди спорове. За „Червей под есенен вятър“ неминуемо ще се говори. И то не само за да се регистрира един литературен факт — излизането на поредното произведение на родната научна фантастика. А като ключов момент в развитието на един автор, за когото доскоро, както е прието, едновременно с доброжелателност и снизхождение, стоеше определението „надежден“. Наистина още с първата си книга „Съдът на поколенията“ (в съавторство), Любомир Николов направи впечатление. Втората му книга „Къртицата“, излязла също в издателство „Отечество“, беше вече сериозна заявка за място сред все още уви! камерният състав от създатели на съвременната българска фантастика. Наред със силните страни на това произведение (напрегнат и интригуващ сюжет, динамика на действието) литературната критика, доколкото тя отбелязва изявите на нашата фантастика, се спря и върху някои негови недостатъци. Упрекваша автора в известно подражателство (но това е обяснимо за все още неукрепналия белетрист), за недостатъчна интелектуална дълбочина. После за почитателите на таланта на Любомир Николов (а че той притежава талант никой не е спорел) настъпи период на напрегнато очакване. Накъде щеше да се развие дарбата на техния предпочитан автор? Дали възмъжаващият му глас щеше да се загуби сред амбициозния хор на дебютиращи и търсеци признание млади като него, а и по-млади творци. Или той ще намери сили да поеме солова, отличаваща се партия и да придаде свой специфичен тембър в съзвучието на фантастичната литература у нас.

И ето че ръкописът на „Червей под есенен вятър“ проговори. И първото, с което направи впечатление, бе, че това е една „изпипана“ книга. В нея Любомир Николов се е справил успешно с проблемите по конструкцията на повестта си, заобиколил е подводните камъни на сложните научни факти и е превел читателя по тясната, едва забележима пътечка, която понякога разделя научно-художественото от чисто художественото слово. Този път изпод перото на младия белетрист се е родила „висококаратна проба“ научна фантастика. Верен на своите силни страни — интересна от общочовешка гледна точка идея, задъхано като в приключенските четива действие — авторът е прибавил много в художествената защитеност на своето произведение, задълбочил е философската обусловеност, с която се третира темата. Езикът му е станал по-богат, образен, изпълнен с оригинални сравнения, пластичен и гъвкав, героите му са дадени в развитие, притежават многопланови характери. И нещо още по-важно. В „Червей под есенен вятър“ още веднъж се показва, че научните хипотези и факти, колкото и сложни да са те, са украшение за фантастичната литература, когато е намерена подходяща художествена форма да се представят на читателя. Затова не можем да останем безразлични към съдбата на галактическия разузнавач от повестта Грем Троол, едно невероятно творение на техническата мисъл. Кинематографичен герой, одухотворил се след драматична борба в търсене на собственото аз, получил плът и кръв в един въображаем свят, създаден от електронни тръби, логически филтри, генератори на случайности и какви ли не чудесии на новия вид визуално изкуство — видеониката, рожба на компютризацията на телевизията. Оттук започва тревогата за отговорността на твореца. Всичко ли е позволено при съюзяването на техниката и изкуството? Докъде се простира свободната воля, манипулирането на личността, та била тя дори само художествен образ? Възможно ли е развлечението да замени чувствителността на хората? Читателят схваща внушенията на автора като вътрешен бунт на индивида срещу всяческите опити да бъде вкаран в правилата на житейската „игра“. Безсмислените идеи, насилието, изпуснати без контрол, имат обратна сила и могат да поразят своите създатели. Всяко откритие притежава две лица — градивно и разрушително. Кое от тях ще се обърне към нас, зависи от убеждението и подхода. Може би най-голямото достойнство на

фантастичната повест на Любомир Николов е, че кара читателя да се замисли за някои основни въпроси на битието. И вътрешно да съчувства на дискретно прокраднатата надежда, че чудото ще стане и гъсеницата ще се превърне в пеперуда.

С „Червей под есенен вятър“ — може би едно от най-интересните и задълбочени произведения в нашата фантастика през последните години — Любомир Николов до голяма степен оправда очакванията за развитие. Сега остава още по-трудното — със същата сериозност, с която третира в книгата си темата за отговорността на твореца да потвърди, че може да стане един от стожерите на родната научна фантастика.

Асен Милчев

Издание:

Автор: Любомир Николов

Заглавие: Червей под есенен вятър

Издание: първо

Издател: ДИ „Отечество“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1986

Тип: повест

Националност: българска

Печатница: ДП Балкан — София

Излязла от печат: 25.XII.1986

Редактор: Асен Милчев

Художествен редактор: Борис Бранков

Технически редактор: Спас Спасов

Рецензент: Весела Люцканова; Агоп Мелконян; Васил Райков

Художник: Стоян Стоянов

Коректор: Цветелина Нецова

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/6401>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.